

Cser József

Nagykanizsa a szabadságharc alatt

Cser József
Nagykanizsa a szabadságharc alatt

Cser József
Nagykanizsa a szabadságharc alatt

Nagykanizsa 2009

A kötet címeről:

A Zalai Közlönyben 1894 novemberétől 1895 márciusáig megjelent sorozat a Nagykanizsa a szabadságharc alatt 1848–49-ben címet viselte. A sorozat akkor véget ért és csak 1895 augusztusában folytatódott, de akkor a címében már csak a szabadságharc második éve szerepelt, így: Nagykanizsa a szabadságharc alatt 1849-ben. E két változat miatt a címek közös részét választottuk kötetünk címéül.

A kiadást Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata
támogatta

Szerkesztette: Czupi Gyula

Technikai szerkesztő:
Czupi Veronika
Tábori Zita

ISBN 978-963-9782-06-8

Kiadja a Czupi Kiadó
8831 Nagykanizsa, Pityer utca 19.
www.czupi.hu

Készült a Kanizsai Nyomdában, felelős vezető Brenner Árpád

Előszó

Az 1848–49-diki szabadságharc nemzetünk történetében nevezetes korszakot alkot. Méltó annak minden csekély mozzanatát a feledéstől megóvni!

Dunántúl több város van, melynek azon idei múltja emlékezetes. Ezek egyike Nagykanizsa, melynek 48–49-diki múltja méltó a megőrzésre!

Nagykanizsa – a vele egyesült, s mintegy tíz percnnyire levő Kiskanizsával – az ország délnyugati részén, Horvátországhoz közel eső népes város, egészen ki volt téve a horvátlázadás okozta viharoknak és Jelacic – Jellasics – betörésétől fogva nem sok nyugodt napja volt.

Örült, ha győztes seregünk tanyázott falai közt; hidegen tűrte a haza elleneinek jelenlétét, de megragadott minden alkalmat, hogy gyűlött elleneinek árthasson, és a városból eltávolíthassa. Ez volt a mozgalmak indító oka.

Én, korom miatt tényező nem lehettem, de a szemeim előtt lefolyt jelenetek mélyen emlékembe vésődtek, s azokat soha, sohasem fogom feledni!

A lelkes éljenek, a hős honvédek és huszárok seregei, a horvátok betörése és kiűzése, a megrémült nép vad futása, a sebesültek és haldoklók kínos jajgatása stb. elfelejthetetlenek előttem!

Ezen kívül az akkori hírlapok közléseinek, s az események szemtanúinak, vagy tényezőinek elbeszélése nyomán írtam le ezen adatokat. Élnek még sokan, kik az itt leírt eseményeket bővebben is tudhatják, s olyanokat is tudnak, melyek itt nincsenek megemlítve. Fogjanak tollat és közöljék! Hogy ama nagy napok emléke minél hívebben maradjon meg az utódok számára és buzdítására!

* A szövegben igyekeztünk a mai norma szerinti központosítást érvényesíteni. A hosszú magánhangzókat is jelöltük. A c jelölésre használt cz-t csak a családnevekben őriztük meg. Törekedtünk a települések és a történelmi alakok nevét is a mai írásmód szerint szerepeltetni. Az írás eredeti megjelenéséből fakad, hogy egy-egy „fejezete” több lapszámban, folytatólagosan jelent meg. A megjelenés dátumát a cikk szövege előtt közöljük.

1848.

Márc. 19-én, a márc. 15-én kivívott szabadságot fényes kivilágítással ünnepelte Kanizsa.

1848. Március 19-én a március 15-én kivívott szabadságot fényes kivilágítással ünnepelte Kanizsa.

(Cser József kézírásos „vázlatának” részlete a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumának „Bucsanszky Alajos Kis Képes Naptára 1849-ik évre” című dokumentumából. A cikksorozat további részei között olvasható kézírásos szövegek is ugyaninnen valók. Ezúton köszönjük az intézmény hozzájárulását a nagykanizsaiak számára oly becses dokumentum közléséhez.)

Március 15-ének ünnepe

1848. év márc. 19-én, vasárnap délelőtt néhány ember a kalapján nemzeti szalagból csinált rózsát viselt. Akik a márc. 15-diki pesti eseményeket még nem ismerték, csodálkozva nézték e szokatlan kalapdíszet. Egyik a másikat kérdezte: „Mit jelent ez?”

Délre azonban általánosan elterjedt a pesti hír. Délután már nem csak a föl nőttek viselték, hanem a gyermekek sapkáján is díszlett a nemzeti rózsza. A divatárusnők alig győzték készíteni. Négy óraker a kanizsai nemesek nemzeti zászlóval, s velök a sok nép a felső templom mellé vonultak. Rögtönzött állványokról szónokok magyarázták márc. 15-diki vívmányokat. Volt egetverő éljenzés!

Este az egész város fényesen kivilágított. A városház díszletén: Szabadság, egyenlőség és testvériség! fölirat pompázott. Éljenezve, zeneszóval jártak az utcákon. Az emberek egymást polgártársnak szólították Volt lelkesedés, volt öröm, volt vígság! Másnap a felső templomban ünnepélyes hálaadást tartottak. Délben pedig a Korona vendéglőben nagy lakomát csaptak.

Taródy Laci halála

Megrendítő, véres eseménye is volt az örömnapnak. A templom mellett, jóval a hálaadás előtt megkezdték az örömlövéseket. Szokás szerint volt elég ácsorgó, különösen deák, kik közül néhány a tarackokat segítette tölteni. Taródy Laci, harmadik latin osztályba járó tanuló is egyik nagy mozsarat töltötte meg. Az iskolába hívó pajtásnak pedig azt mondta: „Várjuk meg, mekkorát szól a mozsár?” Alighogy e pár szót kiejtette, a másik pillanatban már nyílt szemekkel, hanyatt feküdt a földön és vér folyt körülötte.

Az elsütött tarack tudniillik irtóztató dörrenéssel szétszakadt, s egyik darabja fejének egész felső részét leszakasztotta. Az agyvelő földre ömlött, s egy pillanat múlva meg volt halva.

A téren néhány száz ember ácsorgott és ezen az egyen kívül másnak legcsekélyebb baja sem történt. Valóban különös eset! „Hamar vizet, ez a deák elájult!” kiabálják a mellette állók. De amint fölemelik – látják a megdöbbenő valót. A város fényes temetést rendezett a véres halállal kimúlt ifjúnak.

Akadtak mindjárt olyanok, kik ezt rossz előjelnek tartották. Aggódva mondta az öreg Simoncsics Mátyás: „No, ha a szabadságnak már az eleje is ilyen véres, hát még ezután milyen lesz?” Valóban jól sejtett az öreg!

1848. márc. 20-án a felsőtemplomban, a megnyert szabadságért, hálaadást tartottak. Az örömlövések közben egy mozsár-tarack szétrobbant, s egyik darabja Taródy Laci, 3. latin osztályba járó tanulót agyonütötte. A város fényes temetést adott neki. A korona vendéglőben nagy lakomát csaptak.

— Márc. 20-án a felsőtemplomban, a megnyert szabadságért, hálaadást tartottak. Az örömlövések közben egy mozsár-tarack szétrobbant, s egyik darabja Taródy Laci, 3. latin osztályba járó tanulót agyonütötte. A város fényes temetést adott neki. A korona vendéglőben nagy lakomát csaptak.

Március 15-dike után

A következő napokban a városi tanács az alább olvasható fölirotot készítette az országgyűléshez és a következő kiáltványt intézte a községek polgáraihoz:

Tisztelt Polgártársak!

Oly boldogság készül számunkra, minőt reményleni alig mertünk, minőt nép még soha nem élvezett. A népek Istene dús áldást hintve mosolyog reánk. Minden igaz magyar reszket örömeiben.

Ezen általános örömben, úgy hisszük, lelkesedéssel osztoznak önök is. Hiszük, hogy óhajtásainkkal összehangoznak önök óhajtásai is.

Miért is fogadják polgári, s testvéri részvétellel a hazához, jó királyunkhoz, s Magyarország lelkes Rendeihez tisztelettel intézett örömmünk, hálánk, s óhajtásaink alá zárt nyilatkozatát, mint 13 ezer polgár őszinte érzelmeinek hű tolmácsát.

Fogjanak velünk kezét a fejedelem, s Törvényhozó testület iránti rendületlen bizalomban: a jó rend, a béke, az életbátorság, s vagyontosság fenntartásában buzgó törekvésünkben!

Mert boldogságunk mezeje csak ekképp virulhat fel.

És miként mi, úgy vigyék önök is minél előbb a trón, s az ország Rendei elébe öröm- s hálaérzelmeiket és nemzeti boldogságunk- s dicsőségünkre célzó óhajtásaikat. Hogy így a jelen, s utókor elmondhassa: mily szeretettel, mily hálával, s mily bizalommal tud viseltetni a magyar nép boldogítói iránt.

Jelszavunk legyen: éljen a király! éljen a szabadság! egyenlőség! testvériség! éljen a rend! és a békesség!

Kelt Nagykanizsán. Március 20. 1848.

600 aláírással.

Szerető polgártársaik Nagykanizsa város népe nevében

Albanich Flórián városbíró.

Babochay János népszószóló.

Tóth Lajos, főjegyző.

Felséges Haza!

Érzelmek örömtengerré változtak, mert a századok óta imádván várt alkotmányos nemzeti szabadságunk, jólétünk, s boldogságunk hajnala üdvöt mosolyogva dereng felénk, szívünknek minden húrját egy boldogabb, s dicsőbb jövő előérzete rezgi át.

Ugyanis tudomásunkra jött nemzetünk átalakulása, melyért századok óta buzgó imádság epedez százezrek ajakán tudniillik meg van alapítva és szentesítve a Sajtószabadság; mely szerint szabad nemzethez illőleg mondhatja el kiki véleményeit.

A nemes és néposztály közt századok óta fennálló elválasztó-fal ledöntetvén, közösen áldozik ezentúl mindenki a közboldogsáért: aránylag osztozik ezentúl mindenki mindennemű adó terheiben.

Meg van alapítva a felelős kormány, mely szíven viselve a haza érdekeit, minden léptét a nemzet boldogságának szent célja felé irányozandja.

Meg van alapítva, hogy az úrbéri viszonyok tökéletesen megszűnjenek, s így a népnek lesz tulajdon birtoka, melyen veritékes fáradalmainak édes gyümölcseit szabadon élvezheti.

Meg van alapítva a nemzeti őrsereg, mely nem zsoldért, nem fenyítéki félelemből, hanem hazájáért, szabadságáért, önmaga s kedves övéinek életéért mindig kész leendő vérét ontani, életét föláldozni.

Meg van a népképviselő, s így annyi népmillió vágyai, s érzelmei nem fognak a szív mélyébe temetve, napfényre nem jutható növényként elhervadni.

Ezek azon megtestesült szent, igék, melyeknél kedvesebbet, örvedesebbet a magyarok Istene nem adhatott századok óta igaz örömet nem ismerő magyar népének.

Nagykanizsa 13 ezer lakójának szívében a főnobbiek megalapítása által nyílt meg a szabadság örömeinek mennyei kapuja; e 13 ezer lakos lelkesülése, s magasztos, kéjsugarakban úszó arculata mutatja: mily kedves a haza! mily becses a szabadság! mily kívánatos a közboldogulás!

A szabad ég alatt, mint szabad honpolgárok összegyülekezünk, s örömkialtásainkra eloszlottak a fellegek, fényesen ragyogott

reánk a nap: miként eloszlott őseinktől öröklött nemzeti bánatunk; miként kiderült szívünk és lelkünk ege! Örömezelmeink tengerként áraszták el egész lényünket, s legforróbb óhajtásaink karjaira emeltük hazánknak mindazon rendületlen lelkületű fiait, kik bennünket annyi vész és gyász után, a közboldogság paradicsomának ajtajához vezettek; kik békés úton kivíták a nemzet függetlenségét és szabadságát, mely nélkül a magyarnak nem lehet valódi élete! s nemzeti lelkesedéssel, örömtől reszkető hangon kiáltottuk: éljen az alkotmányos király! éljen a szabadság, egyenlőség, s testvériség! éljenek hazánk apostolai! életök legyen áldott a menny minden áldásával! emlékünknél éljen még magyar él!

Igenis hazánk halhatatlan nagy fiait, kik annyi szirtek, s zátonyokon át a hazafiúság szent buzgalmával nemzetünk élethajóját oda vezérlették, hová apáink véres áldozatai el nem juttathatták: fogadják 13 ezer szabad polgárnak legszentebb hála s köszönet szülte üdvözlését!

Az ország egybegyűlt Rendeibe helyezzük minden bizodalunkat, bennök központosulnak legédesebb reményeink, hogy a fönnebb elsorolt pontokon kívül nagyszerűen tanúsított hazafiúi magasztos lelkességökkel, az itt alább következő pontoknak diadalát is kivívandják, s így nemzeti erőnket, jólétünket, boldogságunkat és dicsőségünket örök időre megalapítandják.

Óhajtjuk ugyan is 13 ezerén, s velünk együtt, mint hinni szeretjük, óhajtja még sok millió:

1. Az évenkénti országgyűlést Budapesten.

2. Óhajtjuk, hogy népképviselő törvényének kidolgozása első legyen az országgyűlési teendők közül.

Zalai Közlöny 1894. november 17. 2. oldal

3. Óhajtunk minden vallás és polgári tekintet nélkül, minden honlakosra nézve törvény előtti egyenlőséget.

4. Óhajtjuk, hogy az úrbéri viszonyok, ideértve a szerződéses helyeket is, úgy szinte a regálék, papi tizedek minél előbb végképp megszűntessenek.

5. Óhajtjuk a nemzeti bankot.

6. Óhajtjuk, hogy a katonaság esküdjék az alkotmányra, az idegen katonák küldessenek ki országunkból, katona polgártársaink pedig adassanak vissza hazánknak.

7. Óhajtjuk az esküdtszéket egyenlőség és képviselőlet alapján.

8. Óhajtjuk, hogy a politikai státusfogyók szabadon bocsáttassanak.

9. Óhajtjuk, hogy a papi javak nemzeti javakká fordíttassanak, ezek jövedelméből a kisebb clérus sorsa javíttassék, a népnevelés előmozdítottassék és egyéb közhasznú intézetek létesíttessenek.

10. Óhajtjuk, hogy a tanítói szabadság alkotmányos szellemben megállapíttassék.

11. Óhajtjuk, hogy Erdély hazánkkal egyesüljön

12. Végre óhajtjuk, hogy a kis lotteryák eltörültsessenek, s mint ugyanannyi mótelyei a szerény életreményeknek s munkaszeretnek.

Ezek azon óhajtások, melyek teljesüléséért velünk együtt sok millió polgártárs a bizodalom és tisztelet legforróbb érzelmeivel járul a haza és a közboldogság szeretetétől lángoló Ország Rendéhez. Fogják polgártársaik bizodalmas hajlamait magasztos részvétökkel! Óhajtásaink létesítésével oly nap fog Hunnia egén támadni, melynek ragyogása Kárpáttól le Adriáig átjárja a szíveket, melynek éltető melegétől kivirágzik közszabadságunk nemzeti nagy fája, s a gyümölcsből, mely e fáról hull, égbe emelő kéjt szí minden magyar! Mely fának minden ágain édes gyönyörre olvasztva zeng a magyar nép dicsőségének elnémíthatlan csattogánya!

És valamint polgártársaink szívében, úgy Magyarország történetkönyvében örök betűkkel lesz vésve nevük, emléküik, áldásuk és dicsőségök!

Ezek után magunkat s óhajtásainkat hatályos pártfogásukba legmélyebb tisztelettel ajánljuk.

Magyarország egybegyűlt Rendeinek, Nagykanizsán, Mártzius 20. 1848.

600 aláírással leghívebb s legkisebb szolgálai Nagykanizsa város népe nevében

Albanich Flórián városbíró,
Babóchay János népszószóló,
Tóth Lajos főjegyző.

A kétfejű sasos címereket a boltok fölött és a királyi sóháznál egy éjjel bemeszelték. A tulajdonosok kénytelenek voltak levetetni, vagy befőstetni a csodamadarakat, nehogy újabb meszelést kapjanak.

A régi, királyi sóház körül – jelenleg posta- és távirdahivatal – feketesárga korlát húzódott, melyet nemzeti színre főtöttek.

A városház erkélyére minden vásár- és ünnepnapokon két nemzeti zászlót tűztek ki. A sok időn át mellőzött magyar címer és színek újra régi jogaikba léptek.

A honvédelem szervezése

Az 1848. évi XXII. törvénycikk elrendelte a nemzeti őrsereg fölállítását, hogy a személy- és vagyonbiztonság, a csend és béke védelmét teljessé és a megnyert szabadságot megőrizze.

Kanizsán siettek a törvénynek eleget tenni és megalakították a nemzeti őrsereget. Kezdetben oly nagy volt a lelkesedés, hogy még az öreg emberek is eljártak gyakorlatra. De mikor tapasztalták, hogy ez mégsem az öreg csontnak való multság: abban hagyták. Mondták is ám aztán az ifjabb nemzetőrök: „Bátyám! ez az élet minket illet, nem a régi öregeket. Maradjanak csak otthon, majd elvégezzük mi a többit.”

A gyakorlatokat, kezdetben két helyen is tartották. Egyik csapat a piactéren, a másik a felső templom mellett gyakorolta magát. Utóbb a két csapat egyesülve a templom mellett tartott gyakorlatokat.

Egyenruhájuk: búzavirágkék atilla, fekete zsinórzattal és hosszas öngombokkal; szürke nadrág, az oldalán végig futó vörös zsinórral; sötétzöld sapka, piros sujtás beeresztéssel és elől nemzeti rózsával, melynek közepén N. Ö. betűk voltak kivarrva. Fegyvere eleintén mindenkinek saját puskája, utóbb szuronyos fegyver.

De a legtöbb nemzetőrnek nem volt ilyen egyenruhája. Csak rendes ruhájában, zöld sapkával, vagy vászon zubbonyal, nadrággal, hideg időben katonaköpennyel ellátva vett részt a teendőben.

A kanizsai nemzetőrök több ízben kiállották a tűzpróbát, s bátran kockáztatták életüket a hazáért, ha az ellenségnek árthattak.

Akik a nemzetőrök közül még élnek, közölik bajtársaik neveit és egészségek ki a hiányos névsort, melyet közölök. A kanizsai nemzetőrök megérdemlik, hogy neveiket megörökítsék!

Kanizsai nemzetőrök

Ábrahám Károly, Bay György, ifj. Benczik József, ifj. Brunner József, százados, Búvári János, Bolf János, Czenek József, Czinderits Ferenc, Czupi N., Darás Farkas, ifj. Fischer Alajos, Fesselhoffer József, Gudentz Vilmos, Gudlin Ferenc, Harsai József, Horvát Imre, Horvát János, Imrei István, Ják Károly, Kráus Vilmos, Kolarics János, Klávz Boldizsár, Koch Gotlieb, Leber József, Mártinkovics Károly, százados, Matkovics Ferenc, Major József, Nagy Károly, Plánder Ferenc, Pávics József, Radakovics Károly, Rottman György, Rózsa Ferenc, Slechta N. dobos, Tóth Lajos, Zerne Lajos, Zab József. Összesen 37.

Amint a hazát fenyegető veszélyek nőttek, a magyar kormány is tíz zászlóalj honvédet állított. Az első zászlóaljat a drávai sereghez rendelték.

Július 6-án érkeztek Kanizsára, Lázár őrnagy vezérlete alatt. A nemzetőrök eléjük mentek és a városon kívül fogadták. Képviselve volt a zászlóaljban a gr. Zichy és gr. Szécheny család is. Túlnyomólag művelt ifjak voltak. Szállást magánházaknál és a gymnasiumban nyertek. Kanizsán és a közeli falukban voltak az Ernő és Wasa sorkatonák. Volt még 14 ágyú is német tüzérekkel. A szomszéd falvakban Miklós huszárok is tanyáztak.

Ezek képezték a drávai hadsereg zömét.

A véderő feje kezdetben Ottinger vezérőrnagy volt. De gyanús, kétszínű viselete miatt állásától megfosztották, s utódja a magyar alkotmányra esküt tett gr. Teleky Ádám vezérőrnagy lett. Királyi biztos az erélyes Csány László volt.

A barátok zárdájában több szobát katonakórháznak rendeztek be; valamint a temetőhöz közel levő, s jelenleg katonaraktár és laktanya is kórházak voltak. Ez utóbbiak padlásán készítették a töltényeket is.

Belgiumból puskákat hoztak, melyekkel a nemzetőröket felszerelték. A városház emeletén, egyik nagyobb szobában a csizmadiák szabták a szükséges bakancsokat és csizmákat. A magyar bankó ércalapjára gyűjtést rendeztek. Vetélykedve siettek a férfiak és nők adományaikkal. Sokan készpénzt adtak. Mások ékszereiket vagy más arany, ezüst tárgyaikat áldozták e célra. Ismét voltak, kik marhát, gabonát adtak.

Mindenütt sürgés-forgás, lázas tevékenység uralkodott. És lelkesedés, jókedv, s bizalom a jövőben. Mintha csak a légben szállt volna mindenfelé a szabadság tüze, hogy mindenkit: öreget, ifjút szent lángra gyújtson!

Követválasztás június 15-én és 27-én

A megye központi választmánya a képviselők választására jún. 15-ét tűzte ki.

A kanizsai kerületben három jelölt volt. Babóchay János ügyvéd, a kiskanizsaiak kedvelt embere; a másik Bója Gergely, a kanizsai tanítóképző jeles tanára és Chernél Ignác, a Batthyány uradalom ügyvéde.

A kiskanizsaiak Babóchay hívei voltak; Bója pártolói városiak és leginkább falusiak; Chernél emberei majdnem mindnyájan falukról kerültek.

A barátok temploma előtt ejtették meg az első népképviselő választást. A szavazatszedő bizottság bábossátor alatt helyezkedett el. Körülötte néhány pandúr örködött. A választók közt itt, ott fegyveres nemzetőrök járkáltak, hogy rendet tartsanak.

Délután egy óráig a legszebb rendben folyt a szavazás, de akkor véres verekedés támadt és Bója hívei közül sokan megsebesültek.

Június 15-én volt az első követválasztás. Jelöltek:

Bója Gergely, a kanizsai tanítóképző tanára, Babóchay János ügyvéd és Chernél Ignác uradalmi ügyvéd.

A választáskor véres verekedés támadt, három ember a kórházban, kapott sebeiben meghalt.

Június 15-én volt az első követválasztás. Jelöltek: Bója Gergely, a kanizsai tanítóképző tanára, Babóchay János ügyvéd és Chernél Ignác uradalmi ügyvéd. A választáskor véres verekedés támadt, három ember a kórházban, kapott sebeiben meghalt

Három falusi ember a súlyos sérülések következtében a kórházban meg is halt. Az áldozatok keresztjeire ráírták: „A követválasztás halála”. E három kereszt évek múlva is ott állott a temetőben, mint emléke a véres követválasztásnak.

Megindították a nyomozást, s napokon át tartott a vizsgálat.

A „Pesti Hírlap” 1848. évi júl. 1-én megjelent számában egy elkeseredett polgártárs így nyilatkozott a választásról: *„Fájdalom! Nem mindenütt mutathatjuk fel a rendszeretnek és békés magaviseletnek azon magasztos példáit, melyeket a civilizált külföld választói szabnak előnkbe. Sőt még nagyobb fájdalom! – éppen legcivilizáltabbnak lenni kellő városunk volt oly kicsapongásoknak színhelye, melyek még az ólmos botok fénykorában is sokallhatók voltak. Értem Kanizsát. Hol míg a Chernel Ignácot követéül óhajtó párt magát úgy viselte, mint mások jogát tisztelő polgárokhoz illik: a másik két jelöltnek emberei egymás közt véres jeleneteket idéztek elő. Azonban ne foglaljanak el tért neveik a hírlap hasábjain. Mi nem érdemesítjük őket neveik kinyomatására, mert kik gyilkolásra engedik elfajulni a legszentebb jog gyakorlatát, azoknak nevei foglalhatnak helyet az igazságügy miniszterhez felküldendő rabok sorozatában, de nem hírlapok hasábjain, melynek most más feladatuk van, mint herostratusi tényeket regisztrálni. A 3 ember élete elvesztéseig ment féktelenkedés a követválasztási elnököt kényszeríté a választás elhalasztására.”*

A második választás június 27-én a felső templom mellett folyt le. A Wasa gyalogok az egész tért körül állták, s a választóktól a botot, fokost stb. elszedték. Délután Babóchay visszalépett. A választás alkonyattájban minden baj nélkül véget ért és követté Bója Gergelyt választották meg.

Június 27-én új választás volt, s Bója Gergely lett a követ.

Június 27-én új választás volt, s Bója Gergely lett a követ.

A nagy- és kiskanizsai választók névsora 1848-ban

Ábrahám János eszterg., Ábrahám Károly asztal., Álmos József takács, Ánek György földm., Ánek József földm., Áts József földm., Áts János földm., Áxenti György kereskedő, Ábsinger József tímár, Albanich Flórián sütő, Anda József földm., Anhoffer József fazekas, Andri Mihály földm., Andri Márton földm., Andri József földm., Aner János borbély, Auer József, Bábek József földm., Babóchay János ügyvéd, Babics József lakatos, Bai László földm., Bai József földm., Bai György lakatos, ifj. Bai József földm., Bai Ferenc földm., Bali József földm., Balog János földm., Balás Lajos csizmadia., Bandér György földm., Baráth Márkus szücs, Barbély József földm., Barbély Ferenc földm., Barbély István földm., Bagonyai János földm., Bahonek Márton földm., Bartók György földm., Benedek Pál, Benedek Ferenc szücs, ifj. Benedek Ferenc csizm., Benedek József, Benedek György, Bencze János földm., Bencze Ferenc fazekas, ifj. Bencze György, Bencze György, Benczik József sertéskeres., ifj. Benczik József mézárós, Beck Kristóf, Belső Ferenc, Benkő Mihály szabó., Bernát Gáspár mérnök, Bernándits Ferenc szabó, Békefy Károly ispán, Betyár György földm., Bója Gergely tanító kép. tanár., Baá György földm., Baá János földm., Bognár István, Bognár József, Bolf Ferenc kőműves, Bolf István kőműves, ifj. Bolf János kőműves., Bolf József, ifj. Bolf Ferenc, ifj. Bolf György, ör. Bolf György földműves, Bolf Ferenc földműves, Bolf János földm., Bolf György földm., Bowics József szíjártó, Bózsek Miklós csizmadia, Bödi János, Bördolmányos Antal, Bördolmányos György, Blümlein Frigyes vendéglős, Bregovits János, Brunner Mátyás ácsmester, Brunner József ácsmester, Budai János asztalos, Budai József, Buncom János földm., Búvári János takács, Chinorány Boldizsár postamest., Chernel Ignác ügyvéd, Christián József földműves, Christián György, Christián Ferenc, Csanádi János, Csányi János takács, Cser József szücs, Csepka József, Csernics János csizm., Csondor János, Cápáry István varga, Csizmadia Ferenc varga, Csizmár Antal szücs, Cémér János, Czigány József szíjártó, Cinderics Ferenc puszkás, Cifra János földm., Cimmermann Ferenc kertész, Dávid István esztergályos, Darás Farkas ügyvéd, Datler

János asztalos, Dávidovics József földm., Dávidovics János, Dávidovics Antal, Dávidovics György, ör. Dávidovics János földm., ör. Dávidovics György, ör. Dávidovics József földm., ör. Dávidovics Ferenc, ör. Dani József földm., ifj. Dani János földm., Dani József földm., Dervarits Vendel földm., Dervarits Tamás földm., Dómján József, Draskovics András földm., Ékes István kádár, Eberteín János mészáros, Edelhoffer Pál cipész, Ecetes György földm., Erlinger György nyug. katonatiszt. Eötvös Ferenc földm., Eötvös József, ifj. Eötvös József, Eötvös János földm., ifj. Eötvös Ferenc, ör. Faics Ferenc földm., Faics József, ifj. Faics János földm., ör. Faics János, Faics János, Faics György tanító, Fakertész Lipót, Farkas György, Farkas Imre, Farkas Ferenc, Farkas István, Fekete Antal, Fekete Ferenc földm., Fesselhoffer József kereskedő, Fischer József nőszabó, Fischer György kőművesmester, Fischer Alajos kőművesmest., Flumbort József földm., Flumbort György, ifj. Flumbort György földm., Flumbort János, Forster Samu sörfőző., Fokovce Mihály asztalos. Fridrich József csizmadia, ör. Furdán József földm., ifj. Furdán József, Fülöp János, ör. Fülöp József, ifj. Fülöp György, ör. Fülöp János, Fülöp Antal, Fürst István földm., Gaál György csizm., Gábor József, Gábor Ferenc, Gáspár György, Gáspár Mihály földm., ifj. Gáspár János, ör. Gáspár János földm., Gerencsér György mészáros, Gerencsér Ferenc mészár., Gerócs János csizm., ör. Gerócs József, ifj. Gerócs József, Gerdenics Ferenc földm., Gerdenics Imre.

Zalai Közlöny 1894. december 1. 2. oldal

ör. Godinek János, Godinek György földm., ifj. Godinek János, ör. Godinek György, Godinek János, Godina Antal földm., ifj. Godina József, ör. Godina József, ifj. Gozdán József földm., Gozdán György földm., ör. Gozdán József, Gozdán László, Gozbán Ferenc, Gozdán János földm., Góber József, Gödörházi György szücs, Gödörházi István szücs. Görcsi János, Grádiciski József szücs, Grecs Antal cipész, Gregorics Gáspár csizm., Gregorics Boldizsár csizm., ifj. Gudlin Ferenc asztal., ifj. Gudlin György, ör. Gudlin György földm., Gudlin György, ör. Gudlin Ferenc, Gudlin József földm., Gudlin Ferenc, Gudlin János, ifj. Gudlin György földm., ör. Gudlin Antal, Gudlin Ferenc, Gudlin Antal, Gudinek András, Gyurics György földm., Hány István takács, Halis Ferenc földm., Halvax

József cipész, Hajdú József földm., ör. Hajdu József, Harsai József csizm., Haragos Mihály borbély, Hauser János keresk., Havaits Imre, Hajdu János, Hajdu Ferenc, Hartmann Ferdinánd állatorvos, Hegedüs József ügyvéd, Hegedüs Károly kovács, Hegedüs Ferenc, Hermán Lajos szűcs, Hergovits József szűcs, Herbst Adolf kasznár, Herjavec Ferenc földm., Hollós József ügyvéd, Horváth Antal csizm., Horváth Mihály ügyvéd, ör. Horváth Mihály, Horváth Ferenc, Horváth Imre asztalos. Horváth Juhász Ferenc mészáros, Horváth György, ifj. Horváth Ferenc, ör. Horváth Ferenc, Horváth István, Horváth László, Horváth József, Horváth János ügyvéd, Horváth János, Horváth István, Horváth József csizm., Horváth János, ifj. Horváth György, Horváth József, Horváth János, ör. Horváth István, Horváth József, Horváth István, Horváth Ferenc csizm., Horváth József, ör. Horváth György, Horváth János, ifj. Horváth József, Horváth János, Hobor Ferenc földm., Hobor József.

Zalai Közlöny 1894. december 8. 3. oldal

Horváth József, Horváth János, Hosszia György szabó, Igri József, Ihász László, Imrei Ferenc takács, Imrei István szűcs, Imrei György városhajdú, Imrei Antal, Imrei István, Imrei József, ifj. Imrei Antal, Imrei János, Istiff József földm., Jocsits György csizm., Jocsits László csizm., Jándrosecz János földm., ör. Jámbor István, Jámbor Antal földm., Jámbor István takács, Jámbor János, Jáck Frigyes bádogos, Jakopovics Péter csizm., Jakoponecz Antal, Jankovics Bódi, Johánesz József, Juhász György orvos, Kálovits István földm., ifj. Kálovits József földm., Kálovits László földm., Kálovits Ferenc földm., Kálovits József földm., Kamenár Miklós csizm., Kamenár István csizm., Kárlovits József, ör. Kárlovits György, Kárlovits István, Kárlovits György, Kárlovits Ferenc, ör. Kárlovits István, Kászner János sütő, Kaán, Ferenc kereskedő, Kaán Vilmos ügyvéd, Kaán Károly ügyvéd, Kaschán József posztónyíró, Kellerman Antal takács, Kerkai József kovács, Kirner Mihály takács, Kiss János, Kiss Mihály, Kiss Ferenc földm., ör. Kiss János, Kiss József gombkötő, ör. Kiss István. Kis István, Kis Mihály csizm., Kirchmayer György állatorvos, Klauz József földm., Klauz Boldizsár asztalos, Klacz Ferenc csizm., Klein János rézműves, ifj. Knauz Ferenc takács, Knauz

János földm., ör. Knauz György földm., Knauz György földm., ör. Knauz János földm., Koch Gottlieb asztalos, Koch Mihály ügyvéd, Koch Ferenc földm., Kolongya Máttyás csizm., Kolongya György szücs, Kolongya Ferenc, Kocor László szürszabó, Kohán József földm., Kollárics János cipész, Kontó Mihály, Kosányi Tamás posztónyíró, Kostnyák Jakab földm., Kotnyek György földm., Kovács György, ör. Kovács Mihály, Kovács István, Kovács Mihály, Kovács László, Kovács Ferenc, Kozary Imre megy. tisztviselő, Kosek János. Král János nőszabó, Kraus Vilmos késcsináló, Kreut Ádám lakatos, Krenusz István földm., Kreuter János sütő, Kurma György, Kusner Ferenc földm., Kusner György, Kusner Vendel, Lábai János, Laki János. Laki Ferenc, Laki József, Lakatos György, Lengyel György, Lengyel Ferenc, Lesziák József varga, Liplin János, Lulek János, Máninger József eszterg., Márkovits György szücs, Márkovits Ferenc csizm., Márton Ferenc szabó, Mátyás Pál földbirtokos, Máté Mihály, Máté József, Máté Ferenc, Mayer Ferenc ács, ifj. Mayer József ács, Makovszki János szabó, Málek György földm., Málek József földm., Málek Ltszló földm., Major János földm., Major József földm., Major Mihály, Magyar József csizm., ifj. Magyar János, Magyar János, Magyar György fazek., ör. Magyar József, Mantuánó Rudolf kéményseprő, Masznyák György csizm., Masznyák János csizm., Mártinkovits Károly ügyvéd, Maratits György szücs, Mártinecz Imre földm., Mártinecz János földm., Marics József, Mártinék József földm., Matkovits Antal csizm., Matkovits Ferenc lakatos, Metz Ferenc, Metz József, Meskó Imre földm., Merzsa József, Mikó Ferdinánd, Mikó József földm., ör. Miley József földm., Miley József földm., ör. Miley József földm., ör. Miley György földm., Miley Ferenc földm., Miley József földm., Miley Antal, Miley János, Miley György, Mihálec György, Mihálec János, Michel Ignác kötelek, Minich József szabó, Minzárt József, Modrovics György szücs, Moyzer József, Molnár József csizm., Mukary József, Mukary Sándor, Nagy János, Nagy Károly szabó, Nagy József, Nagy Ferenc mészáros, Németh János szücs, Németh László, Németh János ügyvéd, Németh József, ör. Németh János, Német János. Nemes Mihály számtartó, Nemcsics Ignác gombk., Nenstadl Jakab nyerges, ifj. Nucsecz János, Novak Ferenc csizm., Nováczki Imre, Novákovics József keresk., Nucsecz János csizm., Ország Ferenc, Pápai János.

Pávics János kőműv., Pávics József kőműv., Palanec János, Papp József kovács, Periák József, Péter János asztal., Perkó György, Perók János takács, Perger József, Perger Károly szítás, Pecsics János csizm., Pecsics Ferenc fazekas, Pecsics József, Petrovics István csizm., Pex Antal szücs, Pfaff József sütő, Pintér Ferenc, Pintér János takács, Pintér György, Pint György, Piller József ács, Pirovics Károly ügyvéd, ifj. Plánder József földm., Plánder György kovács, Plánder József földm., Plánder János földm., Plánder György földm., ör. Plánder József, Plánder János, Plánder Ferenc ügyvéd, ör. Plánder István, Plánder János földm., Plánder Ferenc, Plánder Antal földm., ör. Plánder János, Plichta Mátyás keresk., Polai László földm., Polai János, ör. Polai László, Polai György, Polák Ferenc keresk., Pongrácz József, Pongrácz Ferenc, ör. Pongrácz József, Popovics Sándor keresk., Poterpács Ferenc, Poszávec János takács, Poszávec György takács, ör. Pukmon József földm., Pukmon János földm., ifj. Pukmon József földm., Puer János csizm., Puer József csizm., Rác Antal fésűs, Radakovits Károly csizm., Rédl Márton asztalos, Ritter András tisztartó, Robán Ferenc fazekas, Robán György szabó, Rogel Ignác, Rosman György, Rozum Sebestyén, Rózsa József szücs, Rózsa Ferenc szücs, Rupánovics Pál disznókeresk., ör. Sásvári József földm., ör. Sásvári János földm., ifj. Sásvári János földm., Sáffer György, Salamon Zsigmond ügyvéd, Szandveber József asztal., Sárec József csizm., Sebők Antal, Sebestyén Ferenc szücs, Sebestény József, Simon Márton gombkötő, Sipek Ferenc csizmadia, Sipek György, Sipos Ferenc szabó.

ör. Sipos György, ifj. Sipos György, Szommer János asztal., Sudár János földm., Simán Ferenc, Schvelec János lakatos, Schvalm Mihály, Schvarc Ferdinánd gombk., Smodics András szücs, Smodics Ferenc csizm., Smodics János, ör. Smodics János, Smodics György, Smodics Mihály, Sneff János takács, Sneff Ferenc, ör. Sneff János, ör. Sneff Ferenc, Snidár György földm., Spánier Ferdinánd keresk., Stáncsikovics

Gergely csizm., Starasincics János bábos, Stelcer János, Stelcl József építőmest, Stefán Valent kőműves, Steszlin Ferenc földm., Stimpfl Ferenc kádár, Strober György, Strobel István, Strukker György szűcs, Svastics János ügyvéd, Szabó István, Szabó László, Szabó Mihály, Szabó János, Szabó Ferenc, Szalai József műtakács, Szarvas János takács, Szép Károly gyógyszerész, Szépe József szűcs, Széger János, Szeidl János eszterg., Szedlmayer Ferenc, Szedlmayer Antal, ör. Szekeres Ferenc, Szekeres Ferenc, Szerecz József, Szerec Imre, Szerdeli József, Szerdeli Ferenc, Szilajka György földm., Szilajka János földm., ör. Szilajka János földm., Szimerl József, Szívós Ferenc szűcs, Szokol János kovács, Szokol József, Szokol György, Szollár István, Szollár György, Szűcs József szabó, ifj. Szűcs József sütő, Szlávec Ferenc, Szvecz Imre, Tálosi László földm., Tánczos Gergely szabó, Tárnok Alajos ügyvéd, Takács István, Tandor Mihály szűcs, Taródi László köteles, Teodorovics György kereskedő, Tersánczky József orvos, Tikos István, Tislér József szűcs, Tislér István, ör. Tislér József, Tislér Ferenc, Tislér György, Tiszai László, Tiszai József, Tiszai István, ör. Tiszai József, Tiszai János, Tiszai Ferenc, Tomsics János csizm., Tomsics Ferenc, Tomosics József, Tomosics Ferenc, Toplák Pál csizm., Tollár János, Tollár Ferenc, Tóth Lajos ügyvéd, Tóth Miklós szíjártó, Tóth Ferenc csizm., Tóth Mihály csizm., Tóth János, ifj. Tóth Mihály, Tuboly Ferenc szűcs, Turkovics György csizm., Török András, Török Ferenc, ör. Török Ferenc, Török István, Török József, ifj. Török Ferenc, Turek Ferenc szűcs, Then György kovács, Traupmann Lajos orvos, Trebicser József ötvös, Trippámer Károly keresk., Trippámer Gyula keresk., Trojkó János csizm., Trojkó Mátyás csizm., Ulrik György fazekas, Unger Ferenc cipész, Unger József szabó, Vágner Ferenc, Vágner Ignác rézműves.

Zalai Közlöny 1894. december 29. 1. és 2. oldal

Vákánd János korcsmáros, Vadász József, Vadász György, ör. Vadász József, Vajda József szűcs, Vajda Ferenc, ifj. Vajda József, ör. Vajda József, Vajda Antal, Vajda János, Vajda József, Wajdits János könyvkereskedő, Wajdics György szabó, Vajai Lajos szállásmester, Varga

Mihály, ör. Varga József, Varga Ferenc, Varga János, ör. Varga György, ifj. Varga György, Varga Penic György földm., Varga Bökk József, Varga György, ifj. Varga József, Varga János, ör. Varga Ferenc, Varga József, ör. Varga János, ifj. Varga János, Vass István takács, Vass József takács, Véber László, Véber György, Véber Pál, Vékási Mihály földm., ör. Verbovec György földm., Vidovics Márton, Vidákovics Ferenc bábos, Vigh József takács, Vigh Pál takács, Vimmer Ferenc, Vindis Jakab fuvaros, Viola József kádár, Virág Ferenc csizm., Virág József, Virth Károly szappanos, Vellermann János nyerges, Vörös József cipész, Vörös József kovács, Wlassics Antal ügyvéd, Wlassics Eduárd ügyvéd, Vláhek Mátyás csizm., Vusztl Alajos könyvkötő, Zerne Lajos mérnök, Zotter Ignác.

Nemzetőrök vonulása a Drávához

Horvátország felől napról napra jobban borult. Benn az országban az illírpárt erőszakoskodott, s aki nem tartott velők, aki nem hódolt az illír szellemnek: azt üldözték, bántalmazták. Sok igaz érzelmű horvát hazafinak menekülni kellett. Eljöttek a közeli határvárosokba, Kanizsára, Szombathelyre stb. hol tárt karokkal fogadták az üldözötteket. Kanizsán is 6–8 férfi tartózkodott, kik csak a horvátok betörésekor távoztak.

Jellasics lázadása miatt, a magyar kormány a fenyegetett Dráva vonalhoz nemzetőröket rendelt, kiknek nagy része Kanizsán ment keresztül. Az átvonuló nemzetőrök a helyben tanyázó honvédek, sorkatonák, tüzérek 14 ágyúval, s a falukból belátogató huszárok, harcias külsőt adtak a városnak.

Július 6-án, az első honvéd zászlóalj Lázár őrnagy vezénylete alatt Kanizsára jött és állandóan ott maradt. Július 6-án a kapornaki járás nemzetőrei Kanizsán át a Drávához vonultak.

Július 6-án az első honvéd zászlóalj Lázár őrnagy vezénylete alatt Kanizsára jött és állandóan ott maradt. Július 6-án a kapornaki járás nemzetőrei Kanizsán át a Drávához vonultak.

Július elején jöttek a kapornaki járás nemzetőrei, Sümeghy Ferenc főbíró vezérlete alatt; a tapolcaiakat Varga Lajos főbíró vezette; ezeket követték a Szántó járásbeliek, élükön Bogvay főbíróval és gr. Batthyány Károly 300 nemzetőrrel. Kanizsán tették le az esküt, azután indultak tovább.

A kapornakiak többnyire kék gatyát viseltek; a tapolcaiak és szántóiak egyenruhások. A nyári egyenruha állott: vászon zubbonyból, a gallér elején vörössel díszítve; vászonnadrág, oldalán vörös zsinórral. A sapka, mint a kanizsai nemzetőröké.

Csekély kivétellel dárdával és egyenesre ütött kaszákkal voltak felszerelve.

A tágas piactéren tartottak fölöttök szemlét Csány László és Ottinger. Csány lelkesítő beszéddel buzdította, tüzelte a nemzetőröket. De nem csak szóval, hanem a következő, kiáltvánnyal is serkentette a népet a fenyegedett hazá védelmére.

Zalai Közlöny 1895. január 5. 1. és 2. oldal

***Baranya, Somogy, Tolna, Vas: Veszprém és Zalavármegyék
nemzetőri őrseregeihez.****

Magyarok!

A hazá, felséges királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, – veszélyben, melyet csak fiaid lelkesült bátorsága háríthat el.

A szabad magyar földnek szabad polgára, társatok és testvértetek, ki már vért a hazáért, hirdeti a vést.

Honunk kebelébe a fölzendült rácok Bács és Torontál megyékben megkezdték a harcot, és ontják a polgári vért. – Horvátországban is lobog a pártütés véres zászlója, és nemzetünk kiirtására törekszik a vakmerő ellenség.

*Ezen fölhívás Pécssett nyomtatott a lyceumi nyomdában.

Magyarok! ha gyáván, védetlenül, becstelenül nem akarunk eltűnni a nemzetek sorából, fegyvert kell ragadnunk, – fegyvert, de nem horvát rokonaink ellen, kiknek elődei századok vérzivatarai közt, mint bajnokok, s bajtársak küzdöttek velünk a csata térein, hanem azon rakoncátlan szerencsevadászok ellen, kik külcimboráikra támaszkodva, széttépték a törvényes kapcsolat szent kötelékeit.

Magyarok! nemzetőrök! a haza, királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, azért fegyverre, hazánk védelmére.

Célja legyen a nemzeti őrseregnek országunk őshatárainak megvédeése, s a polgári háborúnak eltávolítása, mi nem foglalni, csak őseink hazáját megvédeni akarjuk – mi nem más nemzeteket letiporni, csak nemzetiségünket fenntartani óhajtjuk.

Nem magyar az, hűtlen az, ki királya, kormánya és tisztviselőinek fölszólítására a nemzeti őrsereg soraiból elmarad.

Magyarok! nem csalódhatom bennetek, ha vitézségekre számolva azon biztos reményt táplálom keblemben, hogy a hazát meg fogjuk menteni.

Azt mondják, a szabadságot könnyebb kivívni, mint a kivívottat fenntartani – mi kivívtuk azt, mutassuk meg, hogy lelkesülésünknek azt fenntartani is könnyű legyen.

Magyarok! a haza, királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, de van bíró a felhők felett, honunk védelmében segíteni fog bennünket a magyarok Istene!

Kelt Nagykanizsán, július 15-én, 1848.

*Csány László,
királyi biztos.*

A következő oldalon látható dokumentum – és még további három – a HM HIM Hadtörténeti Múzeum, Plakát- és aprónyomtatványtár gyűjteményéből való. A fotókat készítette: Szikits Péter. Eredeti méret: 38.2 x 24.3 cm.

Baranya, Somogy, Tolna, Vass, Veszprém és Zala Vármegyék nemzeti Őrseregeihez!

M a g y a r o k !

A haza, felséges királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, — veszélyben, melyet csak fiai lelkesült bátorsága háríthat el.

A szabad magyar földnek szabad polgára, társatok és testvérték ki már vérzett a hazáért, hirdeti a vést.

Honunk kebelében a felzendült ráczok, Bács és Torontál megyékben megkezdék a harcot, és ontják a polgári vért, — Horvátországban is lobog a pártütés véres zászlója, és nemzetünk kiirtására törekszik a vakmerő ellenség.

Magyarok! ha gyáván, védetlenül, beestelenül nem akarunk eltűnni a nemzetek sorából, fegyvert kell ragadnunk fegyvert, de nem horvát rokonink ellen, kiknek eldődei századok vér zivatarai közt mint bajnokok s bajtársok küzdöttek velünk a csata téerein, hanem azon rakoncátlan szerencsevadászok ellen, kik kül czimboráikra támaszkodva, széttépték a törvényes kapcsolat szent kötelékeit.

Magyarok! nemzetőrök! a haza, Királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, azért fegyverre hazánk védelmére.

Czélja legyen a nemzeti őrseregnek országunk ős határainak megvédése, s a polgári háborúnak eltávolítása, mi nem foglalni, csak őseink hazáját megvédeni akarjuk — mi nem más nemzeteket letiporni, csak nemzetiségünket fentartani óhajtjuk.

Nem magyar az, hűtlen az, ki Királya, Kormányja és tisztviselőinek felszólítására a nemzeti őrsereg soraiból elmarad.

Magyarok! nem csalódhatom bennetek, ha vitézségtekre számolva, azon biztos reményt táplálom keblemben, hogy a hazát megfogjuk menteni. —

Azt mondják a szabadságot könnyebb kivívni, mint a kivítottat fentartani — mi kivívtuk azt, mutassuk meg, hogy lelkesülésünknek azt fentartani is könnyű leszen.

Magyarok! a haza, Királyunk koronájának legszebb gyöngye veszélyben van, de van bíró a felhők felett, honunk védelmében segítni fog bennünket, a magyarok Istene.

Kelt Nagy-Kanizsán, Julius 15-én 1848.

Csányi László,
királyi biztos.

És a fölbuzdult nép – a fóti ének dallamára – vígan dalolta Székács Pál készítette

Őrsereg dalá-t,

Országos hadi nemzetőr a nevem
Ezt a nevet becsülettel viselem.
Fizetésem nyolc karajcár ezüstpénz.
Úri mód megél abból egy közvitéz.

Nem kell nekem : rechts-um, kerd-euch, abmasir!
Ha ezt hallom, a lelkem is csak úgy sír,
Mondja meg csak magyarul, hogy mit akar,
Meg is érti, meg is teszi a magyar.

Csak úgy önként álltam a zászló alá,
Kedves hazám szeretete vitt reá,
Bár a golyó, mint a zápor úgy esik,
El nem hagyom utolsó csepp véremig.

Egy Istenem, egy életem, egy hazám,
Országom a félvilágért nem adnám!
Nem is veszi azt el tőlünk semmi rác.
Orosz, illér, sokác, s holmi Suplikác.**

A hazának, a királynak esküvénk,
Cudar ember, ki megszegi esküjét!
Jó ember a mi királyunk Ferdinánd,
Magát, trónját védelmezzük egyaránt.

Azt beszélik oda künt és oda lent,
Hogy a magyar napja már nyugodni ment.
Rajta aki lelketek van, rajta hát!
Majd megválnak, ki issza meg a torát?

**A rácok vezérének neve, utóbb rác vajda lett.

Kinek vétett ez a mi jó nemzetünk?
Hogy annyian törekednek ellenünk.
Áll Buda még! él a magyar Istene!
Ellenségünk megpukkadhat mérgibe.

Seregünknek apraja, mint örege,
Azon szent fogadást vette szívébe;
Még az Isten erőt egészséget ad,
Ránk ugyan nem vet, de senki rabigát!

Csak magában Zala vármegyében 24000 nemzetőr volt összeírva.
Mikor negyedrészt fegyverre szólították, a magyar községekben a
kívánt negyedrésznél jóval is többen jelentkeztek.

*Júli. 7-én a tapolcai járásból és júli. 8-án a szántói
járásból való nemzetőrök vonultak a Drávához. Ezeket
követte Batthiány Károly gr. 300 nemzetőrrel.
Az átvonuló nemzetőröket Csány László kormánybiztos
hazafias beszéddel buzdította, lelkesítette.*

Júli. 7-én a tapolcai járásból és júli. 8-án a szántói járásból
való nemzetőrök vonultak a Drávához. Ezeket követte Batthiány
(Batthyány) Károly gr. 300 nemzetőrrel. Az átvonuló
nemzetőröket Csány László kormánybiztos hazafias beszéddel
buzdította, lelkesítette.

A horvátok Magyarországra törnek

a) Kanizsa betörés előtt

Szept. 10-én a fehérvári nemzetőrök Kanizsán át a Drávához siettek, másnap azonban a kanizsaiak csodálkozására már visszajöttek. Hírül hozták, hogy a horvát sereg a Dráván áttört, a magyar sereg pedig nem elég erős ellent állni, azért visszahúzódik.

A fehérváriak igazat mondtak. A horvátok Teleky vezérnagy hivatalos jelentése szerint szept. 11-én reggel hat órakor Varasdnál húszezeren áttörtek. Valamint Perlak és Légrádnál is kísérletet tettek. A sokkal nagyobb erő miatt a magyar sereg visszavonul és Kanizsa mellett összpontosítják.

Midőn a magyar sereg eleje Kanizsára ért, siettek poggyászosni. Az arany- és ezüstpénzt, ékszereket és más ezüstműt elásták. A ruhaneműt és más el nem áthatót kiküldötték Cserfőre, Förhéncre*, de vele a lányokat is. Mások a szomszéd falvakba menekültek.

A rémület csillapodtával azonban a menekültek nagy része a poggyásszal együtt hazatért.

A magyar sereg egy-két napi rendezkedés után Keszthely felé vonult.

Szept. 11-én Jelacsics Varasdnál 20.000 főnyi sereggel áttört.
Perlaknál és Légrádnál is kísérletet tett. A magyar sereg
Teleky Ádám gr. vezérőrnagy vezénylete alatt Kanizsára húzódott,
s pár napi rendezkedés után tovább húzódott.

Szept. 11-én Jelacsics (Jellasics) Varasdnál 20 000 főnyi sereggel áttört. Perlaknál és Légrádnál is kísérletet tett. A magyar sereg Teleky Ádám gr. vezérőrnagy vezénylete alatt Kanizsára húzódott, s pár napi rendezkedés után tovább húzódott.

*A szőlőhegyek nevei.

b) A horvát sereg szept. 15-én Nagykanizsára jött

A magyar sereg utócsapata két serezsán foglyot hagyott hátra, kiket a városház börtönébe zártak. Másnap reggel a hajdúk szobájában pecsenyével, borral vendégelték a két éhes horvátot. Sok kíváncsi jött nézősökre. Eközben, úgy 9 óra felé az utcán nagy zajgás támadt. Egész csoportok futottak a piactér felé, ahol 10–12 vadképű fegyveres serezsán álldogált. Fejükön hálósapka alakú vörös főveg, vörös köpeny és törökös bő bugyogó bocskorba szorítva tevé öltözetüket. Derekukon széles bőrtüszű, kovás pisztollyal és handsárral. Vállaikon hosszú, vékonycsövű puska lógott.

Jellasics aligha nem azért küldötte mutatóvándor seregének ezen vörös pipacsait, hogy a kanizsaiak megijedjenek. Ahelyett sok nép fogta körül. A gyermekek a vörös köpenyt és handsárt tapogatták és bizony senkinek sem jutott eszébe ezektől félni vagy megijedni.

Nemsokára néhány kocsi határőr granicsár jött, ezek voltak a szálláscsinálók. Egyenruhájuk barna frakk vörös hajtókával, feszes, kék magyar nadrág fekete sárga zsinórral, lábukon bakancs. Csákójuk és a szíj felszerelés fekete volt. Otthagyták most a serezsánokat s ezeket nézték. A kíváncsiabbak kimentek a város végére, hogy minél előbb láthassák a híres horvát sereget. Csapatonkint jöttek, s a temetőtől balra eső szántóföldeken táborot ütöttek és Sác* felé őrszemeket állítottak. Déltájban jött Jellasics, s a korona vendéglő mellett levő uraságilag vár emeletén vett szállást.

A gyalogsereg állott mintegy hét ezer határőrből, 5–6 száz serezsánból és népfelkelőkből Soknak karjára vagy csákójára fehér fűző volt kötve annak jeléül, amint dicsekedve mondák – hogy önként jöttek harcolni.

Zalai Közlöny 1895. január 19. 1. oldal

Volt 215 vasas német és hatszáz szabad piák, kik huszárruhát viseltek. Ennyiből állott a lovasság. A szabadpiákok voltak a gúnyos hírre vergődött Jellasics huszárok, vagy mint a csodálkozó asszony mondta: „Jézus Mária hát még ezek is huszárok?” Erről maradt rajtok a „Jézus Mária huszárok” gúnynév.

* Pusztá és mulatóhely, negyedóránra Kanizsához

Jell. Szept. 15-én mintegy 30000 főre becsült seregének egy részével Kanizsára jött. A tömeges vonulás 3-4 napig tartott. Azután már csak kisebb csapatok jöttek, mentek. 40 db ágyút és sok löszeres kocsit hoztak magokkal. A városnak kellett adni nekik: kenyeret, húst, bort, babot fát. Sok kárt tettek a szőlőkben, kukoricában. A marhákat lelőtték, egy pár embert legyilkoltak. A sok gázságért aztán a kanizsaiak, ha szőlőkben, mezőn egyet elfogtak agyoncsapták és rögtön el is ásták.

Szept. 15-én (Jellasics) mintegy 30 000 főre becsült seregének egy részével Kanizsára jött. A tömeges vonulás 3-4 napig tartott. Azután már csak kisebb csapatok jöttek, mentek. 40 db ágyút és sok löszeres kocsit hoztak magokkal. A városnak kellett adni nekik: kenyeret, húst, bort, babot, fát. Sok kárt tettek a szőlőkben, kukoricában. A marhákat lelőtték, egy pár embert legyilkoltak. A sok gázságért aztán a kanizsaiak, ha szőlőkben, mezőn egyet elfogtak, agyoncsapták és rögtön el is ásták.

A sereg java a határőrök, szerzsánok és a vasasok voltak. A gyalog sereg másik fele a föld népe ringyes, rongyos, piszkos, kiéhezett nép. Egy része szuronyos puskával fölszerelve, más része vasvillával, fejszével, szénahúzó kapoccsal és szuronnal volt fölfegyverkezve. Lelkesítő harci daluk a folytonos „Krajlevicse Márkó, uhu! uhu! uhu! kiabálás volt. A sereg összes létszámát 30-35 ezerre becsülték. Negyven db ágyú és sok löszeres kocsi jött velök.

A magukkal hozott tömérdek szalonnát, vöröshagymát és a kettős zsákokba kötött kukoricalisztet a barátok zárdájában a folyosóra és szobákba rakták.

Az előjáróságot fölszólították: adjanak kenyeret, főzeléket, húst, bort és fát, mert különben baj lesz!

A bíró dobszóval hitta föl a lakósokat a követelt holmik adására. Akinek nem volt lisztje, az előjáróság gondoskodott, hogy süthessen. A kenyeret, babot, lencsét a városházhoz hordták, hol a tanácsterem előszobájában és folyosón halmozták föl.

A megjelent horvátoknak az emeletből dobálták a kenyeret, osztották a babot, lencsét. Az uraság pincéjéből 8–10 akós hordókban szállítottak bort a táborba. Kilik Péter és Neusiedler Pál mészárosoknak húst kellett adni, kiknek azt mondták: „Die Kammer wird alles zahlen!” Vittek a táborba sok tűzifát is és ennek dacára erőszakkal elvitték a fát az udvarokból, elégették a kerítéseket, sőt még a temetőből a kereszteket is. A kicsapott kertekből elhordták a kukoricát, tököt és nyersen ették. Szt. Györgyváron, Bagolyán* a pincéket feltörték, a bort megitták vagy elfolyatták.

A talált ágyruhát összehasogatták, a tollat szélnek eresztették, a szilvafát és szőlőtökét kivágták és úgy ették le a gyümölcsöt. A mezőn

A kis kocsmákban is többet agyonverték. Kis-Kanizsán túl az erdőben az arra visszafelé menők közül is sokat agyonlőttek. Viharos és nehéz napok voltak ezek. Kijutott a rosszból mindenkinek. Különösen a városházánál, akik voltak, mint Albanics Flórián bíró, Turkovich György és Buvári János tanácsosok, Vajay Lajos szállásmester és Cser József őrmester, állták ki a bajok elejét. A többi tanácsos hol itt, hol ott járt, kelt és intézkedett. A derék Albanics bíró erélyének és tapintatának köszönhette a város, hogy a mozgalmas időben nagyobb rombolástól és bajoktól megmenekedett.

A kis kocsmákban többet agyon vertek. Kis-Kanizsán túl az erdőben az arra visszafelé menők közül is sokat agyon lőttek.

Viharos és nehéz napok voltak ezek. Kijutott a rosszból mindenkinek. Különösen a városházánál, akik voltak, mint Albanics Flórián bíró, Turkovich György és Buvári János tanácsosok, Vajay Lajos szállásmester és Cser József őrmester, állták ki a bajok elejét. A többi tanácsos hol itt, hol ott járt, kelt és intézkedett. A derék Albanics bíró erélyének és tapintatának köszönhette a város, hogy a mozgalmas időkben nagyobb rombolástól és bajoktól megmenekedett.

*Szőlőhegyek nevei.

talált marhákat lelőtték. Acsoft Ferenc Teleky utcában lakó ácsot kertjében agyonlőtték és még egy pár ártatlan embert legyilkoltak.

Így mutatták meg, hogy milyen kedves barátaink és testvéreink! – Jellasics, kiosztott kiáltványában kedves barátainak és testvéreinek nevezett bennünket.

No, de a kanizsaiak sem maradtak ám adósok ezért a szép testvéri szeretetért! A károk miatt felbőszült emberek, ahol csak lehetett, a mezőn, szőlőhegyen az ilyen gazfickóknak megírták a másvilági útlevelet, s rögtön el is földelték. Különösen a kiskanizsaiak, busásan megtorolták az okozott károkat.

Zalai Közlöny 1895. január 26. 2. oldal

A kisebb korcsmákba betért horvátok közül is némelyek utoljára ittak magyar bort.

A horvátoknak megtetszett Kanizsa. Egyik, másik ki is választotta a házat, melyet majd elfoglal. Egyre mondogatták: „Mi fogunk ide jönni lakni, mert megígérték nekünk.”

Hanem persze! ez a szép tervök a pákozdi csata után a Velencei tóba fulladt.

A horvátok tömeges vonulása 3–4 napig tartott, de kisebb nagyobb csapatok azután is folyton jöttek, mentek. A városháznál éjjel-nappal kocsik állottak, hogy az ide-oda menő futárokat és poggyászt rögtön tovább szállíthassák.

Hej! de a visszamenők közül sok elpusztult. A horvátok rombolása miatt elkeseredett emberek Kiskanizsán túl elállták az utat, s a kocsikról sokat lelőtték.

Ezen viharos napokban az erélyes Albanich Flórián bíró, Turkovich György és Búvári János esküdtek – tanácsos – Vajay Lajos szállásmester és Cser József őrmester folyton a városháznál tartózkodtak. A többi esküdt hol itt, hol amott járt, kelt és intézkedett.

Bizony, bizony! nehéz napok voltak ezek. Kijutott belőle mindenkinek, de különösen a városháznál levők állták ki a bajok elejét.

Albanich bíró erélyének és tapintatának köszönhetette a város, hogy a mozgalmas években nagyobb rombolástól és bajoktól megmenekedett.

Jellasics, az alább olvasható négy kiáltványt osztotta ki, melyekben igazolni akarja magát a betörésért. De mindezek dacára is mindenki pártütőnek és a haza ellenségének tekintette: kinek ártani kell, amiben csak lehet és pusztítani seregét, amennyire csak lehet.

I.

Kedves Jellasics báróm!

Házam, s az összes birodalom érdeke iránti horvátországi bánná kineveztetése óta tanúsított kétségbe nem vonható hívsége, s ragaszkodása, nemkülönben azon készsége, mely szerint a magyar Ministeriummal elérendő kölcsönös egyezkedést illető Rendeletimnek engedelmeskedni iparkodott, arról győzött meg, miszerint önnek szándékában sohasem lehetete, legfelsőbb Parancsimnak felségbántólag ellenszegülni, vagy pedig felbontásán iparkodni azon köteléknek, mely a társországokat évszázadok óta az Én magyar koronámhoz kapcsolja, s melynek a kölcsönös jólétöknek szilárdabb alapítása, s előmozdítására továbbá is szolgálni kell.

Azért is különös megnyugtatóására szolgál atyai szívemnek, hogy f. évi június 10-diki, ön ellen intézendő vizsgálatot, valamint önnek a báni méltóság és minden katonai szolgálattól ideiglenes fölfüggesztését illető gyanúsítások alapján hozott határozatomtól elállhatok, mely gyanúsítások ön tetteleg bebizonyított hívsége által cáfoltnak meg legtökélyetesebben.

Míg ezen tekintetben öcsém uramhoz, Magyarország nádora ő főhercegségéhez az illető rendeletet bocsátom, ön kötelesség érzetétől, valamint loyalis gondolkodásmódjától továbbra is elvárom, hogy azon állásában, melyre Birodalmam által emeltetett fel, csak az összes birodalom javára, a magyar korona épsége fenntartására, valamint a társországok viszonyai hasznos kifejtésére szakadatlanul működendik.

Schönbrunnban, 1848-ki szeptember 4-én.

Ferdinánd m. k.

II.

Magyarország lakásaihoz. Kedves Barátim és Testvéreim!

Fegyveres kézzel léptem át Magyarország határait, melyhez magam szintűgy mint vitéz fegyvertársaim a százados kapoccsal öröklött legmelegebb rokonszenvvel viseltetem, de nem elébb teszem ezt, mint miután a békés kiegyenlítés minden reményétől elűttem, teszem pedig kéntelenítette azon felekezetnek vakmerő és az összes birodalmat vésszel fenyegető fondorkodásai által, melynek köréből a jelen ministerium a törvényesség színét viselő hatalmaskodás útján keletkezett, s melynek látható törekvése a Királyi Felség lealacsonyítására, és az ország népei között századoktól fogva fennálló minden baráti viszonyok megsemmisítésére, sőt még a pragmatica sanctio által szentesített azon köteléknek tetteleges szétbontására is van irányozva, amelynek Magyarországot és a kapcsolt részeket Fejedelmük és alkotmányuk iránti tántoríthatatlan hűséggel, egyszersmind az ausztriai birodalomhoz a testvéri szeretet teljes erejével kell csatolnia.

Zalai Közlöny 1895. február 2. 2. oldal

Azok, kik önérdék által vezéreltetve a kapcsolt részek és az ezekhez tartozó határőrvidéknek egyedül csak saját kiképeztetését tárgyáló tisztán nemzeti célzatait Magyar testvéreink előtt évektől fogva gyanúsítani igyekeztek, ezen lépésemet is, melyre Királyom iránti köteles hűség és valódi hazafiasság ösztönöz, a polgári háború utálatra méltó színében fogják eleitekbe állítani, s szándékomat ellenségesnek, tettemet árulásnak nevezendik. De ne hagyjátok magatokat ezen csalfa szavak által elámíttatni, keressétek az árulókat csak azok között, kik magok ezt állítva a korona hatalmát csellel és ármánnyal törték meg, az Ország népei közti egyetértést lerombolták, Magyarországnak Ausztriávali törvényes összekötését – színlett ellennyilatkozataiknak dacára – erőszakosan megtágították, s úgyszólván megszüntették, sőt még Ausztria ellenségei iránti rokonszenvükkel nyilvánosan kérkedni nem átalották, azalatt míg a németek, szlávok és magyarok ezerei egy zászló

alatt egyesülve. Ausztriának becsületéért és épségéért dicsteljes sebekből vértettek; keressétek az árulókat azok között, kik miután minden követeléseik az egyesült birodalom javának rovására megadattak, mégis a kapcsolt részek igazságos igényeit továbbra is megvetőleg utasították vissza, és ezeket dacos elbizakodottsággal sértették.

Egyedül csak ezek ellen irányozvák fegyvereim, miszerint vége vettessék a hatalommali botrányos visszaélésüknek, mellyel a kapcsolt részeknek türelmét és békés szellemét gúnyolják, a közbirodalom egységét és létét kockáztatják, a népek békéjét, az ország jólétét veszélyeztetik, és még a magyar név fényét is becstelen cselekvési módjuk által homállyal fenyegetik.

*Zalai Közlöny 1895. február 9.
2. oldal, folytatás a mellékleten*

Távol légyen tőlünk, hogy bármelyikét is azon jótéteményeknek megrövidíteni akarnók, melyek iránt Magyarország népei legkegyelmesebb királyunk szava által biztosítottak, minmagunk sokkal inkább tiszteljük azon törvényeket – melyeknek oltalmára, a korona jogainak épségben fenntartása mellett önállásunk tekintetéből magunk is számot tartunk – mintsem hogy azoknak erőszakos felforgatására törekednénk.

Minden, amit áldott Fejedelmünk kegyessége városok polgárának, a szorgalmas földművelőnek, a társaság minden osztályainak engedményezett, előttünk szent és érinthetetlen – a kéz, melyet néktek nyújtunk, semmit sem akar károtokkal kivinni, tekintsétek azt testvéri kéznek, mely titeket támogatni kész szabad alkotmányotok élvezésében, mely azonban azok vezérlete mellett, kik minden igazságot és méltányosságot csak önérdékükben zsákmányolnak ki, sem reátok, sem reánk nézve üdvös hatású nem lehet.

Ismétlem tehát, nem mint ellenség, hanem mint barátja és frigyese Magyarország minden loyalis lakosainak – kik forrón szeretett Fejedelmünk üdvteljes kormánya alatt egy boldogabb jövőndőt várnak – lépem át azon ország határait, melynek javáért és felvirágzásáért a legélénkebb s legőszintébb óhajtásokat táplálom

keblemben; a nép roppant többsége minden önérdektől ment fel-
lépésemet méltányolni fogja és testvéri segedelmezésével közös
feladatunknak megoldását – miszerint e hon a tehetetlen és annak
létét bizonyos veszélybe döntő hatalomtartóktól megmentsük –
könnyíteni igyekezend. Ezt várom minden hatóságoktól és az összes
lakosságtól, amely seregeim szigorú rendtartása által minden méltatlanság* ellen óva lesz.

*A mindenható Isten segítségével nem sokára sikerülend egyesült
törekvéseinknek ezen fényes hon részére a béke áldásait, alkotmányának
csonkulatlan élvezetét, jólétének szabad kifejlődését, leg-
kegyelmesebb királyunk oltalma alatt, és a nagy s oszthatatlan
birodalom minden részeinek jótékony összeköttetésében a legtavo-
labb időkre biztosítani.*

Jellasics, m. k. altábornagy és bán

A katonasághoz! Bajtársim!

*A horvát- és szlavónországi határvidéki őrseregek átlépnek magam
vezérlete alatt Magyarország a ti oltalmatokra bízott földjére.*

*Ne nézzetek minket elleneknek – az ausztriai lobogók emelkednek
sorainkban – a kétféjű sas, jelképe száz meg száz csatatéren a
dicsőségnek és becsületnek, nem válhatik lázadás és árulás jelké-
pévé.*

*Fegyverhez nyúltunk oltalmára nemcsak jogainknak, hanem
egyszersmind fenntartására szeretett fejedelmünk jogainak is,
melyekkel egy gonosz párt nem figyelve egy nemes keblű s hív
nemzet nagy többségének igaz érzelmeire, vétkes céljaival visszaélni
átalkodik.*

*Máris tetézte ezen párt a birodalom felbontására célzó ármányát,
midőn határozatai által a fejedelem és haza iránti szeretettel*

*A tapasztalás ellenkezőt bizonyított. Jellasics persze a rablást, pusztítást, gyilkolást nem sorozta a méltatlanságok közé.

egybeforrasztott seregben az elkülönzés szellemét ébreszteni, a bizatlanság s gyűlölettség magvát hinteni, s ezáltal az összes birodalomnak ezen erős védfalát lerombolni iparkodik

Vitézek, az ausztriai hadseregben! melyhez büszkén számítjuk magunkat, ti osztjátok ezen ármány tekintetére fölindult bosszankodásunkat! fegyvereteket soha sem fogjátok testvéreitek ellen fordítani, kik császárukért s ennek jogaiért, melyek egyszersmind a népek jogai legszilárdabb védfalai életöket fölládozni mindenkor készek.

Olaszhon csatáterein visszaszerzé egy dicső hős legyőzhetetlen vitézeivel a koronának egyik drága gyöngyét.

Egy szó vezeté, egy szellem éleszté ezen seregeket, nemzetiség minden különbsége nélkül győzelemmel lőn jutalmazva egységök.

Nem jutott ugyan részünkül vérünket onthatni ezen magasztos célért; mindazáltal azon boldogító öntudat, mely szerint olaszthoni vitézeinket testvéreinknek nevezhetjük, éreztesse velünk azon nagybecsű szerencsét, mely szerint egyesítve az ausztriai színek kötelékével késő maradékinknak a becsület és vitézség példáját hagyhatjuk örökségül.

Éljen az ausztriai hadsereg egysége! éljen kegyelmes császáruk s királyunk!

Dráva partján szeptember havában 1848.

Jellasics m. k . tábornagy és bán.

Zalai Közlöny 1895. február 16. 2. oldal

IV.

Nyilatkozvány

Midőn a márciusi napokban a népnek hangos szava az ó rendszer százados nyomásától szabadulást kívána, történt, hogy jó fejedelmünk hajolván ezen kívánságra szabadságot és jogegyenlőséget hirdete nagy s hatalmas birodalmának valamennyi népei számára.

Úgy látszott, egy dicső, boldog jövő biztosítaték számunkra; de fájdalom! nemsokára ellenkezőt tapasztaltunk valamint mi, horvát

és szlavónhoniak, úgy szerb, román s német atyánkfiainak is. Egy magyarországi felfuvalkodott s önző párt, hasznára élvén az illetén fordulatnál elkerülhetetlen izgalommal, a legkegyelmesebb fejedelmüinktől oly engedményeket csikart ki, melyek legszentebb jogunkat, a szabadságot csak ugyanazon párt és a magyar népfaj számára biztosítván, a többi ugyanazon szent korona alatt élő népeknek szolgásgótot s elnyomatást készítének, sőt, egy külön minisztérium felmerültével a magyar koronához tartozó tartományok és a nagy birodalom közti, a pragmatica sanctio által alapított elválaszthatatlan egységet tetteleg megsemmisítették.

Horvátországnak létele egyenes tagadaték – Szlavónország magyar megyéknek nyilvánítaték – ugyanezekbe a magyar nyelv behozatala rendelve, valamint a déli, többnyire szerbekkel népesített megyékbe máris tetteleg behozva – azáltal pedig elkeseredése egy a hazáért nagy érdemeket magának szerzett vitéz néptörzsöknek előidézve, sőt egészen kétségbeesésig növelve lőn, midőn a magyar minisztérium az igazságtalanság művét erőszakos rendszabályok által végrehajtani iparkodék.

Ezek valának miránk nézve az újra nyert szabadságnak gyümmölcsei! ez vala a természeti törvény, valamint jó fejedelmünknek szentséges szava által egyaránt biztosított jogegyenlősége valamennyi nemzetiségeknek! ez jutalma száz meg száz érdemeknek, melyeket nemzetünk magának évszázadokon át Magyarország koronájára, valamint az összes birodalomra nézve szerzé, ez jutalma a közös haza oltalmában ontott vérpatakoknak azon nemzet részéről, mely a legújabb időben is olaszhon csatáterein a hősi ausztriai hadsereg soraiban 35 ezer vitézetet számlált, mielőtt a birodalom becsületéért vívott harcokban megtizedeltettek volna.

Nem akarok szólani a számtalan közvetlen és közvetett a horvát-szlavóniai-szerb nép ellen irányzott megtámadásokról, nem a száz, meg száz rágalomról s gyanúsításról, nem a végtelen üldözésekről, melyek sokféle alakban ellenem irányozva életemet s becsületemet veszélyeztették. Korántsem rám nézve, hanem csak azért említem, mert személyemben nemzetemnek letétele s joga veszélyeztetve lőn.

Nemzetünknek többszöri küldöttségei esedeztek legkegyelmesebb fejedelmünk királyi széke előtt pártfogásért, igazságért: egy boldogtalan sors uralkodott fölöttünk, s kéréseink siker nélkül maradtak.

Végére kijelölve lőn e szomorú helyzet legkegyelmesebb tekintetéből ő császári és királyi felsége által János császári és királyi főherceg közbenjáróul a horvát-szlavón nemzet, s a magyar minisztérium között létező bonyodalmakra nézve. A legfelsőbb parancs folytán felmenék Bécsbe, örömmel nyújtván kezemet békére s kiengesztelésre. De fogamat nélkül maradt ezen lépésem is. A horvát-szlavón nemzetnek nevében követeltem fenntartását a *pragmatica sanction*nak, mely leglényegesebb a horvát-szlavón nemzettől 1712. március 9. tartott közgyűlésén, VI. Károly császár nyilvános helybenhagyása mellett elfogadott szakaszaiban határozza, hogy a Horvát-Szlavón és Dalmátországok a fenséges ausztriai ház mindkét nemen levő ivadékainak kormányát továbbra is, de csak oly feltétel alatt esmérük el, hogy a jövő fejedelmek nem csak Ausztriának, de egyszersmind Stájer, Karniolia és Karintiának is birtokában legyenek és ugyan is Ausztriában lakjanak, mely továbbá az 1723-ki 2 t. cikkben törvényleg rendeli, „hogy valamint a német úgy a magyar örökös tartományok is osztatlanul, elválaszthatatlanul és közösen kormányoztassanak”, ennek következtében követeltem egy központi had-, pénz- és külügyi minisztériumot; követeltem a jog és ő felsége szentséges szava alapján jogegyenlőséget nemzetiségünk számára; valamint kihallgatását Magyarországot lakó szerb nemzetnek igényei és kívánságainak.

És miután a magyarországi miniszterelnök a kiegyenlítésnek ezen alapján állani nem akart volna, nem maradt egyéb hátra, mint a magyarországi közgyűlésnek végzését, utolsó békeszavunkat illetőleg, bevárni.

S mégis, ezen főfontosságú kérdés, melynek megoldásától nemcsak Magyarországnak és ennek szent koronájához tartozó népeknek boldogsága, hanem az összes birodalomnak megmaradása is föltételeztetik, mai napig szőnyegre sem került: a magyar minisztérium részéről jövő megtámadások folyvást tartanak, hazánknak elcsábított fiai aláássák ezen magyar párt oltalma alatt

Horvátországnak legalább külsőképpen eddig fennálló nyugalalmát, miniszteri biztosok katonai hatalommal kényszerítik a szlavóniai népet a pesti Országgyűlésre küldendő követek választására, Triesztben egy hajó szereltetik fel, mely a horvát tengerpartot nyugtalanítsa; úgy másik hadihajó cél nélküli pusztításokat követ el a Duna partjain; magyarországi nemzeti örök átlépnek a bán hatósága alá tartozó földre, és a legkegyetlenebb háború dühösködik Bánátban. Véggéppen magyar bujtogatók serkentik a bosnyákokat, miszerint vad csoportjaikkal tűzzel-vassal pusztítsák azon tartományt, melynek lakosai becsületesen évszázadokig védték a birodalom végső határait és védik mai napig is, hogy Magyarország, Ausztria, sőt az egyetememes Európa bátorságban lehessen barbárságtól és dögvésztől, a keletnek rettenetes csapásitól.

Én vagyok a népek, a szabadságnak és Ausztriának embere! híven ragaszkodva alkotmányos császár s királyomhoz, teljes nyugalommal és elhatározottan visszautasítok minden gyanúsításokat – legyen nevök reakció vagy panslavismus – az ausztriai birodalom valamennyi népei színe előtt nyilvánítván, hogy a horvát-szlavón nemzetnek országgyűlésileg hozott határozatai, valamint saját meggyőződésnél fogva is a kiegyenlítésnek imént említett feltételeitől távozni se nem akarok, se nem merek.

A mi akaratumk: egy összetartó hatalmas ausztriai birodalom – azért is mint ennek nélkülözhetetlen kelléke: a had-, pénz, és külügyi minisztériumok központosítása. A mi akaratumk további valamennyi, a magyar korona alatt létező nemzetiségek jogegyenlősége. Ez biztosítva vagyon valamennyi népeknek a márciusi napokban a legkegyelmesebb fejedelemnek szentséges szava által. A horvát-szlavón közgyűlésen hozott ünnepélyes határozatnál fogva ügyünket el nem választhatjuk Magyarországon lakó szerb testvéreink ügyétől. A nemzeteknek színte, mint egyeseknek vagyon saját becsületjök, mely életöknél drágább. – A szerbek ugyanazt akarják, mit mink: híven ragaszkodnak császárunk s királyunkhoz, valamint az összes nagy ausztriai birodalomhoz.

Miután tehát a magyar minisztérium azt véli, hogy ezekre nem állhat, miután elválasztási szándékához tovább is ragaszkodik, azaz a szép birodalmat megsemmisíteni akarja, a kötelesség s

becsület egyaránt parancsolja a végsőt megkísérteni, azaz a fegyverhez nyúlni; s azért is elhatározva vagyunk vérünket s életünket kockáztatni jogunkért, s szent ügyünkért.

Isten éltesse Ferdinándot, alkotmányos császárunkat s királyunkat.

Jellasics bán

Túrmezeiek – Turopolya

Gr. Josipovich Antal, a valódi, igaz, horvát hazafi, ki a negyvenes években a magyar országgyűléseken szerepelt, s mint a magyarok barátja és a magyar ügynek lelkes híve: ismeretes volt. Neki is menekülni kellett, ő volt a túrmezei szabadkerület grófja. A nép szerette és példájára a magyarok barátja volt.

Mikor szóval nem buzdíthatta híveit, írásban így szólott hozzájuk:

„Turopolya szabad polgárai! ti a forró ragaszkodást mellyel az alkotmányos szabadság, s a magyar nemzet iránt viseltetek, őseitektől öröklétek. E ragaszkodás oly erős meggyőződésévé vált bennetek, hogy azt az utolsó percig híven megőrizétek. Hiszem, hogy van egy pár vészmadár köztetek, kik őseik tiszta jellemét levetkőzve, áruló szerepet öltöttek föl. Ez igen kevesek ellenében Turopolya romlatlan fiai csak a vad erőszaknak valának kénytelenek engedelmessé válni.

A fejedelem iránti hűségteknek, a magyar alkotmányhozi ragaszkodástoknak elveenditek nemsokára méltó jutalmát. A testvér, kivel jó, s balsorsban egyiránt híven osztozátok, meg fogja törni az ármányt és cselszövénnyt, mely alkotmányos szabadságunk előlésére szövetkezett.

A magyar karok bizonyosan szétzúzódnak a horvátország fiai, kik a visszavonás és lázadás fáklyáját meggyújtják, hogy alacsony szenvedélyöknek áldozhassanak!”

A szeretett gróf szavait megfogadták a túrmezeiek és nem is pártolták az illír lázadást, de Jellasics parancsára, erőszakolására kénytelenek voltak vele jönni. Egyenruhájok kék atilla és kék nadrágból állott. Kék, vörös zászlójukat szűz Mária képe ékesíté. Jellasics más csapatai feketesárga, kétfejű sasos zászlót hordoztak.

Kanizsáig eljöttek, de itt a polgárok segítségével sokan elmenekültek és a magyar seregbe állottak.

Éjjel a városháznál, vagy más polgárháznál ruhát cseréltek, s a horvátok számára rendelt kocsikra a városháznál egyenkint vagy párosával ráfeküdtek, és szénával befödve vitték ki a városból, s Egerszegre szállították.

Jozipovичot nagyon szerették. Némelyik menekülő keservesen sírt, hogy az ő kedves grófjukat nem láthatja. Csak még egyszer láthassa, szívesen meghal érte! Olyan jó ember, annak nincs párja! Készek érte mindnyájan véröket ontani.

Így beszéltek grófjukról.

Reggelre kelve a túrmezeiek csapata nagyon megfogyatkozva vonult odább.

Kanizsai önkéntesek

A haza ellenei egyre szaporodtak. A hazát fenyegető veszedelmek megsokasodtak, de a nemzet is megkétszerezte tevékenységét, hogy minél előbb olyan sereggel bírjon, mely az ellenséggel diadalmasan megküzdhessen.

Országszerte folyt a honvédség szervezése, s mindig újabb és újabb honvéd zászlóaljak alakultak.

Zala vármegye mindig az elsők közt volt, ha a házat vész fenyegette. Sietett is kiadni újabban is a rendeletet önkéntesek toborzására. E végből megindult az egész megyében a mozgalom.

Nagykanizsán még mindig jártak horvátok, de azért a toborzás még is megkezdődött szeptember vége felé.

Az önkéntesek a városházánál jelentkeztek, kiknek meg lett ígérve: harc után ezer pengő forint, vagy tíz hold szántóföld; a rokkantaknak örökös eltartás. A beállottak mindegyike még bizonyos összeget is kapott, de a nagyon szegényeket kivéve, nem fogadták el a foglalót.

Mintegy 25 jelentkezett, kiket Egerszегre vittek, hol fölszerelték. Puskát csak az őrmesterek, és káplárok kaptak, és oldalukra huszárkardot. A közvitézeket hamarjában dárdával látták el. Kaptak még katona köpenyt és egyelőre készen volt a fölszerelés.

A városháztól indultak. Nagy zajjal rendezték a kocsikat. A szülők, testvérek és jó barátok serege kísérte Lasnakig,* hol még egyszer búcsút vettek s a hon maradtak azon biztatással váltak el, hogy minél előbb sokadmagokkal jöjjenek vissza Kanizsára.

Szept. 24-25-én a városházánál önkénteseket toboroztattak. Mintegy 25-30-at a következő napokban Egerszегre küldöttek. Kik onnan 7-8 nap múlva az egész honvédcsapattal visszajöttek és segítettek a horvátokat Kanizsáról kivenni. A kanizsai fiúk közül néhánynak a neve, kik az önkéntesek közé állottak: Buvári Ferenc, Blau Ignác, Cser Ferenc, Jákopovics N., Pánkovics József, Radics József, Redl Ferenc, Taródy N. Vidékiek: Csoknyai János és Vald-Erdősi József.

Szept. 24-25-én a városházánál önkénteseket toboroztak. Mintegy 25-30-at a következő napokban Egerszегre küldöttek. Kik onnan 7-8 nap múlva az egész honvédcsapattal visszajöttek és segítettek a horvátokat Kanizsáról kivenni. A kanizsai fiúk közül néhánynak a neve, kik az önkéntesek közé állottak:
Buvári Ferenc, Blau Ignác, Cser Ferenc, Jákopovics N.,
Pánkovics József, Radics József, Redl Ferenc, Taródy N.
Vidékiek: Csoknyai János és Vald-Erdősi József.

* Mulatóhely az egerszegi útbán.

A piactéren egy csapat horvát tanyázott, de azért a kocsin ülők daloltak, éljeneztek. A horvátok nem tudták mire vélni a dolgot, s azért az egész jelenetet bámulva nézték.

Az önkéntesek 8–9 nap múlva sokadmagokkal vissza is jöttek és segítették a horvátokat elűzni.

Nagykanizsán beállott önkéntesek közt voltak a következő kanizsai fiúk is, kiknek nevére emlékezem: Buvári Ferenc, Blau Ignác, Cser Ferenc, Jákopovics, Páukovics József, Radics József, Redl Ferenc és Taródy. Vidékiek: Csoknyai János és Vald-Erdősi József.

A zalai önkéntesek csapata volt később a híres 47-dik zászlóalj. Első őrnagyuk Ghika Jenő; azután Inkey Kázmér, ki utóbb, mint ezredes, végigharcolta az egész hadjáratot, s szuronytámadásairól híres volt.

Izsaszeg, Vác, Nagy-Salló látta vitézségüket! Budavár ostrománál ők voltak az elsők, akik a várfalára kitűzték lobogójukat.

Áldott legyen mind örökre emlékek!*)

A horvátokat Kanizsáról elűzik

Első nap

A horvátoknak legutolján jött nagyobb seregét az ifjú Nugent – Nuzsán – vezette. Néhány ezer emberrel és hat ágyúval a két Kanizsa közt tábornak ült. A helyet azonban aligha találta elég biztosnak, mert pár nap múlva seregével fölkerelkedett, s a városon keresztül a temető felé vonult, onnan pedig a szántóföldeken át a zsidótemetőhöz húzódott. A temető falát ágyúi számára kitörette és a városra szegezte. A sereg körülötte tanyázott.

Nuzsán 8–10 főnyi kísérettel belovagolt, s a városházánál az elüljáróktól élelmiszereket követelt; ha nem adnak, fenyegette a várost. Kevésbe múlt, hogy fenyegetése életébe nem került. Egy elkeseredett polgártárs minden áron a tanácsterembe akart hatolni, s Nuzsánt pisztollyal agyonlőni. Nagy nehezen tudták megakadályozni, hogy

*Méltó volna e dicső zászlóalj vitézeinek nevét és történetét megörökíteni.

Akik még e zászlóalj férfiai közül élnek, tegyék meg amennyire még lehet!

Egy pár ezer horvát 6 ágyúval az ifjú Nugent-Nuzván-
parancsnoksága alatt a város rétjén, utóbb a zsidó temetőben is
körülötte tanyázott. Élelmiszereket követelt, de biztatásnál
egyet nem kapott, amiért a várost kiakarta raboltatni
okt. 4-én. De a városiak ezt megtudván, ^{delután 2 órakor} megtámadták a rabolni
jötteket, s a Hahóton levő önkéntes csapatot segítségül hívva,
a horvátokat megszalasztották. Estefelé Vidos őrnagy is meg-
érkezett a vas megyei nemzetőrökkel. Sok horvátot megöltek, 70-80
fogollyá lett, egy lőszeres kocsi és barátok zárdájában főlhalmozott
temérek kukoricalisztjük, szalmájuk, vöröshagymájuk zsákmány-
nyul maradtak. A horvátok Szt. Miklóst és többi útjukba esett falukat föl-
gyújtották. A horvátok elűzése után néhány nap múlva Stadnitzki gróf,
káplár 105 Sándor huszárral jött Kanizsára. Kiket
Grácból vezetett a haza védelmére.

Egy pár ezer horvát 6 ágyúval az ifjú Nugent-Nuzván
parancsnoksága alatt a város rétjén, utóbb a zsidó temetőben és
körülötte tanyázott. Élelmiszereket követelt, de biztatásnál
egyet nem kapott, amiért a várost kiakarta raboltatni okt. 4-én.
De a városiak ezt megtudván, délután 2 órakor megtámadták a
rabolni jötteket, s a Hahóton levő önkéntes csapatot segítségül
hívva, a horvátokat megszalasztották. Estefelé Vidos őrnagy is
megérkezett a vas megyei nemzetőrökkel. Sok horvátot megöltek,
70-80 fogollyá lett, egy lőszeres kocsi és a barátok zárdájában
főlhalmozott temérek kukoricalisztjük, szalmájuk,
vöröshagymájuk zsákmányul maradtak. A horvátok Szt. Miklóst
és a többi útjukba esett falukat felgyújtották. A horvátok
elűzése után néhány nap múlva Stadnitzki gróf, káplár 105
Sándor huszárral jött Kanizsára, kiket Grácból vezetett a haza
védelmére.

szándékát végre ne hajtsa. A támadt mozgás, a ki-bejárás gyanúsnak tetszett Nuzsánnak, s rögtön eltávozott. Nem is jött ezentúl a városba.

Ha nem sikerül a merényletet megakadályozni, úgy a város az ellenség vad bosszújának áldozatul esik. A kanizsaiak, csak önmaguk, nem védhették volna meg a várost. A közelben pedig még nem volt semmi várható segítség.

Egy pár nap múlva bejött – állítólag – a varasdi polgármester, kit, amint beszéltek, Kanizsa fejének tett Nuzsán, és nagyon sürgette a követelt élelmiszereket. De eredménytelenül. Vele már nem is igen álltak szóba, csak úgy félvállról annyit mondott neki Vajay Lajos szállásmester: „Majd ha lesz, akkor kapnak!”

Most már így mertek beszélni, mert gyors léptekkel közeledett a segítség. A vas megyei nemzetőrök Vidos őrnagy vezetése alatt közeledtek; a zalai önkéntesek sem voltak már messze: a somogyi oldalról is Szt. Miklós* felé nemzetőrök húzódtak.

Nuzsán megunt a hiábavaló sürgetést, vagy tán nem is volt komoly szándéka élelmiszereket kapni, hanem csak ürügyet keresett, hogy a városba köthessen, és azután kirabolhassa; vagy a magyarok közeledéséről értesült, de bármi volt is az ok: többé semmit sem követelt.

Zalai Közlöny 1895. március 9. 1. és 2. oldal

Megjött október 4-ike. Komor őszi volt az idő. Napokon át megmegújult az eső, s az utcákon meg végigfeküdt a hagyományos sártenger. Az emberek megszokott dolgaik után láttak. Senkise gondolta, hogy Kanizsa válságos napra virradt!

Déltájban egész váratlanul határőrök járkáltak a piacon. Három, négy tisztjük a Korona vendéglőbe ment étkezni. A város más részében is jártak horvátok, de senkise törődött velök.

Egy óra után a gymnasium tájékaról, karddal hadonászva futott egy granicsár dobos a piac felé. Néhány ember kiabálva, lármázva botokkal kergette. Szemközt jött velök lóháton Benczik Ferenc, kit váltig biztattak: állja el a dobos útját! Meg is tette, de feléje vagdalt a katona, s kénytelen

*Kanizsától délnek, órányi távolságra levő falu

volt félre ugratni, nehogy a lovat megsértse. Az üldözők – mint hógomoly – szaporodtak. Egy nő tégladarabbal beütötte a dobot: egyik kergető bottal karjára vágott: kő, téglá, sár hullott rá. Éppen a felsőtemplom irányában megbotlott és elesett. Míg vérző fejét tapogatva föltápászkodott, akkorra Mitrovic lakatos a dobot és kardot elvette, maga pedig fogollyá lett. A felsőtemplomban rögtön félre verték a harangokat, de kevés idő múlva elhagyták.

A piacon ácsorgó határőrök látva a történeteket: menekülni akartak.

Az emberek hallották a harangok kongását; a piacon levők azt is látták, amint a templomnál ütik a horvátokat, de mindez miért történik? Még nem tudták, de elég volt, amit láttak, s a menekülő katonáknak útját állták.

A kenyér és húsáruló asszonyok is nagy késeikkel böszülten nekimentek és leszúrással fenyegették, ha a puskát tüstént oda nem adják. És a magas, öles termetű grancsárok ily hirtelen megtámadva, anélkül, hogy csak egy lövést tehettek volna, már le voltak fegyverezve és a városház börtönébe zárva.

Zalai Közlöny 1895. március 16. 1. és 2. oldal

Csak kettőnek sikerült a menekülés, de vesztőkre! A régi sörház felé futottak, hol az egyiket Starasincics János agyonlőtte, a másikat pedig súlyosan megsebesítette. A házakba, udvarokba menekülteket is összefogták, így a horvát táborban a mozgalomról semmi hírt sem kaptak.

Csak most terjedt el a hír, hogy mindez azért van, mert a horvátok a várost ki akarták rabolni, s ezek már azért jöttek, hogy a rablást két órákor megkezdjék.

Most a tisztekre került a sor. „Menjünk a Koronába, a tisztekért!” hangozott a szó. Szabó Sándor kereskedősegéd, Lachenbacher Károly, Matula Károly dobos hajdú és még néhány ember odament. A tiszték bezárkóztak, s a fölszólításra nem nyitottak ajtót. A künn levők fenyegették a tiszteket, ha rögtön meg nem adják magukat, az ajtót bezúzzák és valamennyit lekaszabolják. Ez hatott! Az ajtó kinyílt. s a tiszték leoldott kardjaikat átadták. Az új tulajdonosok első dolga volt a kardokról

a feketesárga bojtot letépni és sárba taposni. A fogoly tisztákat senkise bántotta. – A következő napokon Egerszegre kísérték.

Verték a riadót. A nemzetőrök sietve gyülekeztek a piacon. Mártinkovics Károly százados rendezte a csapatot. Futárok mentek a Vidoshoz és a zalai önkéntesekhez, sürgetve jövetelüket, mert a város már megkezdte a támadást. – A vármegyeház padlásán elrejtett dárdákat az utcára hordták, s aki csak elbírt, kicsiny, nagy fölragadta és elment ellenséget ölni. Mások fölötötték kardjukat, pisztolyaikat övükbe dugták. Némely békés, a légynek sem vétő családapa úgy fölserelte magát, s olyan harcias külseje volt, mintha csak egymaga akarta volna elpusztítani az egész horvát sereget!

Sáffarics mérnököt és Klingspiel urasági fővadászt, mint az ellenséggel cimborálókat, elfogták. Ártatlanságuk azonban később kiderült, s mindkettőt szabadon bocsátották.

Míg ezek történtek, minduntalan el-elkiáltotta valaki: „Jaj! Jönnek a horvátok, mindjárt a piacra érnek, már néhány embert megöltek.” De szerencsére mindez csak üres és félelem szülte aggodalomnak bizonyult, mert az ellenség nem jött.

Feltűnő volt, hogy Nuzsán, ki a félrevert harangokat hallhatta és mégsem jött a bennlevők segítségére. Ezt különféleképp magyarázták.

A sörház felé lakók némelyike állította, hogy Nuzsán a népfelkelőit már befelé indította, amidőn a megújult zápor útban kapta a jövöket, kik megvizésedett kovás puskáikat nem használhatván, visszafordultak.

*Zalai Közlöny 1895. március 23.
2. oldal, folytatás a mellékleten*

De a valódi ott nem ez lehetett, hanem az, hogy sok nemzetőr nem várta, míg mindnyájan összejönnek, hanem harcvágytól sarkalva megtámadták az ellenséget és folyton lövöldöztek rájuk. Hátuk mögött meg Szt. Miklóson nemzetőrök tanyáztak, s így félhettek, hogy két tűz közé szorulnak. Ez idő alatt megérkeztek a zalai önkéntesek, kik a vágóhídnál a berekben levőket támadták meg. Nuzsán a minden oldalról fenyegető veszélyt látva, a városban levőket sorsukra hagyta.

Vidos őrnagy is végre jó későn bevonult vas megyei nemzetőreivel, s a városház előtt megállította többnyire dárdával és alabárdal fölserelt

seregét. Hogy pedig magát tájékozhassa, fölment a városház padlására, honnan a zsidótemető mellett folyt lövöldözést jól lehetett látni, s csak azután rendelkezett. Így aztán mire tájékozta magát, s nemzetőreivel tenni is akart, már nem igen sok tenni való akadt, mert a kanizsaiak és az önkéntesek a java munkát elvégezték.

A magyaroknak egy lovasuk volt; ágyújuk semmi. A kórházban levő huszárok egyike a verekedés hírére kijött, s lovat kapott. Ez teljesítette a hírhordó tisztet.

A dárdás emberek jobban szerették a puskát, mint a dárdát. Eszébe jutott valamelyiknek: jó lesz a kórházból a betegek puskáit elhozni, azoknak úgysem kell. Amit gondolt, azt rögtön többen meg is tették. Vegyesen feküdtek a magyar és horvát betegek. Amint a belépőket észrevették, a horvátok megrémültek, s egy-két könnyebb beteg ijedtében az ablakon kiugrott.

Félelmük alaptalan volt! Kanizsán a betegeket soha, de sohasem bántották! Oly figyelemmel ápolták, mint a magunkéit. A kórházban nem az ellenséget, hanem a szenvedő embert látták. A lezajlott viharos napok után még a foglyoknak is jó dolguk volt. A városházánál 4–5 is tartózkodott. Fát vágtak, fűrészeltek, fűtöttek, ennyiből állott dolguk. Szabadon jártak, keltek, senkise őrizte, csak este mentek a börtönbe aludni. Meg volt rendes ételmezésük. Karácsonykor megvendégelték, hogy ezeknek is legyen karácsonyuk, mondták a városháznál lakók, s pecsenyével, kaláccsal stb. jól tartották.

Tóth Lajos városi főjegyző egyik fiatal foglyot magához vette házi szolgának, ki mindaddig híven szolgált, míg az ellenség Kanizsára nem jött.

Hogy az izgalmak hevében volt olyan is, aki golyót kapott, azt nem lehet csodálni! Még friss emlékezetben voltak a károk, melyeket okoztak. De a háborús világ különben sem a szelíd érzelmek ápolója. A békés természetű embert is megvadítja és számtalanszor kegyetlenné teszi. S. K. fiatalemberről is szóbeszéd járta, hogy hat horvátot maga lefegyverzett a verekedés napján, s aztán valamennyit saját fegyverökkel agyonlőtte.

Mi volt ebből igaz? Nem tudom. De mikor január elején a magyarok elvonultak, az illető fiatalember sem maradt otthon, hanem beállt a szabadsapatba és elment a rácok ellen.

A csatározás késő estig tartott, s Nuzsán futásával végződött. Szt. Miklóst felgyújtották, s úgy menekültek odább. A horvátok közül sok elesett és még több megsebesült. A halottakat, ahol feküdtek, ott el is temették. A magyaroknak nem volt halottjuk, a sebesülések is jelentéktelenek voltak.

Mintegy 70–80 fogoly, egy lőszerkocsi, sok puska és a barátok zárdájában fölhalmozott liszt, szalonna zsákmányul maradt. Az önkéntesek nagy része dárdáját puskával cserélte ki. A városiak közül is némelyik 2–3 fegyvert is szerzett. A szétszórt ellenség közül Kiskanizsán a padlásokra is bújtak, de ezek is foglyokká lettek.

Még nagyobb lett volna a zsákmány, ha a szt.-miklósiak szót fogadnak. Ugyanis mikor a vas megyei nemzetőrök és a zalai önkéntesek Kanizsa felé húzódtak, hogy majd a horvátokat megtámadják, a városból tudósítást küldöttek Szt. Miklósrá, hogy az útba eső hidakat rontsák el. A fölszólításra visszaüzenték: „Nekik a hidak sokba kerültek, azért nem is bántják”. Ha megteszik, akkor az ellenség ágyúí, lőporos és poggász szekerei a magyarok kezébe esnek.

Jóságukat Nuzsán meghálálta. Kivilágítást rendezett nekik! Így végződött az első nap!

A mozgalom megindítója Gudentz Vilmos cipésmester volt. Az ő érdeme, hogy a várost az ellenség terve szerinti ki nem rabolhatta. Gudentz néhány ismerősével a gymnasium tájékán beszélgetett. Közéleiben a gránicsár őrmester megszólítja a dobost és figyelmezteti: amint kettőt üt az óra, rögtön verje a riadót, és mindaddig doboljon, míg tart a rablás stb. Gudentz, ki jól értett horvátul, megütközve hallja e beszédet és elmondja ismerőseinek, mi készül a város ellen. Azok tüstént a dobosra rohantak, ki kardot rántva futásnak eredt.

Második nap

Korán reggel nagy riadalomra ébredt a város. Mint futótűz terjedt a hír, hogy Nuzsán az éj oltalma alatt visszajött és Kiskanizsát Sormás felől megtámadta.

A zalai önkéntesek rohantak Kiskanizsára, de mire a verekedés helyére értek, mintegy 50–60 horvát feküdt halva. Nuzsánnak pedig

semmi híre. Nem is annak az emberei voltak, azok már valahol a Dráva körül jártak. Letenyéről* ismét horvát sereg készült Kanizsára, s ez volt az előcsapat.

A múlt napi eseményekről mit sem tudva, bátran haladtak. Kiskanizsán meg azt gondolták, Nuzsán visszafordult és meg akarja támadni a várost, azért öreg, ifjú, férfi, nő rájok rohant. Mire a segítség kiért: a reggeli munka be is volt fejezve.

Az önkéntesek egész nap a szabadban táboroztak, várva, jön-e több? De azok bizonyosan értesültek a történekről, senkise jött.

Reggeli riadó a nemzetőröket is talpra állította. Egy rész a főutcán rendezkedett, más rész járt, kelt keresve saját csapatát. Ekkor lőtték agyon a nemzetőrök a montenegrói serezsán tisztet is.

Volt Nuzsán seregében egy serezsán tiszt, előkelő montenegrói férfi. Igen szép ember volt. Mikor a sereg a két Kanizsa közt táborozott, az arra járó nőknek tört magyarsággal mondta, drótra fűzi őket, s úgy hajtja Törökországba eladni. Persze! a kiskanizsai menyecskeket sem kellett féltetni! Megfeleltek neki magyarán, egyik sem maradt adósa. Az összeütközés kezdetén a sas vendéglő pincéjébe menekült. Fölfödöztek, s a várban – urasági lak – börtönbe zárták.

Reggel két kanizsai nemzetőrnek kellett a többi fogolyhoz kíséreni, hogy mindnyájukat Egerszegre vigyék. Szerencsétlenségére a sok nemzetőr éppen az utcán hemzsegett. Azoknak meglátni, s rárohanni, pillanat műve volt. A kísérek látva a fenyegető veszélyt, fegyveröket védelmül feje fölé tartották, és visszafelé vezették. Majdnem sikerült megmenteni, már a kapusarkánál voltak. De e pillanatban Meisze zsidó szűcs mellen ragadta és megállásra kényszerítette. A másik percben már ropogtak a fegyverek. 8–9 lövés dördült el. Egy golyó Meiszenek kezén keresztül hatolt a tiszt testébe, a másik egy fiatal vasmegyei nemzetőr combjába fűrődött. A többi a montenegrói testén ütött lyukat. Hét golyót kapott és még ennyivel is az urasági lak hosszú udvarán végig futott, s aztán lerogyott. A nemzetőrök minden felső ruhájától megfosztották, de még akkor is annyi élet volt benne, hogy egyik

*Mezőváros a Mura folyó mellett.

nemzetőrnek – esetleg éppen annak, ki először lőtt rá – combjába harapott és meghalt.

A kanizsai temetőben porlad.

Délután a vas megyei nemzetőröket annyira elfogta a harcvágy, hogy ellenség hiányában olyan lövöldözést tettek a két Kanizsa közt: beillett volna jóraivaló csatának is. Míg utóbb a parancsnok a hősiecs löporfogyasztást letiltotta.

A kanizsai nemzetőrök napokon át a zsidótemető mellett táboroztak, tartva attól, hogy Nuzsán más csapatokkal egyesülve visszafordul. Nehogy a várost készületlen találja: fölváltva őrködtek.

Sándor huszárok

Száz sebből vérzett a haza. Minden hű fia sietett a vérző sebeket gyógyítani. De voltak ezereken, meg ezereken, akik örömmel áldozták volna éltöket, véröket a hazáért, de az ármány és erőszak visszatartották.

A magyar seregek, távol a hazától, meghallották az édes hon veszedelmét, s azért óhajtván várták a napot, melyen az édes hon földére léphetnek. Ahelyett még jobban eltávolították a hon határaitól, hogy a hazamenetelről még csak ne is álmodjanak!

De hiába volt mindez! A magyar huszárok hazaszeretete nem ismert távolságot, nem akadályokat. Nem félt a veszedelmektől, hanem bátran, elszántan neki indult a veszélyes útnak. Kisebbség-nagyobb csapatokban majd Galiciából, majd Csehországból haza jöttek.

Az október 4-iki események után is, néhány nap múlva tudósítást kapott az előljárárság, hogy huszárok jönnek Kanizsára. A jelzett nap estéjén a bírósági és mások a tanácssteremben várakoztak. A megérkezett huszárokat örömrivalgással fogadták. Az előjárók az erkélyről üdvözölték a hőseket.

105 Sándor huszár volt, kiket a lengyel születésű gróf Stádnicki káplár vezetett a fenyegetett hon védelmére. Grácból sok küzdelem után végre szerencsésen Kanizsára értek.

Másnap a kedves vendégeket nemzeti rózsákkal díszítették föl a nők. Stádnicki nemsokára hadnaggyá lett.

„Hej! ha ezek október 4-én érnek ide – mondogatták az emberek –, Nuzsán seregéből kevés ember menekül meg.”

A huszárok Perczel seregéhez csatlakoztak, ki örömmel fogadta a vitézeket. A huszárok a muraközi csatákban vitézül harcoltak, hol egykettő a hazáért meg is halt.

Gr. Stádnicki, az egykori hős, a jobb sorsra méltó férfiú, a hetvenes évek elején, mint Pest vármegye huszárja, a sors mostohasága miatt önkézüleg oltotta ki életét.

Perczel Muraközben csatáz

Ezen fejezet nem tartozik ugyan szorosan véve Nagykanizsa történetéhez, de mégis röviden közlöm*, mert folyton összeköttetésben volt a sereggel.

Itt voltak a kórházak, itt vásárolták az élelmiszereket és az örökösen jövő-menő katonaság mozgásban tartotta a várost.

Perczel Mór október közepén ért Kanizsára. Seregében voltak a zalai és szabolcsi honvédek; a Hunyady és Zrínyi csapatok. Ezeknek egyenruhájok szürke zubbony és kék nadrág; megkülönböztetésül a Hunyadyaknál vörös zsinórzat, a Zrínyieknél pedig zöld.

105 Sándor huszár, két szakasz Miklós huszár és 14 ágyú. Rövid pihenés után elindult a sereg, hogy Muraközből az ellenséget kiűzze.

Október 17-én két helyen történt a támadás. Letenyénél Perczel, Kottorinál Gáspár őrnagy – később tábornok – vezényelt. Az ellenség mindenütt elfutott. Vesztett négy ágyút, 1400 foglyot és 300 halottat.

A mieink vesztesége négy halott, öt nehéz és 12 könnyű sebesülés volt.

18-án Perczel bement Csáktornyára, honnan az ellenség futva menekült Varasdra, s nagyobb mennyiségű kenyeret és más szereket hagyott zsákmányul. Kétnapi csatázás után Muraköz egészen kitisztult az ellenségtől.

*Perczelnek a kormányhoz küldöm hivatalos jelentése nyomán.

Burits tábornok békealkudozásokat ajánlott. Perczel elfogadta, de Burits két ízben sem tartotta meg szavát, mert nem jelent meg a közösen kitűzött helyen alkudozni. Az időt húzta, halasztotta, s ez idő alatt seregét szaporította.

Perczelnek értésére esett, hogy Burits a varasdi horvát sereggel egyesíteni akarja fridauai seregét és november 9-én őt meg akarja támadni.

Perczel megelőzte. Benyomult Stájerba és megverte. 50 halottat és 47 foglyot vesztett Burits. Perczel vesztesége egy halott, három nehéz és tizenegy könnyű sebesült.

Az őszi esőzések miatt a Dráva és Mura kiáradtak és az egész Muraközt víz borította, így minden hadimozgalom akadályozva volt. A magyar sereg visszahúzódott Letenyére, Kottoriba és Légrádra. December második felében pedig a változott országos viszonyok miatt egész seregével elvonult.

A horvátoktól elfoglalt lőszerke közt sok puskagolyót találtak, melyek be voltak vagdalva és a vágás helye sárga porral betömve. A vegytanilag megvizsgált por: kénnel vegyített arsenicumnak bizonyult.*

*Okt. 14-én Perczel Mór seregével Kanizsán volt.
honnan Muraközbe vonult.*

*Okt. 14-én Perczel Mór seregével Kanizsán volt, honnan
Muraközbe vonult.*

*Okt. 17-én a Murán áttört, a horvátokat Muraközből
kiüzte.*

Okt. 17-én a Murán áttört, a horvátokat Muraközből kiüzte.

* Az 1894. november 10-én indult cikksorozat 1895. március 23-án véget ért, eddig tartott az 1848. évi események ismertetése.

Nov. 9-én Perczel Mór, Friaunál-Stájerország-Burits osztr. tábornokot megverte. Több foglyot ejtett.

Az őszi esőzések miatt a Dráva és Mura folyók kiáradtak, s az egész Muraközt víz borította, ezért Perczel egész hadi népével visszavonult Letenyére, Kotoriba és Légrádra.

December vége felé pedig a változott országos viszonyok miatt, egész seregével elvonult.

Nov. 9-én Perczel Mór Friaunál – Stájerország – Burits osztr. tábornokot megverte. Több foglyot ejtett. Az őszi esőzések miatt a Dráva és Mura folyók kiáradtak, s az egész Muraközt víz borította, ezért Perczel egész hadi népével visszavonult Letenyére, Kotoriba és Légrádba. December vége felé pedig a változott országos viszonyok miatt, egész seregével elvonult.

1849

1849. jan. 1. Perczel Mór utóhada Palóchay vezérlete alatt csikorgó hidegben Kanizsára jött, s egy napi pihenés után tovább vonult.

1849. jan. 1. Perczel Mór utóhada Palóchay vezérlete alatt csikorgó hidegben Kanizsára jött, s egy napi pihenés után tovább vonult.

Az öreg Nuzsán Kanizsára jó

December második felében Perczel eltávozott, s így a Muravonal szabad lett. A magyarok utóhada Palochay vezérlete alatt, újév napján, csikorgó hidegben Kanizsára jött és egy napi pihenés után eltávozott.

Utána napokon át se magyar, se német sereg nem jött. Üresen állt a város és aggodalommal várta az ismeretlen, a bizonytalan jövőt. Az októberi napokat tekintve volt is ok az aggodalomra! Annál is inkább, mert az országos viszonyok olyanok voltak, hogy bármi éri is a várost, segítséget sehonnan sem várhatott.

Nem sokára, megint csak ki kellett tűzni a felső templom tornyára a feketesárga zászlót. A toronyban nemzeti- és halálszínű lobogókat tartottak. Amikor csak lehetett, fönn lobogott a nemzeti. De ha jött az ellenség és megkívánta szemök a halálszint, Munkácsi – vagy a János bácsi néven ismert öreg harangozó – kénytelen, kelletlen kidugta: hát gyönyörködjenek benne! Néha napján még a városház erkélyére is ki kellett tűzni a feketesárga zászlót.

Alighogy a magyar sereg elvonult, az ellenség beözönlött Zala vármegyébe. Burits vezérőrnagy december 31-én megszállta Egerszeget. – Később, mikor több vármegye katonai parancsnokának kinevezték, ilyenféle kiáltványokkal kedveskedett a megyéknek.

Hirdetmény

Főméltóságú Herceg Windischgrätz cs. kir. tábornagy úr által, legfelsőbb helyről nyert teljhatalmánál fogva, Sopron, Moson, Vas, Győr, Zala, Somogy, Baranya, Tolna és Veszprém megyékre katonai kerületi parancsnokká neveztetvén, a már ő hercegsége által kia-

* Az 1895 március 23-án véget ért sorozat 1895 augusztusában folytatódott, de akkor a címében már csak a szabadságharc második éve szerepelt, így: Nagykanizsa a szabadságharc alatt 1849-ben.

dott fölszólítások folytán, még a következőket, köztudomás és szoros magáhozátartás végett, közhírré tenni szükségesnek tartom:

1. Miután az ostromállapotbani lét egész Magyarországra, következő a fennmondott megyékre nézve is, már Ő cs. kir. Felsege hirdetményei által kijelentetett és nyilvánítva lőn – ennek ismétlése szükségtelen.

2. A békés polgár személye és vagyona védelmeztetni, ellenben mindennemű csoportozás, pártütés, Ő Felsege I. Ferenc József császár és királyunk személye elleni szó vagy írásbeli izgatás és kontatás hadi törvények szerint rögtönítéletileg fog büntettetni; valamint hasonló bűnhődés érendi mindazt is, ki katonákat kötelességfelejtésre vagy hűségsgzegésre tántoritani kísért, vagy merészkedik.

3. Katonai hatóság beleegyezése nélkül senkinek sincs megengedve falragaszokat felszegezni, vagy közhírűvé tenni; az ez ellen cselekvő rögtönítéleti eljárás és haditörvény szerinti büntetés alá kerül; hasonlóul az is, ki a katonai hatóság által felszegezett valamely falragaszt leszakít.

4. Valamennyi polgári hatóság katonai törvények alá helyeztetik, melyeknek oltalma alatt tartoznak eljárni hivatalos hatáskörükben. Mindazon polgári hivatalnok, ki ezen rendeletnek szóval, tettel vagy hanyagsággal ellene szegül, valamint az is, ki a katonai tekintélynek engedelmeskedni vonakodik, a lázadók cimborájának és rögtönítélőszék szerint katonai törvény alá esettnek kijelentetik.

5. A nemzeti őrség egyelőre fel van és marad oszlatva, miért is bárminemű egyenruházat viselése tilalmaztatik.

6. A bármi nevű és nemű lő- és más fegyverek beállítására kitűzött határidő, ezennel a jelen hirdetmények megyszerte közhírré tétele napjaitól számítandó nyolc napra kiterjesztetik, mely idő alatt azoknak az illető hatóságokhoz beállítatniok, ezek által pedig azután a katonai parancsnoksághoz átadatniuk kellekik.

7. Kinél ezen megadott határidő után valami fegyver találatatni fog, rögtönítélő bíróság alá esvén, katonai törvény szerint büntetendő.

8. Mindennemű, akár az úgynevezett honvédelmi bizottmánnal és annak elnökével, vagy a korább létezett forradalmi kormány

Hirdetmény.

Fő méltósága Herceg Windischgrätz cs. kir. Tábornagy ur által, legfelsőbb helyről nyert tellyhatalmánál fogva, Sopron, Moson, Vas, Győr, Zala, Somogy, Baranya, Tolna és Veszprém megyékre katonai kerületi parancsnokká neveztetvén, a' már ő hercegsége által kiadott felszólítások folytán, még a' következőket, köztudomás és z o r o s magáhozátartás végett, közhírré tenni szükségesnek tartom:

1. Miután az ostrom állapotbanilét egész magyarországra, következő a' fennmondott megyékre nézve is, már Ó cs. kir. Felsege hirdetésményei által kijelentettet és nyilvánítva lón, — ennek ismétlése szükségtelen.

2. A' békes polgár személye és vagyona védelmeztetni, ellenben mindennemű csoportozás, pártütés, Ó Felsege I. Ferencz Jósef császár és királyunk személye elleni szó vagy írásbeli izgatás, és konatás hadi törvények szerint rögtönitéletileg fog büntettetni; valamint hasonló bünhödés érendi mind azt is, ki katonákat kötelesség felejtésre vagy hűség-szegésre tántorítani kísért vagy merészkedik.

3. Katonai hatóság beleegyezése nélkül senkinek sints megengedve falragaszokat felszegezni vagy közhirűvé tenni; az ez ellen cselekvő rögtönitéleti eljárás és haditörvényszerinti büntetés alá kerül; hasonlóul az is, ki a' katonai hatóság által felszegezett valamelly falragaszt leszakít.

4. Valamennyi polgári hatóság katonai törvények alá helyeztetik mellyeknek oltalma alatt tartoznak eljárni hivatalos hatáskörükben. Mindazon polgári hivatalnok, ki ezen rendeletnek szóval, tettel vagy hanyagsággal ellene szegül, valamint az is, ki a' katonai tekintélynek engedelmeskedni vonakodik, a' lázadók czimborájának és rögtönitélőszék szerint katonai törvény alá esettnek kijelentetik.

5. A' nemzeti őrség egyelőre fel van és marad oszlatva, miért is bármínemű egyenruházat viselese tilalmaztatik.

6. A' bár mi nevű és nemű ló- és más fegyverek beállítására kitűzött határidő, ezennel a' jelen hirdetésmények megveszerte közhírré-tétele napjától számítandó nyolcz napra kiterjesztetik, melly idő alatt azoknak az illető hatóságokhoz beállítatniok, ezek által pedig azután a' katonái parancsnokságokhoz átadatniok kellekik.

7. Kínél ezen megadott határidő után valami fegyver találatni fog, rögtön ítélő bíróság alá esvén, katonai törvény szerint büntetendő.

8. Mindennemű, akár az ugynevezett honvédelmi bizottmánnal és annak elnökével, vagy a' korább létezett forradalmi kormány egyéb tagjaival, akár a' már feloszlatott országgyűlésseli öszveköttetés leg-szigorubbán eltiltatik. — Kik a' nevezettek parancsait közlik, és vélők hi-vatalos vagy bizodalmas közlekedésben állanak, a' hadi törvények legtel-jesebb szigora alá esvék.

9. Mindennemű közgyűlések, öszvejövetelek és zárt társaságok, falun és városon tiltvák; az ez ellen cselekvők rögtön ítélő-bíróság eljárása alá kerülnek.

10. Minden külföldiek és utazók, haladék nélkül öszveirandók, — kik magokat ezek közül kellőleg nem igazolhatják, vagy egyébként gya-núsak, a' katonai hatóság rendelkezése alá állítandók, mint a' melly egye-dül van tartózkodási jegyek kiadására jogosítva. Minden háztulajdonos lako-saiért, valamint minden fogadós keresztül utazó vendégeiért felelős. — Ki valami idegent tartózkodási jegy nélkül befogad, hadtörvény eljárás alá esik.

11. Utilevelek csak az illető katonai parancsnokság láttomozásával ellátva érvényesek.

Midőn ezeket a' fennirtt kerületben azon reménnyel közhírré teszem, hogy a' törvényes rend és bátorság fenntartására, 's a' közigazgatásra fel-hívott minden egyének hatáskörükben józan hűséget, eszélyt és fáradatlan ipart tanusítandanak, egyuttal kihirdetem, hogy a' politícai vétség miatt már befogóttak vagy még ezután befogandók elítélésére kirendelt katonai vizsgáló-bizottmány itt helyben fogja hatóságát megkezdeni.

Sopron Február 3-kán 1849.

Báró Burits m. k.,

Cs. kir. Vezér Örnagy, és Soproni kerületnek katonai parancsnoka.

Nyomatott Sopronban, Lenck Sámuelnél. 1849.

HM HIM Hadtörténeti Múzeum, Plakát- és aprónyomtatványtár. Fotó: Szikits Péter. Eredeti méret: 38.6 x 48 cm. Az eredeti képet kétoldalásra alakítottuk.

egyéb tagjaival, a már felosztott országgyűlésseli öszveköttetés legszigorúbban eltiltatik. – Kik a nevezettek parancsait közlik, és a vélok hivatalos vagy bizodalmas közlekedésben állanak, a hadi törvények legteljesebb szigora alá esvék.

9. Mindennemű közgyűlések, öszvejöveitek és zárt társaságok, falun és városon tiltvák; az ez ellen cselekvők rögtönítelő bíróság eljárása alá kerülnek.

10. Minden külföldiek és utazók, haladék nélkül öszveirandók, – kik magokat ezek közül kellőleg nem igazolhatják, vagy egyéb-ként gyanúsak, a katonai hatóság rendelkezése alá állítandók, mint amely egyedül van tartózkodási jegyek kiadására jogosítva. Minden háztulajdonos lakosaiért, valamint minden fogadós kereszt-tül utazó vendégeiért felelős. – Ki valami idegent tartózkodási jegy nélkül befogad, hadtörvény eljárás alá esik.

11. Útívelek csak az illető katonai parancsnokság láttomo-zásával ellátva érvényesek.

Midőn ezeket a fennírt kerületben azon reménnyel közhírré teszem, hogy a törvényes rend és bátorság fenntartására, s a köz-igazgatásra felhívott minden egyének hatáskörükben józan hűsé- get, eszélyt és fáradatlan ipart tanúsítandanak, egyúttal kihirdetem, hogy a politikai vétség miatt már befogattak, vagy még ezután befogandók elítélésére kirendelt katonai vizsgáló bizottmány itt helyben fogja hatóságát megkezdeni.

Sopron, február 3-án 1849.

Báró Burits m. k.,

Cs. kir. Vezér Őrnagy és Soproni kerületnek katonai parancsnoka

Nemsokára Kanizsának is tudtára adták, hogy nagyszámú sereget fog kapni, azért szállásról gondoskodjanak, a bevonulás január 13-ára volt jelezve.

Meg is jött az öreg Nuzsán tizenhárom ezred magával, pedig egymagát sem kívántuk!

A seregben volt, mint főtiszt Pálffy Mór is, Magyarországnak 1862-ig helytartója. Az elüljáróságnak eleje kellett menni és fogadni. Ahol fogadták, nem messze az országúttól hóval borított halom emelkedett. Nuzsán – ki hihetőleg már tudta mi az – kérdezte: „Micsoda domb az?”

„Ott biz húsz horvát van eltemetve!” felelték neki. Nem feszegette tovább a dolgot.*

A katonaságot beszállásolták. Némely házhoz 10–15 is jutott. Még a gymnasiumot is teletömték. A gazdák lovait az istállóból kihajtották és a magokét kötötték be.

Mindezt békével kellett tűrni. Nuzsán máskülönben békésen viselte magát, mert meggyőződött, hogy a várostól nincs mit félni és azt is megtudta, hogy a foglyokkal és betegekkel szépen bántak.

A tisztek köréből szivárgott ki a következő hír: Nuzsán az októberi napokért Kanizsát meg akarta büntetni, kirabolgatni és lövetni akarta. Utóbb elállt szándékától. A seregben ezt zokon vették, mert a zsákmánytól elestek, s azért gúnyképet készítettek. A kép Nuzsánt ábrázolta, amint a várost löni akaró ágyú kerekeit rémült arccal megragadja, és a rombolást megakadályozza.

A seregben levő olasz katonák némelyike, bizalmas helyen, megmutatta a csákója bélése alá rejtett nemzeti szalagot. „Ez a magyarok színe, de a mienk is ilyen – mondták – csak legyen alkalmunk, ha a magyar sereg közelébe jutunk, majd tudjuk, mit cselekedjünk.” – Sokat beszéltek az olaszokkal folyó harcokról is.

Rövid idő múlva a sereg nagy része Pécs felé vonult és Eszék ostromára sietett. Március végén és április elején már csekély katonaság tartózkodott Kanizsán, az is többnyire horvát volt. Ezeket se zavarta senki mindaddig, míg húsvét után egy kis fiút agyon nem lőtték.

Zalai Közlöny 1895. augusztus 10. 1. és 2. oldal

Windischgrätz királyi biztosa

Midőn Windischgrätz az év elején Budapestet könnyűszerrel elfoglalta, azt hitte: Magyarországbán most már ő lesz állandóan az úr. Hogy hatalmát megerősítse, a megyékbe királyi biztosokat nevezett. Kiknek az volt a feladatuk, hogy a megyéket Windischgrätznek tetsző módon kormányozzák.

*Némelyek szerint ez nem a bevonuláskor történt, hanem mikor Nuzsán a város környékét nézegette, Kiskanizsán túl, talált a halomra.

Zala vármegyébe Fiáth Ferencet küldötte, hogy a közigazgatást vezesse. A királyi biztos Kanizsára is megküldötte kiáltványát, melyben mindenkit felszólít, hogy hű *svarzgelbek* legyenek. Ellenkező esetben a katonai rögtönbíróóság kérlelhetetlen szigorúságával fenyeget. Mindezek dacára a kanizsaiak javíthatatlanok maradtak!

De eljött a nap, melyen Windischgrätz hitéből kiábrándult, s vele együtt a királyi biztosok hatalma is füstbe ment.

Fiáth különben sem sok vizet zavart a megyében. Működésének egyéb nyoma sem maradt, mint a következő fölszólítás, melyet a lakosokhoz intézett.

Felszólítás

Zala Megye, s a kebelebeli városok lakosaihoz

Ő Magassága, Herceg Windischgrätz Alfréd tábornagy úrtól Ő Császári Királyi Felsége legkegyelmesebb Urunk, s Királyunk I-ső Ferenc József által reá ruházott teljes hatalomnál fogva a polgári közigazgatás átvétele végett e megyébe s a kebelebeli külön rendezett tanáccsal bíró városokba ideiglenes királyi biztosi minőségben kiküldetést nyervén; mindenek előtt közhírré teszem, miként az ország belbékéje mielőbbi helyreállítása gyors és szigorú eljárást szükségelvén a hatóságok ideiglenesen katonai hatalom alá helyeztetek, ily viszonyban azok tanácskozó testületeik fenn nem állhatván, a megyei bizottmányi ülések, úgy a városi közgyűlések s választmányi megtartását eltiltottam.

Az igazság kiszolgáltatása s a közügyek elintézésével az illető Tisztviselőket bíztam meg. – S valamint arra szoroson felügyelni fogok, hogy a közigazgatás csorbát ne szenvedjen, s a tisztviselői tekintély, mint a közbátorság alapja, sértetlenül fenntartassék, úgy más részről mindenkitől megvárom, hogy a törvények, s ezek végrehajtói a tisztviselők iránt kellő engedelmességgel viseltessék.

A múlt évi áprilisi törvények az Úri szolgálat és kilenced, úgy a papi dézsma eltörléséről teljes épségben fenn fognak tartatni, kezeskedik erről Ő Felségének hirdetményeiben közzétett kegyelmes fejedelmi ígérete.

És hogy mindenki rendes foglalkozásaihoz visszatérvén ezáltal a maga és közjólétét előmozdíthassa: a nemzetőri szolgálat s egyéb eddig szenvedett zaklatások alól fel fog szabadulni.

Bármely üdvös intézkedések azonban csak egyesült erővel vezethetnek sikerre. Felszólítok ennél fogva mindenkit őszinte közre munkálásra. Ezt kívánja tőlünk az alattvalói hűség, melyet a Magyar törvényes Királya iránt jó és balszerencsében mindenkor tanúsított; – követeli hazánk jólléte biztosítása, mely máris a köznyomor örvénye felé sodortatott.

Akik pedig saját, és a közjóról megfejtkezve áskálódásaikkal a köznyugalmat felzavarni, a népet tévútra vezetni merészkednek: azok irányában a katonai hatóság által kihirdetett rögtönítélő bíróság szigora kérlelhetetlenül fog alkalmaztatni.

Ha tehát e Megye jó érzelmű lakosai a hazai belzavarok kívánt megszüntetése végett velem kezet fognak; a mindenható Isten segítségével biztosan reménylem, hogy ezen ideiglenes s kivételes helyzetünk mielőbb megszünend, s a törvények sérthetetlen szentsége talapzatján alkotmányos szabadságunk újra felviruland.

Kelt Veszprémben, január hó 20-án 1849.

Fiáth Ferenc, ideiglenes királyi biztos

Kossuth kiáltványa

Az 1849. év első hónapjaiban az osztrák sereg az egész Dunántúlt ellepte. De mégsem tudott annyira örködni, hogy a Debrecenbe menekült magyar kormányról, vagy utóbb a magyarok győzelmeiről hírt ne kaphattak volna a lakosok. Olvastak Kanizsán más kiáltványokat is, nemcsak az ellenség fenyegető kiáltványait. Kossuthnak Debrecen városhoz intézett szövegét február elején a bizalmasok kézzől kézre adták. A magyarok győztes csatáiról is megjött az örömhír. – Igaz bizony! csak titokban olvasták és beszéltek, de annál nagyobb volt az öröm és bizalom a jövőben.

Kossuth a rendíthetetlen bizalom hangján szólt Debrecen lakóihoz. Lelkesítő, buzdító szöveg nem is volt hiába! Aki csak olvasta: föléledt szívében a remény és hitte a jobb jövőt.

Látni kellett, midőn az ily kiáltványokat titokban olvasták! Az arcokra kiült az öröm. A szív hevesebben dobogott. Megerősödött a remény, és egy fejjel nagyobbnak érezte magát, ki a titkos hírt megtudta.

Rendkívül csodás idők voltak azok! A mai nemzedéknek hiába beszélük azt a lelkesedést, azt az elragadtatást, ami akkor uralkodott – nem érti. Igen, mert a jelen sivár, eszmeszegény kor gyermekei nagyon is úgynevezett világpolgárok. – cosmopoliták. – Nincs bennök az a rajongó, mindent áldozni kész hazaszeretet, mely azon idők nemzedékének keblét hevítette. – Ha így halad a világ, ki tudja, a második ezredben lesz-e még hazaszeretet? – Lesz-e még lelkesedés? Vagy ama nagy napok századik évfordulóján lesz-e még, ki megemlékezik rólok?

Zalai Közlöny 1895. augusztus 17. 2. oldal

Mikor az országgyűlés s a kormány Debrecenbe vonultak, Kossuth így szólt a tősgyökeres magyar város lakosaihoz:

A nemzet kormánya nevében! Debrecen város közönségéhez!

Az országgyűlés határozata következtében, úgy a törvényhozó test maga, mint az ország kormánya, Debrecenbe megérkezett.

E törzsgyökeres magyar város köréből fog Magyarország megmentetni, és nemzeti szabadságunk biztosítani.

Igen is, meg fog menteni s biztosítani!

Kezességül szolgál erre az örökké való Isten igazsága, mely meg nem engedheti, hogy a történelemben példátlan ármány, gonoszság és istentelen hitszegés Magyarország igaz ügyén erőt vehessen.

Kezességül szolgálnak vitéz hadseregeink, melyek nem az önkénynek vak eszközei, hanem a szabadságnak rettenthetetlen oszlopai, kiknek karjairól a lelkesült hazaszeretet villáma omlik a zsarnokság zsoldosaira.

Kezessedik az egész nemzet, melynek népei ezrenként kelnek fel az ellenség oldalában és háta mögött, hogy mélyen nyomult bár be az országba, de azért meghódítottak egy talpalatnyi földdel sem mondhatna többet, mint ahol éppen pillanatnyilag megáll.

De kezeskedik főképpen a Tiszának romlatlan szívű magyar népe, mely a múltakban is hazánk szabadságának mindig dönthetlen oszlopa volt, melynek rettenthetlen férfias mellén mindig megtörték az idegen zsarnokság nyilai, mely valahányszor e nemzet szabadságát veszély fenyegeti, első volt a szabadság szent harcaiban, s utolsó volt, mely kezeiből a fegyvert letevé és sohasem tette le hamarabb, mint midőn elmondhatá, hogy a haza meg van mentve.

Én láttam utamban a Kunság áldott természetű férfias népét, mely szolgaságot nem tűrt soha, láttam szemeiben az igazságos harag villámait, s hallottam ezernyi ezereinek ajkairól a menydörgő fogadást, mely a haza ellenségeinek halált esküdött és megesküvök nem tűrni soha, hogy a Kunság szabad földét idegen járom nyomja.

Láttam a vitéz hajdúkat, kiknek keble oly gazdag dicső emlékezetben. – Kik kitűzték Bocskay ősi zászlóját, mely alatt vérrel szereztek magoknak szabadságot; kiknek a hazáért ontott vérből a vallás- és politikai szabadság áldása derült a honra a vésznek napjaiban, s kik hivatva vannak megtartani a hazának azon szabadságot, melyet őseik szereztenek. – E rettegett ostorai a zsarnokság zsoldosainak, ezenekint állítják ki a honszeretettől hevített férfiakat azon szent elhatározottsággal, hogy míg a szabad hajdú él, Magyarország földét idegen zsarnok bírni nem fogja.

És kezeskedik a szeplőtlen magyar eredetiségű alföld törzsgyökéres magyar fővárosa, a lelkes Debrecen, melyet Isten avégett választott ki, hogy keblében emelkedjék fel a magyar nemzet szabadságainak erős temploma.

Debrecen azon szikla, melyre fogja építeni Isten a magyar szabadság szentegyházát, melyen diadalmaskodni a pokol kapui soha sem fogunk.

Debrecen lakosai! Polgártársaink! Íme, az országgyűlés s az ország kormánya testvéri bizalommal telepedik meg magyar vendégszerető tűzhelyeiteknél.

Megtelepedik azon bizalommal, hogy körötökben a lelkesült hazaszeretet s igaz magyar érzelem tiszta levegőjét szívandja, melynek éltető szellemét sem sötétben alakuló árulás, sem pulya gyávaság, sem zavargó rendetlenség nem fogja soha megfertőztetni.

Megtelepedik azon szent bizalommal, hogy ha kell, Debrecen lelkes magyarjainak tömegestőli fölkelése leszen a zászló, melynek magasztos lobogására a Tisza népének ezernyi ezrei, mint hegyről a hógomoly, le fognak omlani az ellenségre, hogy még csak hírmondó se maradjon közülete, ki elmondja a hitszegők fejének, hová temette a tiszai magyar nép azon zsoldos sereget, mely arról álmódott, hogy édes hazánkat rabláncra fűzi.

Debrecen népe! Íme, én a nemzet nevében Debrecen városát a magyar szabadság őrvárosának nyilatkoztatom, s az országgyűlést és kormányt a debreceniek becsület érzésének rendíthetetlen sziklájára helyezem.

Kelt Debrecenben, január 6-án 1849.

*A nemzet kormányja nevében a honvédelmi bizottmány elnöke
Kossuth Lajos*

Zalai Közlöny 1895. augusztus 24. 1. és 2. oldal

Árts az ellenségnek, ahogy tudsz

Ez volt jelszava Vas Gereben lapjának, a „Népbarát”-nak. De közölt is olyan cikkeket. hogyha azokat az ellenség esetleg olvasta, még a háta is borsódzott tőle.

Olvasta-e ezeket, vagy hallott-e ezekről a becsehelyi kanász? – De akár olvasta, akár nem, ártani mégis akart az ellenségnek, amint lehetett. Többedmagával megtámadta a futárokat, de merénylete balul ütött ki. Elfogták, s vele együtt a becsehelyi téglást és három fiatal legényt is. Kanizsán a haditörvényszék röviden végzett, s agyonlövésre ítélte a kanászt és a téglást. A városház börtöne volt a siralomház. A német

*Jan. 13-án fürgeteges időben, az öreg Nuzsán osztr. tábornok
13000- emberrel Kanizsára bevonult.
Némely házba 13-14 katonát is beszállásoltak*

*Jan. 13-án fürgeteges időben, az öreg Nuzsán osztr. tábornok
13 000 emberrel Kanizsára bevonult. Némely házba 13–14
katonát is beszállásoltak.*

téglás, ki töredezve beszélt magyarul, sírva erősítette ártatlanságát, jajgatva panaszkodott: mi lesz szegény családjával? – A kanász szótlánul készült a halálra.

Egy vasárnap délután az elítélteket, sok nép kíséretében a gimnázium éjszakai része elé vezették, hol fél óráig időztek. Majd a gimnázium udvarába vonultak, ahol ismét huzamos ideig tartózkodtak Végre kegyelmet kapván, mindkettőt szabadon eresztették.

Hír szerint Nuzsán neje könyörgött az elítéltekért, és nyert nekik kegyelmet. De elijesztésül előbb a halálfélelmet kiállatták velük, s úgy bocsátották őket szabadon.

A kiállt halálfélelem dacára is, mikor az ismerősök mondták a kanásznak: „Úgy-e nem tesz többet ilyent?” – „Nem ám, amíg nem lehet!” válaszolt hetykén a megtért bűnös.

Egy kisleány ápr. 10-én agyonlőnek

A Király utcában Kláuz Boldizsár asztalosnál lakott sógora, Horvát lakatos, ennek 7–8 éves fia volt az áldozat. A beszállásolt horvát katonák az asztalosműhelyben tanyáztak. A kisleány is ott volt, és galambjait etette. Eközben dalolgatta: Kossuth Lajos megízente, Elfogyott a regementje,

Ápr. 10. Német-utcán – királyutca – beszállásolt horvát határőrök Horvát lakatos 8 éves fiát agyonlőtték, mert a Kossuth dalt énekelte. Ők ugyan azt állították, hogy a puska véletlenül sült el. A nép fölzúdult, de azért 3-4 száz horvátot nem bántották.

Ápr. 10. Német utcán – Király utca – beszállásolt horvát határőrök Horvát lakatos 8 éves fiát agyonlőtték, mert a Kossuth dalt énekelte. Ők ugyan azt állították, hogy a puska véletlenül sült el. A nép fölzúdult, de azért a 3–4 száz horvátot nem bántották.

Ha még egyszer azt izeni, Minnyájunknak el kell menni. Éljen a Kossuth! – Dalolás közben hirtelen puskadörrenés hangzott és – a kisfiú élettelenül elesett. A golyó szájába fűrődött és rögtön megölte. A házbeliek a menekülő katonáknak estek s agyba föbe verték.

A véres tett hírére a város fölzúdult, de komoly fordulatot nem vett a dolog.

A néhány száz horvát katona rögtön fölhúzódt a temető mellett lévő épület udvarába – jelenleg laktanya – és segítségért küldöttek.

A katonák állítása szerint a puska tisztítás közben, véletlenül sült el és nem készakarva ölték meg a kisfiút. De senkise hitt nekik! Mindenki a Kossuth dalért állott bosszúnak mondta.

Igen sokan kisérték a temetőbe. Visszajövet meg akarták támadni az udvarba zárkózott horvátokat, és a kisfiú haláláért bosszút állni.

Albanich bíró csitította a fölbőszült népet és eléjük adta a tett veszélyes következményeit. „Ezt a pár száz embert egy lábíg agyonverhetik mondá – de majd utána jövő nagy seregnek hogyan állunk ellent? Segítségét pedig sehonnan sem várhatunk, s az egész városunk végromlásra jut.” A józanul gondolkodók a bírót támogatták és sikerült a fölingerült népet lecsillapítani, s a jövőben fenyegető veszélytől a várost megmenteni.

A horvátok segítséget kapnak

Két, három nap múlva megjött a segítség. Stillfried vezérőrnagy néhány ezer emberrel és hat ágyúval a kanizsai réten tábort ütött. Kívánta, hogy az előljárók menjenek ki a táborba. Albanich az kérdezette: „Úgy menjen-e ki mint bíró, vagy mint egyszerű polgár?”

1
Apr. 14. Stillfried osztrák tábornok egy pár ezer emberrel és 6 ágyúval Kanizsára jött.

Apr. 14. Stillfried osztrák tábornok egy pár ezer emberrel és 6 ágyúval Kanizsára jött.

És megtagadta a kimenetelt, nem ment ki. Majd meg főzőedényeket követelt. Adtak neki lábost, fazekat, csak mást ne kérjen.

Stillfried sem tudta megállni, hogy mint elődei, holmi kiáltványokkal a házfalakat föl ne cifrázza.

Kiáltványában mindenkit emlékeztet Buritsnak már régebben kiadott parancsára, mellyel a fegyverek beadását rendeli. De mivel senki sem engedelmeskedett Buritsnak, azért ő még egyszer 24 órát enged a beadásra, s ha ennek sem leend eredménye, akkor szigorú házkutatást tart. Minden megtalált fegyverért száz pengő forintot fizet a város. Ha így nem kap fegyvereket, a sereg a polgárokhoz lesz szállásolva, kiknek kötelessége mindennel ellátni mindaddig, míg a fegyvereket be nem adják. Aki a fegyvert elrejti, rögtönbírótság elé kerül. A két Kanizsa közt pedig minden közlekedés meg lesz akadályozva, míg csak a város neki nem engedelmeskedik. Aki pedig egy ilyen falragaszt megsért, vagy leszakaszt, az is rögtönbírótság elé jut stb.

A nagy hangon tartott, szigorú fenyegetés dacára még csak egy fanyelű bicskát sem kapott, és mégsem merte beváltani fenyegetését. A kanizsaiakat ilyen hűhóval nem lehet megijeszteni. Átmentek már a tűzkeresztségen, azért az ilyen hangokat figyelembe sem vették.

Mivel pedig minden fölragasztott kiáltvány mellé nem állított őrt is, azért a fenyegetésre mit sem adva, csakhamar leszaggatták, vagy megrongálták.

Zalai Közlöny 1895. augusztus 31. 1. oldal

Egyáltalában az ellenség nagyon szerette a falakat kiáltványokkal tarkázni. A városházán néhanapján 8–10 is hirdette az ellenség nagy vitézségét, vagy fenyegette azokat, kik nem akarnak hű *császáriak* lenni. A büntetés nem is igen volt kevesebb, mint katonai rögtönbírótság és utána kötél vagy „Pulver und Blei.” De még azokat is szörnyen fenyegette, kik a fölragasztott kiáltványokat megsértik, vagy még oly vakmerők is lesznek talán, hogy le is merik szaggatni.

A parancsnokok rendesen az urasági lakban szállásoltak, azért a kapu alatt folyton őr állott, kinek a látható falragaszokra is vigyázni kellett. De ez sem sokat ért, mert ennek dacára is a városházán levő kiáltvá-

nyokat reggelre leszaggatták, vagy annyira bemázolták, hogy nem lehetett olvasni. Sőt egyszer a városház erkélyéről a feketesárga zászlót letörték és a ráakasztott üzenettel együtt a térparancsnok szobaajtájába támasztották.

Hiába keresték a tetteseket! Nem tudták fölfödözni! Mindenütt kutat-
ták, csak – a városházánál nem. Pedig annak lakói közt voltak férfiak
és nők, kik ezeket az ellenség bosszantására végbe vitték.

Áldozó csütörtök

Stillfried beköltözött a városba és az urasági lakban vett szállást. Megelégedetten édegett volna kényelmes lakásában, ha nem hábor-
gatják. A kanizsaiakkal megfért, de annál inkább haragudott a somo-
gyiakra. Legnagyobb bosszúságára Somogy felől sohasem kaphatott
tudósítást, mert Noszlopy Gáspár kormánybiztos emberei a postát
rendesen lefoglalták. Véget akart vetni ennek az eljárásnak, s egy csapat
gránicsárt küldött Iharosberénybe* a postamesternek.

A somogyiak megsokallták a postamestereket és áldozó csütörtökön
hajnalban megtámadták.

1849. május 17. Stillfriednek, Iharos-Berénybe küldött pár
száz katonáját a somogyi népfölkelők megtámadták,
a vezető horvát tisztet agyonlőtték és Sándor kergették
a horvátokat. Stillfried segítségükre ment és ágyúval lövetett
rájuk.

Május 17. Stillfriednek Iharosberénybe küldött pár száz
katonáját a somogyi népfölkelők megtámadták, a vezető horvát
tisztet agyonlőtték és Sándor kergették a horvátokat. Stillfried
segítségükre ment és ágyúval lövetett rájuk.

*Iharosberény falu Somogy megyében, Kanizsához kétórányira.

A csapat lövöldözve visszafelé vonult, de mikor a vezető tisztet agyonlőtték, akkor futva menekültek a katonák. Az üldözők mindenütt nyomukban jártak és Sáncig kergették.

Stillfried egész seregével kirohant és ágyúkkal lövetett. Az üldözők céljokat érve nem sok idő múlva visszafordultak.

Fölkavarodott a város. Az emberek nem tudták, miben áll a dolog. Jön-e magyar sereg? – Vagy csak ijesztgetés az egész? – Üssék-e az ellenséget? Vagy békében maradjanak-e?

De amint látták az üldözők csekély számát és visszafordulását, rögtön tudták, hogy a somogyiaknak nincs szándékuk az ellenséget tovább üldözni és támadni. Jó lesz tehát csendesesen maradni, az ellenségnek békét hagyni, nehogy a város bajba keveredjék.

Az agyonlőtt horvát tisztet a berényi téglavetőnél a kútba dobták. Később kivették és eltemették.

Stillfried élve a gyanúporrel, hogy a somogyiakat az elért siker vakmerővé teszi és még talán Kanizsán is meglátogatják, azért, hogy meg ne lephessék, Sánchoz közel lovas őrszemeket állított. Ezek aztán híven és bátran őrködtek mindaddig, míg az első magyar huszárt meg nem látták.

Az ellenség elszökik

A következő vasárnap, május 20-án a Sáncba kirándult vendégek vígan mulattak. Két huszár vetődött a mulatók közé, Noszlopnak őrző tartó emberei közül. Mulatság közben az öregebb elkezdett lármázni: „Micsoda dolog az, hogy a huszár itt mulat, amott meg a német meg mer állni. Szedte vette stb.!” Azután lóra pattan, s nekirúgta a német őrszemeknek. Azoknak sem kellett több! Amint meglátták a vágató mérges huszárt, utcu! vesd el magad, s lóhalálában benyargalnak a városba, és a főhadiszállás előtt elkiáltják magukat: „Kommen die Ungarn!”

Erre a kellemetlen hírre az ellenség hihetőleg azt gondolta, ennek fele sem tréfa, hogy őket minduntalan zaklatják. Meglehet, az októberi eseményekre is gondoltak és ilyen körülmények közt nem tartották tanácsosnak a kanizsaiak közt maradni, akik mindjárt készek az ellenséget ütni, amint segítséget várhatnak.

Még azon éjjel sietve eltávoztak. Az ágyúk és poggyászkocsik kerekeit szalmával betekergették, hogy zörgés nélkül észrevétlenül elvonulhassanak.

Reggelre kelve az ellenségnek hűlt helye. Nyomtalanul eltűntek, a város nagy öröme.

Oly váratlanul és rögtön határoztak az elmenetelről, és oly sietve hajtották végre az elvonulást, hogy emiatt akadt olyan is, kit Kanizsán felejtettek.

Egy idősebb horvát tiszt Király utcai szállásán maradt. Reggel értesült az elvonulásról, s rögtön a sereg után indult Letenyére. Sormásig bánatlatlanul haladt. Az országút a sormási korcsma mellett visz el, ahol éppen a kiskanizsai Rózsa – gúnynéven Cseszkó – néhány cimborával mulatott. Ezek megtámadták, bevitték a vágóhidra és embertelenül meggyilkolták.

Hiába könyörgött, rimánkodott, ne bántsák, ő családos ember, nem szívesen jött ide, de kényszerítették, azért jött el. – Pénzét, gyűrűit, óráját odaadta, csak ne bántsák. Mind hiába! Meg kellett halnia.

A szabadságharc után Cseszkót elfogták, s megvasalva Pécsre vitték. Három kocsi katona kísérte és – mégis elszökött. Zsitfa* táján az erdőben, az idő rájuk sötétedett, az eső esett, és éppen az a kocsi, amelyen a rab ült, fölburult.

E véletlen esetet fölhasználta, és a katonák közül elszökött.

A zsitfai ispántól a katonák lámpákat kértek. Keresték, kutatták, de eredménytelenül. Így került el a rája várakozó bitófát.

Zalai Közlöny 1895. szeptember 7. 2. oldal

Az utolsó örömnapok

A nem szeretett idegenek eltávozása után beálltak ismét a mozgalmas napok. A magyarok győzedelmei fölvilványozták a jó kedvet. Mindenki azokról beszélt, a legjobbat remélte, és óhajtva vártak a győztes

*Falu Somogy megyében.

Budavára a miénk!

Ma reggeli 7 órakor vette be ostrommal Görgei tábornok dicső hadseregével. Az osztrák zsoldosok keményen védelmezték a várat, de a magyar vitézségnek végre engedni voltak kénytelenek.

Hentzi osztrák tábornok s várparancsnok halálos sebben fekszik őrizet alatt.

Örvendj magyar nép, de el ne bizd magad, hanem készülj újabb csatákra, hogy új győzelmeket és végdiadalt arass!

Éljen a haza!

Budapesten, május 21-én 1849.

Hajnik Pál,
középponti rendőri igazgató.

Irányi Dániel,
budapesti t. h. korm.-biztos.

HM HIM Hadtörténeti Múzeum, Plakát- és aprónyomtatványtár. Fotó: Szikits Péter. Eredeti méret: 39 x 24.8 cm.

hadsereget. Folyt a tervezgetés, hogyan fogadják a hősöket, ha Kani-
zsára jönnek.

Most már örömmel olvasták a falakra ragasztott kiáltványt, mely így
kezdődött:

Budavár a mienk!

Ma reggeli 7 órakor vette be Görgei tábornok dicső hadseregével.
Az osztrák zsoldosok keményen védelmezték a várat, de a magyar
vitézségnek végre engedni voltak kénytelenek.

Hentzi osztrák tábornok s várparancsnok halálos sebben fekszik
örizet alatt.

Örvendj magyar nép, de el ne bízd magad, hanem készülj újabb
csatákra, hogy új győzelmeket és végdiadalt arass! Éljen a haza!

Budapesten, máj 21-én 1849.

Hajnik Pál,
középponti rendőri
igazgató.

Irányi Dániel,
budapesti teljhatalmú
kormánybiztos.

*Máj. 20. A Sánc felé kiállított vasasok Noszlopinak
egy pár őrzőjára küldött huszárjától megijedtek, benyargalva
a főhadiszállás előtt elkiáltották magukat: „Kommen die Ungarn!”
Stilfried éjjel seregével együtt elszökött. Az ágyúk kerekeit
szalmával betekerték, hogy zaj nélkül távozhassanak.
Reggelre tiszta volt a város.*

Máj. 20. A sánc felé kiállított vasasok Noszlopinak egy pár
őrzőjára küldött huszárjától megijedtek, benyargalva a
főhadiszállás előtt elkiáltották magukat: „Kommen die Ungarn!”
Stilfried éjjel seregével együtt elszökött. Az ágyúk kerekeit
szalmával betekerték, hogy zaj nélkül távozhassanak. Reggelre
tiszta volt a város.

Pünkösdre megjött Csertán Sándor kormánybiztos és a városház erkélyéről lelkesítő beszédet tartott. Kezdte a 48-dik évi márciusi napokat, s elmondta ez év nevezetes eseményeit, leírta a téli szomorú időket, s az ezekre következő dicső napokat. A hős honvédek fényes győzelmeit, s az elbizakodott ellenség csúfos futását. Buzdította a népet hazaszeretetre, egyetértésre, kitartásra, mert csak így lehet a hazát megmenteni. A föllelkesült hallgatók sűrű éljenzéssel fogadták a buzdító beszédet. Este fényes kivilágítást rendeztek.

A csáktornyai születésű Gáspárics Márk, szent Ferenc rendi szerzetes, a muraköziek kedvelt embere is eljött Kanizsára buzdítani. A városház erkélyéről szólott az összegyűlt népnek. Ügyes népszónok volt. Tudott a nép nyelvén beszélni. Mikor az ellenséget az ő szokása szerint lefestette, a nagyközönség nevetésre fakadt és mondta, de már ilyenektől csak nem félünk!

Gáspárics Márk, szent Ferenc rendi barát, a muraközi horvátok kedves embere is eljött Kanizsára, egyik nap, a város ház erkélyéről tüzelte, lelkesítette a népet, akik fölbuzdulva, lelkesen éljenzték a derék szónokot.

Gáspárics Márk szent Ferenc rendű barát, a muraközi horvátok kedves embere is eljött Kanizsára, s egyik nap, a város ház erkélyéről, tüzelte, lelkesítette a népet, akik fölbuzdulva lelkesen éljenzték a derék szónokot.

Gáspárics mindvégig tántoríthatlan híve volt a magyar ügynek. A muraközietek is folyton erre buzdította. Különösen Perlakon, a templom előtt tartotta legtöbb lelkesítő beszédét, ahol jelenleg szoborral van megörökítve emléke. – Muraközben önkénteseket is toborzott a magyar seregbe. Ezekért és a hazának más terén is tett szolgálataiért, az elnyomatás gyászos korszakában, 1853. évi szept. 2-án Pozsonyban kötéllel kivégezték.

Juni. Honvéd toborzás.

Juni. A nemzetirózsá-cocarda-mellett a vörös rózsát, a köztársaság jelvényét is viselték.

Juni. Honvéd táborozás. A nemzetirózsza – cocarda – mellett a vörös rózsát, a köztársaság jelvényét is viselték.

Megkezdődött az újoncállítás, azonkívül zeneszóval jártak a toborzók is a városban. Olyan nagy volt a lelkesedés, hogy a 12–13 éves gyermekek is be akartak állni. A kifejlettebb 14–15 éves fiukat hosszas rimánkodásra be is vették. Épkézláb fiatalember nem is mehetett végig a piacon, hogy az áruló asszonyok rá ne szóltak volna. – „Nézzétek! ez is itthon lopja a napot, más jóra való férfi elment a háborúba, ez meg itthon támogatja a tűzhelyt!” – Ilyen és más efféle dicséretben részesült a háborúkerülő! Nem is maradt vissza a jóra való fiatalember, hanem ment védni a hazát.

Még a gyengéd nőket is elragadta a hazaszeretet! Honvédruhát öltve küzdtek a honért. Kálmán nevű kanizsai nőhonvédet jól ismerték, ki egy lábát elvesztve, áldozott a hazáért.

Somogyban Noszlopy Gáspár kormánybiztos szervezte a honvédelmet. E célra a kanizsai sóházban összegyűlt pénzért egy hadnagyot és négy honvédet küldött. A hirtelen elmenekült ellenségnek visszamaradt néhány száz pár bakancsát és más holmiját is Somogyba vitette.

A függetlenség kimondása következtében ez időtájtban a nemzeti rózsát a vörös rózsza kezdte fölváltani.

Juni. 6-án volt az országos böjt és a felső templomból körmenet indult a barátok templomába.

Juni. 6-án volt az országos böjt és a felső templomból körmenet indult a barátok templomába.

Magyarország maholnap úgyis köztársaság lesz – mondták – viseljük hát a vörös rózsát!

Mi persze terveztünk, de a muszka végzett!

Népfölkelés – Az ellenség visszajő

A megszökött ellenséget nem akarták többé visszaereszteni, azért a nemzetőrök, egy csapat fiatal honvéd, Csontos Sándor kapitány vadászcsapata és a pandúrok egy része elállták a Muravonalt. A védelem vezetésével Salamon Zsigmond századost bízták meg.

Júliusig nem is kísérlette meg az áttörést az ellenség, de mikor a muszka már bejött, s a vérengző Haynau is negyvenezzerrel az országban volt, ezek is vérszemet kaptak, és erőszakolni kezdték a Murán az átjövetelt.

Július eleje. A Muravonalt őrző népfölkelőket, csekély számú honvédet, kanizsai nemzetőröket, pandúrokat és Csontos N. vadász csapatát, Knezovics osztr. ezredes vezérlete alatt álló néhány ezerből álló sereggel visszanyomta és Kanizsára bevonult. A sereg a két Kanizsa közt a réten táborozott, Knezovics 40-50 főnyi őrséggel az uradalmi lakban vett szállást és Sánc felé őrköt állított.

Július eleje. A muravonalt őrző népfölkelőket, csekély számú honvédet, kanizsai nemzetőröket, pandúrokat és Csontos N. vadász csapatát, Knezovics osztr. ezredes vezérlete alatt álló néhány ezerből álló sereggel visszanyomta és Kanizsára bevonult.

A sereg a két Kanizsa közt, a réten táborozott, Knezovics 40-50 főnyi őrséggel az uradalmi lakban vett szállást és Sánc felé őrköt állított.

A vármegye népfelkelést hirdetett. Nagy csapatokban jöttek a fölkelők, s némelyik csapatot maga a falu papja vezette. Jött még mintegy kétszáz, többnyire újonc honvéd 10–15 lovassal. Magokkal hozták a balatoni gőzös két kis ágyúját is. De mindez kevés volt. – A városháznál késő éjig is folyt a tanácskozás, tervezgetés. A honvédek vezetője kijelentette, hogy kevés lőszerük van, s az eddig összegyűlt, mindössze sem sok erővel az ellenségnek jól fölszerelt, és ágyúkkal ellátott seregét vissza nem tarthatja. Míg itt folyt a tanácskozás, tervezgetés, addig az ellenség egy sötét éjjel Letenyénél a Murán áttört. A meglepett magyarok sietve Kanizsára húzódtak. Legutolján jöttek Csontos vadászai. A kanizsai nemzetőrök elrakták fegyvereiket, az idegenek hazasiettek. A vadászcsapat legutolján távozott.

Az ellenség Pólát* felgyújtotta, és másnap Knezevics ezredes vezérlete alatt hat ágyúval a kanizsai réten tábort ütött.

A következő napokban az ezredes 40–50 főnyi őrséggel az urasági lakba vonult. Hogy pedig a magyarok Somogyból váratlanul meg ne rohanják, Sánc felé gyalogőröket állított. Ez időtől fogva Kanizsa nem szabadult meg többé az ellenségtől.

Zalai Közlöny 1895. szeptember 14. 2. oldal

Rémes éj július 16-án

Meleg, nyári eső után vörösen alkonyodott a nap. A felfrissült lég üdítően hatott. Az urasági lak előtt horvát tisztek élvezték a jó levegőt, s beszélgetve üzték az unalmat. A lak emeletén meg az ezredes, hihetőleg, győztes csatákról ábrándozott. Mindnyájan a legnagyobb biztonságban hitték magokat. Mindenütt csend és nyugalom uralkodott.

Hirtelen hangos kiáltás zavarja meg a csendet, s az ellenségre nagyon is kellemetlenül hatott e pár szó: „Jönnek a huszárok!” – A tisztek némelyike ijedtében majd megdermedt, de élve a gyanúporral, hogy a huszárkard az egyenruhával kellemetlen érintkezésbe jöhet, azért sietve

*Faluk Kanizsa és Letenye közt.

Juli. 16-án Noszlopi Gáspár somogyi kormánybiztos Iharos-Berényben tanyázott, honnan Blázsencsics Ferkó huszárkapitány 15öd-magával őrzőjartot tartott, s a kiállított horvát örök közül egy párt lekaszáboltak, 3-at pedig a nép ütött agyon, s aztán berobogtak a városba az ezredes szállása elé, ahol sok ember fogta őket körül. A horvátok két lövést tettek, s egy asidó kerakodó segédet agyonlőttek. A nép és 15 huszár szétrebbentek, csak a kanisrai születésű Blázsencsics maradt ott. Nire, mintegy 15-20 lépésről, 30-40 gránicsár rálőtt, a huszár sietetben maradt, s a lövéses utain ő is elnyargalt.

A horvátok most kisiettek a táborba, a huszárok nemzetőröktől kísérve dobszóval a város végére - németutca végére - mentek, honnan a nemzetőrök a horvátokra türeltek. Mivel már besötétedett - a huszárok este 8 óra tájféra jöttek a városba - az ellenség azt hitte, hogy az egész magyar sereg ott van, azért sortűzket bocsátott rájuk; s agyually lövette a várost. A nemzetőrök közül némelyek megsebesültek, s a gránátok egy házat németutcaián fölggyújtottak. Az egész város fenekestül fölfordult, s bizony a lakosok körül kevés hunyfa bé reményt avon s jzjel! A huszárok is jó későn ottavertak és sorára hagyták a várost.

Juli. 16-án Noszlopi Gáspár somogyi kormánybiztos Iharos-Berényben tanyázott, honnan Blázsencsics Ferkó huszárkapitány 15öd-magával őrzőjartot tartott, s a kiállított horvát örök közül egy párt lekaszáboltak, 3-at pedig a nép ütött agyon, s aztán berobogtak a városba az ezredes szállása elé, ahol sok ember fogta őket körül.

A horvátok két lövést tettek s egy zsidó kereskedő segédet agyonlőttek. A nép és 15 huszár szétrebbentek, csak a kanizsai születésű Blázsencsics maradt ott. Kire, mintegy 15–20 lépésről, 30–40 gránicsár rálőtt, a huszár sértetlen maradt, s a lövések után ő is elnyargalt. A horvátok most kisiettek a táborba, a huszárok nemzetőröktől kísérve a város végére – Német utca végére – mentek, honnan a nemzetőrök a horvátokra tüzeltek. Mivel már besötétedett – a huszárok este 8 óra tájban jöttek a városba – az ellenség azt hitte, hogy az egész magyar sereg ott van, azért sortüzet bocsátott reájok; s ágyúval lövette a várost. A nemzetőrök közül némelyek megsebesültek, s a gránátok egy házat a Német utcán fölgyújtottak. Az egész város fenekestől fölfordult, s bizony a lakósok közül kevés hunyta be a szemét azon éjjel! A huszárok is jó későn eltávoztak és sorsára hagyták a várost.

bemenekültek és a kaput bezárták. Ideje is volt már! mert tizenhat huszár villogó karddal állt az urasági lak előtt, az összecsozdult néptől körülfogva. Minden hang azt kérdezte: „Jön-e a többi is?” – „Jönnek hát – felelte a kanizsai Blázsencsics Ferkó huszárkáplár – de sem ma, sem holnap nem érnek ide!” Mire sokan eltávoztak. Egy vasvillás ember a kapura mutatva torkaszakadtából kiáltozza: „Huszárok! itt az őrnagy!”

Valóban ott volt s rögtön életjelt is adott!

Egyszerre kinyílt a kapu fele, s két lövés esett, és egyik Szukics kereskedő segédjét rögtön megölte. Az emberek egy pillanat alatt szétrebbentek, mire a kapu másik szárnya is kitérült – Blázsencsics huszárkápláron kívül – már senki sem volt ott. A gránicsárok a 15–20 lépésnyire álló káplárra lőttek, ki a sok lövés dacára is sértetlen maradt. A huszár kardját forgatta, s a vörösen lenyugvó nap utolsó sugarai, mint villám cikáztak a fürgé acél fényében. A ló ágaskodott. Egy golyó a nyeregkárába fűrődött; a másik a ló hátulsó lábait súrolta, mire félig lerogyott, de a sarkantyúvágásra ágaskodva kezdett menni, s a lövések megszűntével vágatva tova iramodott. A határőrök csak most mertek kirohanni

és utána menni, de mivel a házakból rájuk lőttek, azért visszafordultak. Ez idő alatt az ezredes lóra kapott, s a horvátok rendetlen tömegben kísérték vezéröket és folytonos „Zsurite!” – siess – szóval nógatták egymást, s minduntalan hátra tekintve kisiettek a táborba.

A huszárok Noszlopy Gáspár, Somogy megyei kormánybiztosnak, őrnagyra küldött emberei voltak. Amint beszéltek, csupa huszáros tréfából – egy akó borban fogadva – jöttek Kanizsára. Hogy a Sác felé kiállított őrszemek dacára is, mint a tiszta égből váratlanul lecsapó villám, meg tudtak jelenni, úgy volt lehető, hogy azokat megtámadták és szétverték. Blázsensics a gránicsár őrmestert levágta, a befelé futókat pedig a nép agyonverte.

Néhány megmenekült, de az is ki erre, ki arra futott. Ezek egyike lőtte meg az öreg Dedovics szücsöt, ki a főutcát kerülve mellékutcán ballagott haza. A futó horvát rálőtt, a golyó a szegény öregnek egyik oldalán be-, a másikon kiment. Másnap nagy kínok közt meghalt.

A huszárok visszalovagoltak, de már fegyveres nemzetőrök is jöttek velők és a város dobosával indulót verettek, s úgy mentek a Király utca végére, honnan az ellenségre lövöldöztek. A horvátok viszont egész sortüzeket bocsátottak rájuk. Megdördültek az ágyuk is. Lőtték a várost golyóval, gránáttal. A golyók néhány házat megsértettek; a belőtt gránátok a házak fölött szét pattanva a cserépszindelyeket tördelték. Csak egy tett nagyobb kárt. Német utcán – Király utca – özv. Matkovicsné deszkatetős házát fölgújtotta. A nemzetőrök közül is némelyek megsebesültek. Pávics kőműves balkarjába fúródott golyót a városháznál Tersánczky József orvos vágta ki, hol egész éjjel ápolták.

A huszárok jó későn eltakarodtak, de akkor már az egész város fenekestül fölfordult. A lövöldözés zaja, a folytonos lárma, kiabálás, a bizonytalan jövő, az ellenségtől való félys: rettegésben tartották a lakókat – Valóban rémes éj volt! Akik átéltek, nem hiszem, hogy egy könnyen elfeledték volna!

A városiak egy töredéke, különösen az izgatók, akik a meggyilkolt fiú temetésekor a népet fölbujtották, Albanichnak nem tudták megbocsátani, hogy őket tervök kivitelében meggátolta. Most meg ismét útjukba állt a bíró, és figyelmeztette a népet a veszélyre, és nem akarta megengedni, hogy a harangokat kongassák. De hiába volt az okos szó, hiába a figyelmeztetés! Az eseményektől felizgatott nép nem hallgatott a józan beszédre, inkább hitt az izgatóknak, kik bosszút forraltak a derék bíró ellen. Szenvedélyétől megvakítva böszülten rohant a nép Albanich házához és betörték a szobákba. Összezúztak minden törhetőt és sok holmit el is vittek. A bíró családja életveszély közt futott el. Maga a bíró a sötétség oltalma alatt a városházához menekült, ahol családunk körében, könnyezve töltötte az éjszakát.

Alig virradt, máris az ellenség lovasai fölvont fegyverrel jártak be a várost. Az ezredes beüzent a bíróhoz, és fölvilágosítást kért az eseményekről, különösen azokról, melyek nála történtek, mert a garázdálkodókkal rögtön akar végezni.

A városháznál rendkívüli, népes gyűlés jött össze. A bíró könnyezve panaszolta a rajta esett súlyos és méltatlan sérelmet, de mégis arra kérte a nagy számmal jelenlevőket: „Én miattam vér ne folyjon! Valamint én senkit sem tudok megnevezni, úgy hiszem, kedves polgártársaim sem ismertek meg senkit azok közül, kik a pusztításban részt vettek.”

Nem is neveztek meg senkit. Az ellenség minden kérdezetése és sürgetése hiába való volt! A bíró nemeslelkűsége megmentette a rombolókat a bizonyos haláltól.

De a büntetést mégsem kerülték el. Hónapok múlva a bűnösöket befogták, és az okozott károkat meg kellett téríteniök. Többet az uraság börtönébe zártak.

A zavar, a rettegés napokon át sem szűnt meg. Mindenféle nyugtalanító hírek szállongtak. Az egyik szerint a Kanizsáról elvonult magyar sereg más csapatokkal egyesülve, s a zalai nemzetőrök- és népfelkelőktől gyámolítva Récsé felől tör az ellenségre. Majd meg Noszlopy készül az ellenségre ütni. Az előcsapat már Sánchoz közeledik.

Pedig a hírekből semmi sem volt igaz! De mivel az ellenség is minduntalan gyülekezett, a lakosok igaznak tartották a rémhíreket. A boltokat minden lármára bezárták, a piacon árulók elszaladtak, és a félnkebb lakosok siettek megmenekülni Cserfőre, Főrhéncre és más helyre. Így tartott ez 8–10 nap. Végre a kedélyek lecsendesedtek, és minden a régi kerékvágásba zökkent.

Az utolsó riadalom aug. 13-án

Augusztus elején az izgalmak már annyira lecsillapodtak, hogy a nagyasszonyi vásárt is megtartották. Igen sok ember gyűlt össze. Tíz-tizenegy óráig rendesen folyt a vásár, adtak, vettek, de akkor vaklárma támadt, s lett olyan riadalom, mely tömérdek kárt okozott.

Sánc felől a marhavásárban valami zavar esett, mire valaki elkiáltotta magát: „Jönnek a magyarok! Ni, ott nyargalnak már a huszárok!” Ezt több is kezdte kiabálni. A zaj mindinkább erősödött, mire a városba ért a hír, már valóságos, ijesztő kiáltozássá és jajgatássá fajult. Megbomlott a vásár, s kezdődött az eszeveszett futás. Benn a városban a megrémült nép és a vásárban ácsorgó horvát katonák a boltba menekültek. A félnk árulók otthagyták sátraikat, a kosarakból a tejet, túrót, vaját, tojást, babot, zöldséget, gyümölcsöt stb. a földre szórták és elszaladtak.

Aug. 13. A kanizsai ^{marha} vásárban lárma támadt és többen kiáltották, hogy Noszlopi jön fölkelőivel a horvátokat megtámadni. Lett óriási zavar, felfordulás, lótásfutás. A tolvajok sok holmit elloptak. Végre kiséült, hogy az egész csak vaklárma volt. De a megesett károkat jóvá tenni már nem lehetett. Sok ember megkeserülte a vásárt.

Aug. 13. A kanizsai marhavásárban lárma támadt és többen kiáltozták, hogy Noszlopi (Noszlopy) jön fölkelőivel a horvátokat megtámadni. Lett óriási zavar, felfordulás, lótásfutás. A tolvajok sok holmit elloptak. Végre kiséült, hogy az egész csak vaklárma volt. De a megesett károkat jóvátenni már nem lehetett. Sok ember megkeserülte a vásárt.

Csak a tolvajok örültek. Azoknak jó vásárjok volt!

A zavarban sok holmit elloptak. Mire az emberek észre jöttek és kisült, hogy az egész csak vaklárma, akkorra már a károkat és lopást meg nem esetté tenni nem lehetett.

Sok ember keservesen megsiratta az augusztusi vásárt!

A szomorú idők kezdete

A magyar bankó elveszti értékét

Augusztus második felében híre terjedt, hogy a magyar bankó veszendő és maholnap semmit sem fog érni. Minden boltban már nem is akarták elfogadni. Emiatt aztán veszekedtek, sok helyen befejezésül verekedést rögtönöztek, és az elvenni nem akarót meg is döngették, így tartott ez egy ideig.

De mikor a hír szomorú valónak bizonyult, akkor a piacon egy itce tejért – persze keserű tréfából – százas bankót adtak. Egy rostáért kétszáz és egy pár csizmaért 4–5 száz forintot fizettek. Az eladók azt mondták: „Odaadom ezt az egyet csak azért is, mert ilyen áron sohasem vesznek többé tőlem az életben.” Végre semmi szín alatt sem fogadták el a magyar bankót.

Hírek a világosi fegyverletételről és Világos után

„Görgei megadta magát, lerakta fegyverét” ezt újságolta a hír. De ez oly hirtelennek tetszett, hogy mindenki nevetett rajta. „Lám, ilyen hírekkel akar az ellenség bennünket ijesztetetni! Megadta magát, meg ám a német torát” mondák rá válaszul. Azután elbeszélték, hogyan szedte rá

1849. aug. utója felé jöttek haza honvédek, kik a világosi fegyverletételről menekültek.

Aug. utója felé jöttek haza a honvédek, kik a világosi fegyverletételről menekültek.

Görgei az ellenséget. A fölszólításra megüzente, megadja magát. Mikor az ellenség közeledett, az ágyukkal közéjük lövetett, és tökéletesen összezúzta az ellenséget. Ezt többféle változatban beszéltek. Utóbb annyit mondtak hozzá, hogy Görgeinek is volt vesztesége, de az mind kevés!

Még mindig hittük a jobbat, és bízunk a jövőben!

Hej! de mikor az első szomorú arcú honvéd Világostól hazajött s elmondta: „Vége a hazának!”

Jött a második, s ahány csak hazajött, mind azt mondta: „Vége a hazának!” – Akkor elfogta a bánat a szíveket, szótlanná váltak a beszédes ajkak és sok embernek kicsordultak a könnyei!

A hazajövők szaporodtak. Szomorúbbnál szomorúbb híreket hoztak, és a minden baj okozóját, a hazaáruló Görgeit szidták,átkozták.

De a remény, e földiekkal játszó égi tünemény, nem hagyta el a bankódókat.

Beszélték Bem apóról, hogy Moldvából tíz sátorralja csángó magyarral betört Erdélybe és újra megkezdte a harcot. Nem kell csüggedni! Áll még a bevehetetlen Komárom! Van még magyar sereg! A török is Kossuthal szövetséget kötött, nagy sereggel jön a magyarokat segíteni. Perczel Mór, negyvenezer emberrel már a határon áll és csak a szultán parancsát várja, hogy az országba törjön. Az új magyar bankót is kiadták, melyen a magyar koronát egyfelől Kossuth, másfelől a török császár tartja.

Ilyen cifra hírek jártak szájról-szájra. Azonban csak suttogva, bizalmas körben és a családokban beszéltek, de erős volt a hit, hogy ez mind igaz és be fog teljesedni. Hiszen Kossuth szavára még az angol is segíteni fogja a magyarokat.

Ilyen hírekkel vigasztalták, bátorították egymást az emberek, s aztán megnyugodtak és bíztak.

De ez nem sokáig tartott. Jött megint a szomorú, a leverő hír, mely a szép reményeket megkevesbítette.

Az ellenség kiáltványa a bevehetetlennek tartott Komáromvár átadását hirdette. Elkéseredve, fájó szívvel olvasták az emberek ezen kiáltványt:

Komárom várának megadása következő feltételek alatt

1-ör. A várórség, fegyver nélkül, szabadon bocsájtatik. –

A tisztek kardai tulajdon gyanánt megmaradnak. –

Oly tisztek, kik ezelőtt a cs. kir. hadseregben szolgáltak, külföldre szóló útileveleket nyernek. – Akik ilyeseket nem kívánnak, szabadon haza bocsájtatnak, kivéve azokat, akik magokat önként jelentenek.

A honvédtiszteknek, t.i. azoknak, akik ezelőtt nem szolgáltak, szabad tartózkodás engedetik a hazában, minden fenntartás nélkül jövőendő alkalmazásokra nézve.

A cs. kir. ezredekbeli legénység közbocsánatot nyerve, mindazon egyénnel együtt, akik időközben tisztí állásra léptek, szabadon elbocsájtatik, s a később törvényes üldözés elől valamennyien felmentetnek.

2-or. Külföldre szóló útilevelek mindazoknak adatnak, akik olyanokat 30 napok alatt követelnek

3-or. A tiszteknek egy havi díj, a legénységnek 10 napi zsold adatik osztrák bankjegyekben, cs. kir. szabályszerű hadi illetmény szerint.

4-er. A várórségnek kincstári utalványok kiadása által előidézett kötelezettségei kiegyenlítésére 500000 pengő forintok fizettetnek osztrák bankjegyekben.

5-ör. A Komáromban létező elnyomorodott, s beteg harcosok jövője biztosítatik.

6-or. Ingó s ingatlan magán vagyonát egyáltaljában mindenki megtartja.

7-er. Hogy hol, mikor, s mi módon tétetnek le a fegyverek, később fog meghatározatni.

8-or. Az ellenségeskedések ezennel mindkét részről megszüntetnek.

Szemben: HM HIM Hadtörténeti Múzeum, Plakát- és aprónyomtatványtár.

Fotó: Szikits Péter. Az eredeti dokumentum két oldalas, méret: 39,5 x 47 cm.

Komárom várának megadása, következő feltételek alatt.

1-ör A várórség, fegyver nélkül, szabadon bocsájtatik. —

A tisztek kardjai tulajdon gyanánt megmaradnak. —

Olly tisztek, kik ezelőtt, a cs. kir. hadseregben szolgáltak: külföldre szálló útleveleket nyernek. — A kik, illyeseket nem kívánnak, szabadon haza bocsájtatnak, — kivéve azokat, a kik magokat, önként jelentenek. —

A honvéd tiszteknek, t. i. azoknak, a kik ezelőtt nem szolgáltak, szabad tartzkodás engedtetik a hazában, minden fenntartás nélkül, jövődő alkalmazásokra nézve. —

A cs. kir. ezredekbeli legénység közbocsánatot nyerve, mind azon egyé-
nekekkel együtt, a kik időközben tiszti állásra léptek, — szabadon elbocsájtatik, s a később törvényes üldözés elől, valamenyien felmentetnek. —

2-or Külföldre szálló útlevelek, mindazoknak adatnak, a kik ollyakat, 30 napok alatt követelnek. —

3-or A tiszteknek: egy havi díj, a legénységnek: 10 napi zsold adatik osztrák bankjegyekben, cs. kir. szabályszerű hadi illetmény szerint. —

4-er A várórségnek, kincstári utalványok kiadása által előidézett kötele-
zettségei kiegyenlítésére 500,000 pengő ftk fizettetnek osztrák bankjegyekben. —

5-ör A Komáromban létező elnyomorodott, s beteg harczosok jövője biz-
tosítatik. —

6-or Ingó, s ingatlan magány vagyonát, egyáltaljában mindenki megtartja. —

7-er Hogy hol, mikor, s mi módon, tételnek le a fegyverek később fog
meghatározatni. —

8-or Az ellenségeskedések ezennel, mind két részről, megszüntetnek. —

9-er A vár, — hadi szokás, s mind két részről ratificatio után átadatik. —

Kelt a Herkály puztán Sept. 27-én 1849.

Haynau s. k.,
tábornagyszer.

Takács, százados.

Gasparitz, százados

Mednyansky, alezredes.

Rutkay, „

Prágay, „

Gróf Zichy Otto, ezredes.

Gr. Eszterházy Pál „

Janik János, „

Szabó Sigmund „

Kászonyi József „

Asserman Ferencz, várparancsnok.

Klapka György vár s hadsereg parancsnok.

9-er. A vár hadi szokás, s mindkét részről ratificatio után átadatik.

Kelt a Herkály pusztán, szeptember 27-én 1849.

Haynau sk.

táborszernagy.

Takács százados. Gasparitz százados, Mednyansky alezredes, Rutkay alezredes, Prágay alezredes, gróf Zichy Ottó ezredes, gr. Eszterházy Pál ezredes, Janik János ezredes, Szabó Zsigmond ezredes, térparancsnok, Kászonyi József ezredes, Asserman Ferenc ezredes, várparancsnok, Klapka György vár és hadsereg főparancsnok.

Mikor Komárom eleste után az aradi és pesti véres napok híre is bejárta a hazát, akkor már csak a nagyon vérmes hitűek bíztak. Várták a tavaszt, majd mikor a Kossuthal visszatérő magyarok minden kiontott csepp vérért bosszút állnak.

Hittük és vártuk a tavaszt!

Titkos iratok

Az év utolja felé és a következő év első felében különféle iratok jártak titokban kézzől kézre, melyeket siettek leírni és odább adni. Az ártatlanabbak voltak a „Világosi földadó” és „Húzzad cigány Kossuth Lajos nótáját!” – Veszélyes volt a „Jön az angol, jön a török” kezdetű dal. De legveszélyesebb volt azon tiltakozó irat, melyet a menekültek Párisban kiadtak s aláírták: Prágay János ezredes és vezérsegéd, Szalay László ezredes, Fonet Kornél őrnagy, Hamvasy Imre őrnagy, Radnich Imre százados, T. Vimmer A. G. volt teljhatalmú követ a porosz udvarnál, Dánburghy Ede, Tivadar őrnagy, s teljhatalmú Charge D’Affair az egyesült amerikai tartományoknál. A befejezése ez: Au Nom de la Nation Hongroisse, Peorier 28. 1850.

Ezen iratot kihagyások nélkül most sem lehetne közölni. Azon időben pedig okvetlen több évi börtön várt arra, kinél megtalálják. Vagy tán az akkori löpor- és kötélvilágban egy kissé agyon is lövik, vagy fölmasztalják.

Ezt a veszélyes iratot a gymnasiumi tanulók az iskolában egymástól írták le. És mégsem tudta meg olyan ember, kinek ezt tudni nem volt szabad.

Az ilyen iratok és más kiáltványok legtöbbször – midőn az ellenség a várost megszállva tartotta – következőképen került Kanizsára: volt Fakoson* egy gazdatiszt, aki koronkint belovagolt és ha a városháznál egy, két bizalmas ismerősét meglátogatta, másnap már volt új kiáltvány, dal vagy hír, mely hamar elterjedt.

Zalai Közlöny 1895. október 5. 2. oldal

Fájdalmas napok

A szüntelen jövő, menő katonaságnak sok kocsi kellett, amiért nem csak a városnak, de a szomszéd falvaknak is kocsikat kellett adni. Valamelyik nemes község megtagadta a kocsi küldést. Kulmer őrnagy, az idei parancsnok katonákat küldött a községbe és több lakost Kanizsára hozott. Rövid tárgyalás után hármat, az uraságilag udvarán, számos ember jelenlétében, véresre botoztatott.

A régi sóház – jelenleg posta és táviráda hivatal – mellett húzódo, nemzeti színre festett korlát Kulmer parancsnok idejében feketesárga színt kapott. Szemet szűrt ez mindenkinek, de különösen a deákok és inasok nem tudtak vele megbarátkozni, s festéknek éppen nem mondható anyagokkal minduntalan bemázolták.

Ez meg az ellenségnek nem tetszett. Végre is őrt rendeltek, hogy védelmezze a halálszínt.

Weisz József sütőinast balsorsa arra vitte, kit a vitéz határőr el is fogott. A fiú váltig állította, hogy amint ment, keze véletlenül a korláthoz ért. Nézzék meg és látni fogják, ő semmivel sem mázolta be. Hiába volt a mentség! Azok nem mentek el a fiú állításáról meggyőződni. Elrettentő példát akartak adni, s akit a véletlen sors kezökbe adott: az lakoljon. Könyörögtek a szülők; könyörgött a gazdája, Kreuter Ferenc. Nem használt. Szegény fiút keményen megvesszőzték.

Megkezdődött a katona uralom. Jaj, volt a legyőzötteknek!

*Pusztá.

Lőrinczy Pál

Miért keresték halálra? – Hogyan menekült meg? Elmondom úgy, amint az időben beszélték.

Scitovszky pécsi püspök, Ranolder titkárával Kanizsa felé menekült. A Korona vendéglőben lévén szállva, ottléteket sokan megtudták. Másnap tovább utaztak.

Lőrinczy Pál mészáros, 3–4 társával útját állta és mint rossz hazafit föl akarta akasztani. A megrémült püspök könyörgött. Átadta pénzét, az aranykeresztet és láncot, csak ne öljék meg.

Lőrinczynek régebben Pécssett, mint székálló legénynek, több ízben dolga volt a püspökkel. Most megismerte és nevéen szólítva kérte, ne bántsa! Most már éppen nem akart neki megkegyelmezni, mert megismerte. Csak társainak hosszas nógatására állt el szándékától.

Változtak az idők. Az üldözöből üldözött lett. Akiket egykor fenyegetett, azok most nyugodtan voltak, míg neki futni kellett, ha nem akart bitófára jutni.

Förhéncen éldegélt és minden gyanús okra a közel levő Vajdaerdő sűrűjébe menekült. Kulmer parancsnok egypárszor el akarta fogatni. Három, négy kocsi katonát küldött érte, de felesége és barátai, kik örködtek felette, idején tudósították. Mire a katonák kiértek, ő már biztos rejtekhelyen várta a veszély elmúltát. Egyszer csak elterjedt Lőrinczy halálának híre és hogy a hegyen el is temették.

Hónapok múlva váratlanul megjelent a holtinak mondott Lőrinczy. Nyíltan, bátran járt a városban, anélkül, hogy valaki bántotta volna. A halálhír, a temetés költött volt. Az üldözött, koldusruhában, arcát elváltoztatva, hosszas bujdosás után Esztergomba vergődött. Valami úton, módon Scitovszky elé jutott és térdre borulva bocsánatért esedezett.

A prímás nagylelkűen megbocsátott neki és felsőbb helyen még kegyelmet is eszközölt számára.

A magyar bankót elégetik

Világos után besötétült a magyar ég. Az oly sokszor legyőzött és megfuttatott ellenség bosszút állt a védtelen magyaron. Pusztította az embert, pusztította a vagyont. Mindenáron meg akarta törni, porig lealázni a nemzetet. Ahol csak tehette: nyomta, keserítette és károsította a magyart.

Rendeletet tettek közzé, melyben mindenkit fölszólítanak, ha van magyar bankója, a kijelölt helyre vigye, és elismervényt kap róla. Ellenkező esetben ilyen, meg amolyan szigorú büntetést várhat, kinél találnak.

Az emberek azt hitték, hogy az elismervényt idővel kelendő bankóval kicserélik, ha veszteséggel is. Másrészt a fenyegetéstől is tartottak, azért sokan beadták. Egy vasárnap, délfelé dobszó hitta az embereket a Csengery utca előtti térre, megnézni a bankégetést. Ott volt Kulmer parancsnok, mellette egy katona vékában tartotta a sok bankót. A parancsnok szavára csomagonkint szedte és gyújtogatta. Az egy-, két- és ötforintosok – melyeknek ércalapját a pesti kereskedelmi bankból Windischgrätz elvitette – a tízesekkel és százasokkal együtt elhamvadtak.

A parancsnok százassal gyújtott szivarra és mondta: „Kossuthnak csak a neve ég most, de nemsokára maga is el fog égni.” – Senki sem felelt neki. Némává tette az embereket a katonauralom.

A hamut, s az apró, pörkölt bankódarabokat a nép összegyűjtötte és ereklyeként őrizte.

Két alkalommal néhány százezer forintot égettek el.

A beadók egyre várták a kárpótlást. De hiába! Ha egyik-másik még él, máig is várhatja Miért hitt a németnek?

Hiszen régen, még Rákóczy idejében megmondta már Vay Bercsényinek:

Ne higgy bátyám a németnek,
Akármivel hitegetnek.
Mert ha ad is nagy levelet.
Mint a kerek köpönyeged.

Pecsétet üt olyat raja,
Mint a holdnak karimája:
Nincsen abban semmi virtus –
Verje meg a Jézus Krisztus!

Halis István
Színes mozaik Nagykanizsa történetéből
(részlet az 1893-ban megjelent kötet 105–137. oldalairól)

A forradalom alatt (1848.)

Kanizsának kijutott a forradalom veszedelmeiből. Mint a déli vidéknek kulcsa folytonos zaklatásoknak volt kitéve anélkül, hogy részt kapott volna a dicsőségből.

Március 15-én Pesten kivívták a nagy reformokat. De a *12 pont* diadalának hírére csak március 18-án hozták városunkba.

Az örvendetes hírekre *kokárdakészítéshez* fogtak a kanizsai hölgyek. Még az nap délutánján a város apraja-nagyja fölékesítette magát nemzeti színű kokárdával, némelyik hosszú pántlikákat is csináltatott hozzá szállangnak.

Március 19-én (vasárnapon) Kanizsa nagy *diadalünnepet* tartott a 12 pont kivívásáért. *Gyuri hajdú* már hajnalban mozsárágyukat durrogatott a cinteremben. Óriási néptömeg hullámozott mindenfelé.

Azonban egy szerencsétlen esemény már korán megzavarta az ünnepet. Reggel 8 óra tájban szédurrant az egyik mozsár és szerteröpülő darabjai összetörték fejét *Taródy Lacinak*, ki a gimnázium 5. osztályának tanulója vala. Meghalt abban a pillanatban. Kárpótlásul olyan gyönyörű temetést rendeztek Lacinak, milyent Kanizsa még nem látott. Zalának, Somogynak úri közönsége mind itt volt a temetésen, a koporsóra ráhintettek minden virágot, melyet a környéken összeszedhettek, és megfogadták, hogy a sírhalmot gondozni fogják örökké. (Nemrégiben az író kereste a sírt, de nem tudott ráakadni. Nincsen már nyoma sem a temetőben.)

Az örömnünnepen annyit szónokoltak a néphez, hogy a közönséges emberek nem tudták mit higgyenek. Az öröm oly fékvesztett lőn, hogy sokhelyütt őrjöngésig fokozódott. A csöcselék azt mondogatta: „Minden szabad! Osszuk meg a gazdagok vagyónát! Kergessük el a zsidókat!”

Az én kollegáim, a városi tanácsosok is kevesellték a vívmányokat. *Szokol János* és *Buváry János* városi tanácsosok *sommás úton* kikiáltották a köztársaságot. Kitűzének mellükre széles kokárdát és kalapjukba óriási tollat, s így kiabálák a néphez: „Éljen a reszpublika!”

Máninger József tanácsost is kapacitálgatták, hogy meghódoljon a köztársaság dicső elveinek, de a cirkumspektus Máninger azt felelé vala a biblia szavaival: „Elvész mindaz, ki nem barátja a császárnak!” (A későbbi idő borzasztóan igazat adott Máningernek.)

A szabadság magyarázatása sok fejet megzavart. A diákok gyűlést tartanak a *lapdázó réten* (most a gőzmalom van azon a helyen,) és egyhangúlag elhatározzák, hogy nem járnak többé iskolába. Másnap a tanárok hiában nyitottak be az iskolaszobákba, egy lelket sem találtak ott a diákok közül.

De az ifjúság alkotmányos határozata fölött a tanári kar ahelyett, hogy örvendezett volna, inkább ellenséges álláspontra helyezkedett, és többféle sikertelen kísérlet után igénybe vette az akkori legjobb tanítót, valami *Skutika* nevezetűt. Ennek hathatós befolyása következtében a diákok kényszerültek visszazívni szabadságszeretetet demonstráló határozatukat, és iskolába járni tovább is.

(Némelyek azt állítják, hogy *Skutika* nem tanító, hanem virgács volt valójában.)

Az öröm után hamar megjöttek a szorongattatás napjai. Rémes hírt mondanak egymásnak a remegő ajkak: „Közelednek a rácok!”

Kanizsára jönnek! Beszélnek orosz, illír és szerb seregek jöveteléről. Rettegés ül az arcokra.

Proklamációját azonnal szétküldi Kanizsáról *Csányi László* királyi biztos.

„Magyarok! A haza veszélyben van! A fölzendült rácok ontják a polgári vért! Ha becstelenül nem akarunk eltűnni a nemzetek sorából: fegyvert *kell* ragadnunk!”

Hirdetik a hadügyminiszter parancsát városház erkélyéről és prédikáló székekről: „Ártsatok az ellenségnek, amint csak lehet!”

Elkészítik a nélkülözhető barátcellákat kórháznak, s a kolostor szélesre épített folyosóit telerakják lisztes zsákkal. A réztetejű *Inkey-kápolna* profanáltatik puskaporos ládáknak berakása által.

Csányi László tiszteletére elnevezi Bisztricsányi János nyilvános új fürdőházát *László fürdőnek*. (A most is meglevő fürdőház kertbejárata felett máig is ott van a régi nagy betűs felírás.)

Május 19-én *Szemere Bertalan* belügyminiszter fölhív önkényes adakozásokra. Elfogadtatik: készpénz, drágaérc, gabona, posztó, vászon.

Chinorányi Boldizsár ajánlott első évre 10 forintot, második évre 20 forintot.

Hegedűs József évenként 5 forintot.

Leszner Bernát	ajándéka	50 forint
Axenti György	“	30 forint
Spanier Ferdinánd	“	15 forint
Löwinger Jakab	“	25 forint
Tárnok Alajos	“	20 forint
Domaniczky	“	10 forint
Hollósy József	“	10 forint
Sanveber József	“	10 forint
Szabó Ferenc	“	9 forint aranyban
Kilik Péter	“	5 forint
Werner Ferenc	“	2 forint
Rosenfeld Sándor	“	5 forint
Vágner Ignác	“	5 forint
Vidákovics György	“	5 forint
Fesselhofer József	“	5 forint
Rajnis János	“	2 forint
Huszár András	“	5 forint
M. Danneberg	“	5 forint
Pirovics Károly	“	5 forint
Kaán Károly	“	2 forint
Albanich Flórián	“	5 forint
Tóth Lajos	“	5 forint
Wlassics Eduárd	“	5 forint
Wlassics Antal	“	5 forint
Horváth Mihály	“	5 forint
Michel Ignác	“	2 forint
Koch Mihály	“	2 forint
Máninger József	“	2 forint
Wusztl Alajos	“	5 forint
Turkovics György	“	1 forint
Buváry János	“	2 forint
Háry István	“	1 forint
Szokol János	“	1 forint

Dávidovics György	ajándéka	1 forint
Ritter András tiszttartó	ajándéka	5 forint
Herbst Adolf	“	1 db arany.
Békefy Károly ispán	“	5 forint
Nemes Mihály számtartó	“	5 forint

(A felsorolt adakozók közül manapság csakis kettő van életben, t. i. *Werner Ferenc* és *Fesselhofer József*. A lefolyt 45 esztendő a többit elvitte oda, ahol sohasincszen forradalom, mert mindenki rettenetes módon egyenlő.)

Eközben a hír újabb és újabb rettegést hoz a városba. Borzasztó zür-zavar van. Minden órában más-más parancsot hirdetnek a lakosoknak. Egyikben a magyar haza mentésére hínak, másik nap a császár iránti hűségre intenek; de mindegyikben akasztófát ígérnek.

S míg a gyöngék nem tudják, kinek engedelmessé válnak, azalatt a többiek dolgoznak meg nem ingott hazaszeretettel. *Querilla csapat* szervezkedik, mely nyugtalanítja az ellenséget, és a városon átvonuló társzekerek rakományait elrabolja. (A nép söpredéknek – *Szilajkának*, *Cseszkónak* aranyos napjai vannak: szabad a rablás!) A hadügyminiszter elrendeli a 7-ik (másképp Zala megyeinek nevezett) honvéd zászlóaljnak föllállítását toborzás útján. *Ihász Dániel* – a miniszter megbízottja, – lobogó tricolorral és hangos muzsikaszóval jár Kanizsa városában; büszkén kérdezzeti: „Ki a legény, ki a magyar?” és gyarapítja csapatát lelkesült ifjakkal. Ennél a zászlóaljnál voltak tisztek *Traupmann Lajos* kanizsai fiú és *Arvay Sándor* aljárásbíró.

Megható volt nemes *Taródy László* kötelesmesternek sorsa.

Őt szép fia volt. *Laci*, a legkisebbik meghalt a márciusi ünnepen. Másik fia *Miska*, az egr-i szemináriumban volt papnövendék, honnan társaival együtt beállt honvédőnek. *Nándor*, a harmadik fiú, jogász volt Pesten: hogyan fogott volna fegyvert hazájáért? (A kápolnai ütközetben agyonszúrták.)

Maradt még két fia: *Jóska* és *Ferkó*, kik nyugodtan dolgoztak apjukkal együtt a mesterségben, mintha ereikben nem csörgedezett volna azon ősöknek vére, ki az utolsó Frangipánnak fegyverhordozója vala. Csak-hogy egyszerre felharsant a vészkiáltás: „Riadj magyar, riadj!” Erre a két testvér szép csöndesen letette kezéből a munkát. Fölcsaptak önkéntesnek. Ősz apjuk keserű zokogás között marasztotta őket, mire azt

mondta Jóska: „Más dolog vár ránk édesapám! az ágyuk hínak!” És mentek a többiekkel.

A ma is életben levők közül tudomásom szerint honvéd lett *Nucsecz József* piarista növendék, *Halis György* petrinus növendék, *Szekeres József* és *Gosztonyi Ferenc*.

Önkényt honvéddé lett *ifjú Babochay János*, ki még csak 15 éves, és halálát okozza a hadjárat nélkülségei közt szerzett betegség. Beáll honvédnek *Buváry Ferenc*, ki szegénysége miatt később öngyilkossá lőn.

Szintén ily szomorú sorsra jutott *Andri József*, ki mint 18 éves franciskánus növendék (szerzetes néven *Adriánus*) néhány társával honvéddé lett, s 40 év múlva kényszerült agyonlőni magát idegen földön, mert öreg napjaira nem nyújtott a haza megélhetést. Nem maradt utána más vagyon, mint egy darabka faközöld selyem rongy, mely a világosi fegyverlerakás előtt eldarabolt honvédzászlóból való volt, s melyet mindig szíve fölött viselt.

Megalakul a kanizsai *nemzetőrség* is: *Babochay János*, *Kaán Károly* és *Martinkovics Károly* kapitányok vezérlete alatt. Középkori dárdákkal fegyverzik föl magukat, mert kevés a puska. Nincs lehetetlenség, hisz „a haza van veszélyben!”

Elő veled Rákóczy korából itt heverő rézdob! Vén hajdú verd remegő kezeiddel, verd azt az elfelejtett régi riadót, –

*Úgy verd: a föld rengjen
Az ég visszazengjen,
Aki él meghallja,
Sőt ki meg van halva azt is fölriassza:
Rajta, rajta, rajta!*

A kanizsaiak lelkesedve csapatonként lesznek honvédek és nemzetőrök. De akadékoskodnak a tudatlanok, a félénkek és a rosszat akarók. Nem is lehet csodálni. Általános katonai kötelezettség nem volt, a polgárok sohasem teljesítettek katonai szolgálatokat; ágyúszót senki sem hallott közülök, annál kevésbé voltak háborúban. Ha ezekhez hozzáképzelnünk a rémesebbnél rémesebb híreket, úgy természetesnek találjuk, hogy a polgárok egy része nem szívesen hagyja oda békés foglalkozását.

Benedek János azért nem akar nemzetőr lenni, mert hat gyereke van, *Hagyik Márton*, mert szegény. *Sebestény* József kikergeti szobájából a városi hajdút, aki őrségi szolgálatra parancsolja. (Hat órai börtönnel büntetik.) *Aszalai* Gábor pedig lázít másokat is, hogy be ne álljanak az *őrseregbe*, sőt mikor emiatt Albanich városbíró megidézi, ott a városházánál összeszidja a városbíró teremtését és az előszobában levő puskát fölkapván vakmerően agyonlöni akarja Babochay századost. (Vasra verik és 12 óráig börtönbe csukják érte.) *Leber* Ignác és *Práger* Móric szintén börtönbe tételnek 12 óráig, mert megszöktek az őrségről. Azonban fölmentik a szolgálat alul *Horvát Majdák* Józsefet, mert szomszédjának *Halis* Ferenc tizedesnek jelentése szerint hideglelős; *Balázs* Lajos szegény csizmadia pedig csakis a városban köteles szolgálatot tenni, míg áldott állapotban levő felesége szülni fog.

A polgárok nagy része azonban tudja, hogy kötelessége nemzetőrré lenni, s akadnak elegen, akik örömmel lépnek az őrseregbe. *Benczik* József paripaháton rukkol ki, csizmáira akkora ezüst sarkantyúkat üttet, mint egy-egy lázsiás. Ő az egyetlen lovas nemzetőr a kanizsaiak seregében.

Buváry János városi tanácsos, ki polgári foglalkozására nézve takácsmesterember vala, most a pesti utcai nemzetőrség hadnagyává lett. Hosszú kardját feszesen tartva nagy grandezzával lépegetett rangjához illő auktoritást követelve magának. Csakhogy végső veszedelem fenyegette az auktoritást. Valamelyik imposztor nemzetőr ráfogta, hogy „rőföt visz a köpönyeg alatt nem pediglen kardot”, – s emiatt háta mögött mindig vihogtak, nevetgéltek a nemzetőrök, mely körülmény nyilván a fegyelem rovására ment. Buváry végre zseniálisan kivágta magát a bajból, miként ez illett is egy vitéz nemzetőrhöz. Mikor parádében (köpönyegesen) kirukkolt: egy közvitéznek kellett a köpönyeg hátsó szárnyát fölemelve hordozni, hogy lássák miképp nem rőföt rejteget alatta, hanem öldöklő kardot.

Májusban Kanizsára menekül *Jozipovich Antal* túrmezői gróf (*Jozipovich* Imre mostani horvátminiszternek apja), mert magyar érzése miatt az illírek halálra keresték, s őt meg nem foghatván feldúlták jószágát és elrabolták a *goricai* templomból az odarejtett családi ezüstneműt.

Jozipovich elmondta, hogy a turopolyai nemesek most is a magyarokkal tartanak, mint velük tartottak jó és balsorsban századok óta, – de

kényszerülnek beállani az illír csapatok közé, mert másként fölakasztják őket. A comes figyelmeztette a kanizsaiakat, hogy a turmezóieknek nyújtsanak segédkezet az illírek közüli megszökésre, ha Jellasics seregével Kanizsára jönnének.

Eközben folyton tart a nemzetőrség szervezése. Akadnak emberek, kik a zsidókat nem engedik fölvenni a nemzetörök lajstromába, „mert nem esznek velünk egy tálból, s mert a törvényben különösen nem említetnek.” Emiatt a nép zúgolódott, s ígyen beszéltek: „Tudjuk, hogy az urak minket megcsalnak, mert a zsidók megfizették, hogy helyettük is mivelünk teljesíttessék a szolgálatot!”

Elkészülnek a szavazási lajstromok is. Június 15-én a kanizsai választókerület népe elsőben választja országgyűlési követét.

A követválasztás a franciskánusok temploma előtti bekerített cintóriumban történik.

Három jelölt van: első *Chernel Ignác* uradalmi ügyvéd, második *Babochay János* ügyvéd a franciskánusok szindikusa, harmadik *Bója Gergely* kanizsai praependiai tanító (később budapesti tanfelügyelő).

A választás nagy tűzzel ugyan, de békességben folyt délutánig, mikor borzasztó módon félbeszakadt. Ugyanis a Chernel-féle konservatív pártiak látván elkerülhetlen bukásukat – nemes *Rumy Károly* vezérlete alatt verekedést kezdettek, hogy a választást megsemmisíthessék.

Nem kellett egyéb a kiskanizsaiaknak. A legszebb szakavatottsággal olyan alkotmányos háborút csináltak, hogy láttára rémülés fogott el mindenkit. Pusztá kézzel kiszedték a cinterem falkeletéből a tégladarabokat, s azokkal zúzták be az ellenpárton levők koponyáját.

Maga Rumy Károly sebesülten ugyan, de még idején elszaladt Chernel Ignác többi híveivel együtt. Azután a cinteremben visszamaradt Bója és Babochay pártiak egymást kezdték ütni. Borzasztó mérszárlást követtek el. Még a választási elnök *Oszterhueber Tarányi József* (Deák Ferenc sógora) is megsebesült. Három embert agyonvertek, egynek nyelvét kimetszették, és több százan megsebesültek.

Ez volt népünk első *szabad választása*.

Július 6-án városunkba jött 1200 főnyi *kapornaki* nemzetőrség, két gatyában, felfegyverkezve lándzsákkal. Muzsikaszóval jöttek végig Magyar utcán *Sümeghy Ferenc* főbíró vezérlete alatt.

Július 8-án pedig *Tapolcáról* jött ugyan 1200 nemzetőr, mindnyájának volt egyenruhája, de némelyiknek fegyvere nem lévén Kanizsán felfegyverzik őket kaszával. *Varga Lajos* főbíró a parancsnokuk.

Ugyanazon napon Kanizsára jött még 300 nemzetőr *Batthiány Károly* gróf vezérlete alatt, – úgy a *szántói* 1200 emberből álló nemzetőrség *Bogyay* főbíró vezérlete mellett. A szántói magas, széptermetű nemzetőrök egyenruhában voltak.

A városban levő valamennyi nemzetőrt csapatokban felállították a széles *vásártéren*, lelkesítő beszédet mondtak hozzájuk *Csányi László* királyi biztos és *Ottinger* közös hadseregbeli tábornok, s letették velük az esküt a szabad ég alatt. Azután elvitték őket Lendvára és a Dráva mellett fekvő falvakba.

Megjött az 1. honvéd zászlóalj is, mely csupa intelligens fiúkból állott. Délceg természetűen gyönyörűen állott a feszesre szabott egyenruha. Köztük voltak *Andráshy Aladár* és *Széchenyi Béla* grófok is.

Kanizsán pompás dolguk volt az első zászlóalj honvédeinek. Minden családnál tárt karokkal fogadták őket, s a különféle multságoknak nem volt vége-hossza.

Jól is érezték magukat a honvédgyerekek nálunk. Udvaroltak a hölgyeknek, táncoltak, ittak; szóval gyönyörűségeken töltötték a napokat. Éjjelenként szerenádot adtak Vidákovicsék, Tárnokék vagy Babochayék háza előtt. Persze azért, mert e házakban szép leányok lakozának.

Szeptember 8-án elmarsírozott az 1. zászlóalj. Vége lőn az aranhuezi szép napoknak, a háború nélkülözései váltották fel. (Későbbben, a rendkívül hideg télen a fényes honvédgyerekek közül néhány visszakerült ismét Kanizsára: rongyos ruhában, elszakadt bakancsban, éhesen és félig megfagyottan.)

Ugyancsak szeptember 8-án jött városunkba *Székesfejérvár* 220 főből álló önkéntes csapata, kiket a kanizsai nemzetőrök muzsikaszóval fogadtak. A fejérváriaknak köpenyük és kurucos fekete kalapjuk volt, s ellátva voltak szuronyos fegyverekkel. Őket is a Dráva mellé vitték.

Szeptember közepén jött Kanizsára *Jellasics* József hadserege, mely mintegy 30000 főből állott. Bevonulását megelőzte a csapatai által útközben elkövetett iszonyatoságok híre.

A lakosok pincébe ásták feltettebb holmijukat, maguk pedig elfutottak *Szentgyörgyvárra, Cserfőre, Látóhegyre* és *Virághegyre*, s onnan vigyázták rettegések között mikor égetik föl Kanizsát.

Jellasics hordái piros fezt és piros köpönyeget viseltek, – s a piros szín visszasugárzása véres színűvé festette az utcákat. A kanizsaiak legyilkolásával és a város elpusztításával fenyegettek az esetre, ha legcsekélyebb ellenállásra akadnak. Hanem azért a lakosok néhányat megöltek. Egy serezsánt *Vig Pál* korcsmájában két rossz erkölcsű leány vagdalt agyon.

Válságos napok voltak. A megye főispánja leköszönt. Sehol semmi remény nem mutatkozott, hogy a ronda seregtől valaki Kanizsát megszabadíthatná. A városi tanács aggodás és félelem között igyekezett az ellenség kívánatait teljesíteni.

Jellasics kenyeret, burgonyát, borsót és egyéb élelmiszert zsarolt városunkban, s továbbvitte seregét a Pest felé vezető úton. A sereg keresztülvonulása teljes három napig tartott.

A kanizsaiak megemlékezve Jozipovich tanácsára, a sereg által követett útiránytól félreeső utcákba a *Magyar* és *Pesti utcába* szállásolják a turopolyaiakat és ezek nagy részének sikerült is megszökni Jellasics seregéből.

A serezsánok átvonulásakor egy kis 3 éves gyermek nézte őket a soproni utcában és ártatlan együgyűségében a sokszor hallott szavakat kiabálta: „Éljen Kossuth, éljen Kossuth!” Emiatt felbőszülve egész csapat serezsán ugrott a gyermekhez és agyonszurkálták.

A serezsánok mindenfelé raboltak az utak mellett. Csapatonkint jártak a bagolai és szentgyörgyvári szőlőhegyekben. Az érett szőlőt megették, az éretlent lepusztították; fölverték a pincéket, a borokat itták mértéktelenül s kifolyatták a hordókból, amit nem tudtak meginni. Szeptember 18-án megtámadták az elkeseredett kanizsaiak a rablókat és valami százat agyonverték közülök.

Jellasics után néhány nap múlva városunkba jött ifjú *Nugent* őrnagynak serege, mely rendes katonaságból állott; még pedig mintegy 1800 gyalogkatonából, néhány lovas szabadosból és chevauxlegersből, ezenfelül 6 ágyú és 2 mozsárágyúval rendelkezett. A berekben a mostani gőzmalom táján tábornok ült és állását megerősítette ágyúival.

Nugent biztonságban érezte magát városunkban; tétlenül vesztegelt. Katonái bejártak a piacra vásárolni, tisztjei pedig a vendéglőkben mulattak. Alkonyatra persze minden katonának a táborban kellett lenni.

Hanem pár nap alatt nagyot fordult a kocka. Általános népfölkelés rendeltetett el, hogy az ellenséget Kanizsa vidékén megverjék, és a vármegyéből kiszorítsák. Csakhamar meg is jöttek a nemzetőrök. Északon – *Palin* felől – Kanizsa alá jött *Vidos József* fővezér a vas megyei nemzetőrökkel; nyugat felől a zalai nemzetőrök zárták el a *sormási* utat; délen *Szentmiklós* faluban a keszthelyiek voltak és keleten állott *Sánc* községnél a Somogy megyei őrsereg. Nem csoda tehát, ha így bekerítve Nugent, – ki különben is a kiskanizsai és nagykanizsai lakosok közé ékelte magát, – félni kezdett, a kanizsaiak pedig napról-napra nekibátorodtak. Bármerre nézett Nugent nem látott mást, mint a tengernyi magyar nemzetőrséget. Ekkor már tennie kellett valamit, hogy agyon ne szorítsák.

Október elsején délután – míg a nép vasárnapi litánián volt a templomban – megindította seregét a berekből, s a városon keresztül jött. Zörögtek a nehéz ágyúk, melyeknek födele leeresztve, s a tűzerek kezeiben a kötélkanócok meggyújtva valának: minden pillanatban készen az ágyúzásra. Rémülés fogta el az embereket: összelövetik a várost!

Így húzódott az ellenség végig az utcákon, de nem lövetett. A katolikus temetőben, a város déli részén tábort ütött. De itt sem érezte magát eléggé megvédelmezve megtámadás esetére. Még azon éjjel megváltoztatta táborhelyét, lehúzódott a *fecskeparti* mély vízmosásokba és ágyúit beleállította a zsidótemetőbe. Itt megerősítette hadállását. A temető magas kőfalakkal volt bekerítve, melyeken lyukakat vágatott ágyúi részére, és fölállította a város felé ágyúit, miután jól megszilárdították az ágyúk talaját ledöntött sirkövekkel. Mintha csak várban lett volna.

Mindezekből nyilvánvalóvá lett, hogy az ellenség fél. De *Vidos József* a nemzetőrség vezére mindezek dacára nem merészelt támadni.

Október 2-án a szintén *Palin*ban levő *Zichy Herman* gróf alezredes meg akarta támadni az ellenséget, de a fővezér nem engedte.

Kedden, október 3-án még minden a régiben volt.

Az ellenség néhány tisztje korcsmákban mulatott, s a katonaság csoportokban járkált a kanizsai piacon élelmiszereket vásárolgatva. Persze fegyveresen. A kanizsaiak folytonos izgatottságban várták a

nemzetőrök támadását. A lakosok elszántsága és elkeseredése oly magas fokra hágott, hogy minden pillanatban tartani kellett valami végzetessé válható kitöréstől.

Dél felé járt az idő, midőn egy szabadkai születésű csizmadia legény – ki a szerb nyelvet értette – meghallotta mikor egy katonadobos azt mondta társainak: „vigyázzatok rám, majd én végigjárom a várost, s ha nem találok benne magyar seregre, akkor dobok és ti jöhettek rabolni – aztán úgyis elmasírozunk!” – „Tűz van, tűz van!” kiáltott rögtön a csizmadialegény. A kanizsaiak kezdtek csoportosulni a vészkiáltásra. Erre a dobos megrémült, s futásnak eredett. Panganéjtát kirántotta és veszettül hadonászott maga körül, hogy senkise közeledhessék hozzá. A folyton sokasodó fegyvertelen népség utána. Valószínű, hogy a katonának sikerül kiszaladni a táborba, ha a felsőtemplom előtt *Práger* egy rongyos puskát nem tart eléje, mitől meghökkenve egy pillanatra megállt. A következő percben már tízen is megragadták. Beledobták a mély árokba, és ízekre tépték. Valaki a toronyba futott és megkezdte a veszedelmet hirdető harangozást. Mindenki az utcákra tódult. Csakhamar lefegyverezték a városban őgyelgő katonákat, kik bár lehettek vagy harmincan, úgy megrettentek, hogy ellenállás nélkül engedték a népség által elvenni hosszú puskáikat.

A porkolábok otthagyták rabjaikat és fegyveresen beállítottak a „Korona” vendéglőbe, hol az ott levő 5 tisztet elfogták.

A szünet nélküli harangkongás, lövöldözés, dobolás megrémítette Nugent-t is meg Vidost is. Egyik se tudta mi történik a városban.

Néhány katona szaladóra vette a dolgot, de ezek nagy részét agyonütötték az utcákon, vagy agyonlőtték a házakból és padlásablakokból. Mondják, hogy a franciskánusok quardiánja, *Kovács Innocentius* a zárda ablakaiból lődözött rájuk.

Az egész város fölzendült. Mindenki várta a magyar sereg támadását. De Vidos még mindig késlekedett.

Pedig Nugent serege agyon volt rémülve. Egy ágyút sem mert elsütni. Néhány tiszt próbálkozott ugyan a város felé lovagolni, de visszariasztotta őket a klastromból és a szemközt levő (most Unger Elek tulajdonát képező) házból jövő szakadatlan lövöldözés.

Nugent haladék nélkül kimozdította ágyúit és retirált Szentmiklós felé. Szegény keszthelyi nemzetőröknek nem volt más teendője, mint el-

retirálni és az ellenségnek helyet adni. Szentmiklóst az ellenség felgyújtotta és a faluban agyonlőtték az egyetlen kabátos embert – a főerdészt, kit véletlenül otthon találtak.

Szintügy felgyújtották Móríchelyt és raboltak lovakat, s marhákat. A lángoló helységek látása annyira felbőszítette a kanizsai népet, hogy irgalom nélkül agyonveri az illírt, ahol éri. Mintegy 100 illír súlyos sebesülést szenved, 46-ot pedig agyonvernek.

Ezalatt több kanizsai elfutott Sáncba és Palinba. Kérték az ott levő nemzetőröket, hogy jöjjenek háborúba: gyerekjáték az egész, mert a kanizsaiak már kergetik az ellenséget. De a nemzetőröknek volt eszök; nem jöttek.

Alkonyodni kezdett, mikor a kanizsaiak alig találtak már tennivalót, tehát nagy népsokaság kikísérte a városból az elfogott tiszteteket és ünnepélyesen átszolgáltatták Palinban Vidos fővezérnek. Miután ekképp a győzelem bizonyosságáról kézzelfoghatólag megbizonyosodtak vala: rögtön akcióba léptek a nemzetőrök és Kanizsa városába ujjongva bevonultak.

Eközben beállt az éjszaka, de még mindig fogdosták a szétfutott előőröket. Mintegy másfélszáz lett fogollyá.

Nugent pedig retirált egész éjjel, itthagya az élelemkocsikat és főszereléseit. Elfutott vissza Muraközbe. Itt maradt kenyer, liszt, szalonna, bab és katonai uniformis nagy mennyiségben. Cseszkónak és Szilajkának bő aratása lett.

Másnap *Czelczer János*, a „Sas” vendéglős besúgta Martinkovics Károly Sopron utcai századosnak, hogy vendéglőjében egy ellenséges tiszt húzódott meg, s tegnap óta nem mozdult szobájából.

Rögtön odacsoportosult nagyszámú néptömeg; körülvették a Sast és a vendégszobából kihurcoltak egy intelligens arcú, hosszú hajú, cifra egyenruhájú katonatisztet, ki orosz követnek mondta magát, de az előbbi napokban, mint Nugent titkára és segédtisztje szerepelt. Máig sem tudjuk ki volt valóban. Óriási lárma között elkísérték a „várba” (a Korona vendéglő épületébe), hol Vidos fővezér kihallgatásokat eszközölt a tegnapi foglyokkal.

A néptömeg megdühödött, olyanná vált mint a tigris, mely vért érez közelében. Mindenáron gyilkolni akartak. Szegény segédtisztnek szomorú vége lőn. Megtámadták a védtelen foglyot, és mielőtt Vidos

megakadályozhatta volna, szurkálni – ütlelni kezdték. Mikor pedig végső kétségbeesésében sikerült a tisztnek kiszaladni az udvarba és az árnyékszékben elrejtőzni – akkor a néptömeg utána rohant és ott a Vas megyei nemzetőrök agyonlődözték, testét pedig szétszaggatták.

Nugent báró hadseregének elkergetése után (mikor *Csertán* Sándor lőn kormánybiztossá és megkezdte oly iránybani működését, hogy a későbbi fegyházra minél jobban rászolgáljon) – október 12-én érkezett városunkba 105 *Sándor* huszár. A huszárok *Grécből* hazaszöktek egy lengyel származású szabadságért rajongó *Staniczky* nevű őrmester vezetése alatt, s itt alkalomra vártak városunkban, hogy valamelyik honvédsapathoz csatlakozzanak. Itt találták az *Ernö* és *Wasa* ezredekől honvéddé lett legénységet, kik még a régi mondurt viselték: hosszú fehér frakkot, széles csákót és bakancsba fűzött kék nadrágot. Csak éppen a fekete-sárga zsinórzatot tépték le ruhájukról.

A Sándor huszárok ittléte után negyednapra városunkba jött seregével *Perczel Móric* tábornok.

Serege állott a Miklós huszárokból, a szabolcsiak zászlóaljából, a Zrínyi és Hunyady honvédszászlóaljából. A Hunyadiak 7. és 8. századja csupa német fiúkból állott – *Bangya* nevű kapitány vezérlete alatt, kik Bécsből és a Stájer vidékből beállottak szabadságért küzdő magyar honvédeknek.

Perczel serege a pesti (most Petőfi) utcán vonult be Kanizsára. Az ágyúkkal és a szekerekre rakott hídalkatrészekkel a Miklós huszárok korán reggel beértek és Kiskanizsára mentek szállásra. A többi honvédek 9 óra után jöttek, s ezeket zászlóaljankint harsogó zeneszóval kísérte be a városba Kanizsa akkori speciálitása, a híres *zsidó banda*.

A szabolcsi szálás honvédgyerekeket lóháton vezette *Patay István*, vállain olyan remek párduckacagánnyal, minőt a táltosok idejében viseltek a magyar vezérek.

Asszonyok, lányok ott állottak az utcán, kendőket lobogtattak és éljeneztek. Ilyen alkalomból írhatta versét Berecz Károly:

Menj be kis lány, menj be
Fehér kis szobádba,
Ne állj ki házatok
Nyitott kapujába.
Szép zeneszó mellett

Jönnék a honvédek...
Menj be kis lány, menj be
Mert majd megigéznek!

A Hunyady zászlóaljbeli német önkénteseket a katonáskodás alatt sem hagyta el kedélyességük. Kanizsa utcáin énekelve és gitározva vonultak keresztül; a markotányosnékkal együtt énekelgették a bécsi gúnyolódó nótákat:

Was macht der Herr Papa,
Was macht die Frau Mama,
Was macht der Cuculi?...

A magyar fiúk pedig azt énekelgették:

Nyolcz krajczár a fizetésem,
De én azzal megelégsem,
Mert a hazámat szolgálom...

Az intelligensebbek a forradalom indulójával lelkesedtek :

„Aki él talpra mind,
Együtt hordánk mi a rabigát,
Erős karjaink
Együtt mentsék is meg a hazát!
Csatára! Csatára!”

A muraköziek nótája volt:

Kossuth Lajos sloboditelj
Medjimurji od kupitelj!

(Rögtönzött fordításban:

Kossuth Lajos szabadító,
Muraközben is megváltó!)

Kanizsán megsokasodott Perczel Móric tábora. Itt csatlakozott hozzá, az Ernő és Wasa ezred legénységén kívül a 47. honvéd zászlóalj, melyet a Zala megyei önkéntes nemzetőrökből alakítottak, és amelynek föl-szerelését Zala megye adta.

A sors tréfája volt, miszerint a zászlóalj kész egyenruhája a budai raktárban (Tabánban) maradt, anélkül, hogy a zavargós világban a legénység között kiosztani lehetett volna, így aztán mindenféle tarka öltözetben küzdöttek az ellenséggel és a szigorú téllal.

A 47. zászlóaljnak volt századosa a későbbi kanizsai szolgabíró: *Inkey Kázmér*.

Kanizsán vette föl seregébe Perczel a soproni honvédszázadot is. Sopron városa t.i. saját költségén kiállított egy *századot*, melyet teljes fegyveren és ruházaton felül még élelemmel is ellátott. Az élelemszállító kocsik itt állottak a *Hérich-Tóth féle* háznak udvarában. Persze még nem volt arra helyre építve az a lakásszárny, ahol most az író „kosztol” vidám társaságban, özvegy Rozgonyi Nándorné úrasszonynál. A soproni éllemezési tisztet pedig oda kvártélyozták, ahol most *Freyler Adolf* ügyvéd fogadja azokat a klienseket és kliensnőket, kik igénybe veszik tehetségét.

A soproni honvédek egyenruhája volt: csizma, mely a nadrág alá volt bújtatva, sűrű nadrág vörös paszpullérral, kerek köpönyeg, zubbony és csákó.

Legnagyobb örömmel fogadta Perczel a Sándor huszárokat, mert ezek képzett – minden bajjal szembeszálló – régi katonák valának, s ilyenekre nagy szükség volt a seregben. A derék Staniczkyt rögtön főhadnaggyá ütötte és a 105 vitézt hadseregébe beosztván, vitte Letenye felé a horvátok ellen.

Ekkor mentek el Perczellel a kanizsai nemzetőrök is Babochay János százados vezetése alatt.

Letenyénél a honvédség keresztül építette a magával hozott hidat és átkelt a Murán. A kanizsaiak föladata volt őrizni a hidat, nehogy az ellenség elfoglalja és a honvédek visszavonulási útját elvágja.

Perczel megverte *Hódosán* tájékán október 17-én az ellenséget, mely illírekből, horvátokból és határőrökből állott, – és elfogott 700 darab granicsár katonát. De volt a foglyok között sok civil úri ember is, kiket erőszak kényszerített a magyarok ellen harcolni.

A foglyokat Kanizsára hozták a nemzetőrök, és itt bezárták a *Benzián-féle* magazinba. (Most Löwingcr Ignác háza.) Másnap pedig tovább kísérték őket Egerszegre. A dologban az a nevezetes, hogy a fogoly császári katonák jól fel voltak fegyverkezve, az őket bekísérő kanizsai Pesti utcai nemzetőrség pedig gyarló módon volt ellátva öldöklő szerzőkkel.

A győzelmek után vérszemet kapott nemzetőrség azt hitte, hogy nincsen olyan erős ellenség, melyet legyőzni nem tudnának.

Hát még a csöcselék! Ezek előtt a személy és vagyon nem volt biztonságban, mihelyt érezték, hogy Kanizsán nincsen katonaság. Most éppen alkalmasnak találták az időt a zsidók zsarolására és kínzására. Szilajka és Cseszkó a zsidó községháza elé vezették a föllázított söpredéket.

Megemlítem, hogy Cseszkóban – ki magas ripacsos ember volt – olyan erő lakozott miképp csupa bravúrból az akós hordót csinnyjánál fogva szokta felemelgetni, s úgy inni belőle bort. (Az ötvenes években rablás miatt a zsandárok elfogták, s kegyetlenül megláncolták. Cseszkó pusztá kézzel szétszakította láncait és elszökött, de nemsokára ismét elfogták és fölakasztották.) Pajtása, *Szilajka*, szintén olyan egyén volt, hogy keresztet vetett magára minden jótét lélek, ha vele találkozott. Különbösen eléggé jellemzi a kiskanizsaiak által reáruházott név: Szilajka. Ilyen két jeles firma tüzelte a tömeget a zsidók ostromlására. Senkise mert velők kikötni.

A legválságosabb percekben ért oda Babochay nemzetőri kapitány, ki puskát fogott a tömegre, s lelövással fenyegetett mindenkit, ki a zsidó községházába akarna nyomulni.

A tömeg meghökkent, imponált neki az erélyes föllépés. De ez a zavar csak rövid ideig tarthatott, s azért e válságos pillanatokban kétségbeesett eszközökhöz kellett nyúlni. Babochay magukat a vezéreket Cseszkót és Szilajkát odaállította öröknek a zsidóközség háza elé azon paranccsal, hogy irgalom nélkül leszúrjanak mindenkit, ki a kapun benyomulni merészel. Ha pedig ez mégis megtörténik, akkor ők, mint örök föbelövetni fognak. Egyúttal beszédet tartott a két rablóhoz, hogy nekik, mint a querilla-csapat legkitűnőbb embereinek kötelességük a rendnek fönttartása, s ezért a haza méltán megvárja miképp becsületesen megállják helyüket a mostani veszedelemben.

A fogás sikerült. A két főgazember visszatartotta a tömeget a rablástól és gyilkolástól.

Ez időben igen könnyű volt megszerezni a „hazaáruló” nevet, mert a higgadtan gondolkozó embereket mindjárt hazaárulással gyanúsították. Különbösen így volt ez az egész országban; a főurak és főpapok majdnem mindannyian proskribált hazaárulók voltak.

Farkas, Zemlák és Kis Horváth maguk mellé vesznek néhány embert a querilla csapatból és egyik este betörnek *Saffarics Ferenc* uradalmi mérnökhöz. A jajgató gazdaasszonyt kaszával megsebesítik, Saffaricsot elfogják és fogoly gyanánt Egerszegre hurcolják, lakásán pedig minden összefogatnak. Az ellenségeli cimborálással gyanúsítják.

Legsúlyosabb vád volt ellene, hogy Nugent az ő tanácsára húzódott seregével a fecskeparti mély gödrökbe. A vádra gúnyolódva válaszolt a mérnök, hogyha ő tanácsot adott volna Nugentnak, akkor okosabb tervet ajánlott volna neki, hiszen a mély vízmosásokban könnyen elveszett volna Nugent egész seregével együtt, ha a nemzetőrök megtámadni merik. – Egy hét múlva szabadon bocsájtották Saffaricsot, mivel kiderült, hogy alaptalanul gyanúsították.

Egyik napon két főpap hajtatott a Korona vendéglőbe és ott megebédelték. *Scitovszky János* pécsi püspök és *Ranolder János* kanonok voltak a vendégek. Városunkban tűzként végigfutott a hír, hogy a két főpap Bécsbe szökik, s a magyarokat elárulják a kamarillánál. A népség csoportosulni kezdett, de mire betódultak a Koronába, akkorra már a papok bérkocsin tovább állottak Kanizsáról.

Lőrinczy Pál kanizsai mészárosmester harmadmagával utánok vágatott és estefelé *Alsórajk* közelében beérvén a kocsit, elfogták a papokat. Megkötözve szállították őket *Barcs* nevű rajki ispánhoz. Itt afölött tanakodtak, hogy nem-e legjobb lenne őket rögtön felakasztani, – míg végre abban állapodtak meg, hogy reggelig békében hagyják ugyan, de felváltva őrzik őket, nehogy megszökhessenek.

Az ispánnak mégis sikerült őket megszöktetni (mint mondják Lőrinczi Pál engedte magát elvakíttatni később fizetni ígért nagy summa pénz által, de amelyből nem látott egy fillért sem) és éjjel hintón *Csács* községbe vitte őket. Ott felverték álmából a papot és a továbbutazásra kocsit kértek tőle. *Gáspár Szalezius* plébános, kinek díszes hintaja

előtt négy darab pompás szürke szokott futni, ránézett a menekülő papokra és megismervén őket azt mondta: „Nem adhatok fogatot, mert minden lovam megsántult.” Nem is adott.

Hanem azért ennek dacára a főpapok el tudtak menni Bécsig, hol hamar gondoskodtak érdemeik megjutalmazásáról. Scitovszky János még 1849-ben esztergomi primássá lön, miután a gyöngeszívű *Hám János* kényszerítve érezte magát a primási méltóságról leköszönni. Ranolder János pedig a veszprémi gazdag püspökséget nyerte, miután az előbbi püspök, *Zichy Domonkos* otthagyta főpásztori székét a magyarok elleni gyűlölete miatt.

Ez idő alatt a kanizsai nemzetőrök állandóan őrségi szolgálatot teljesítenek.

Az őrsereg kivonult Kaán Károly vezérlete alatt a Mura folyóhoz, *Kotor* község tájékára. A folyóvíz túlsó partján egy horvát hadsereg feküdt. A hídverést a granicsárok meg sem kísérelték rettegésük miatt, melyre nagy okuk vala. T.i. a víz innenső partján lóháton ült teljes parádében Benczik József, egészen a Mura szélén, hogy az ellenség könnyen megláthassa. Kihúzott kardját mereven szögezte az ég felé. Reggel csákót viselt, délután pedig kucsmát, melynek piros taréja kihajlott füléig. A fővegváltoztatást magasabb harcászati taktika tette szükségessé, hogy az ellenség minden fővegben más-más előőrsöt higgyen. A lovas őrszemtől jó messzire a háttérben egy hadseregnek látszék a kanizsai nemzetőrség.

Csoda-e, hogy ilyen hadvezéri talentum mellett az ellenség azt hitte, miképp magyar huszárokkal áll szemben, s rettentő Benczik József azok előőrsé? Márpedig szegény granicsárok jobban féltek a huszároktól, mint az ördögöktől. A Mura túlsó partjáról ijedtükben átlődöztek a lovas őrszemre, ki annál feszesebben állott és a fülét se billentette a golyófütyökre. Az igaz, hogy nem kellett nagyon félnie a lövöldözéstől, mert a puskák nem hordtak az ő *posztjái*g: szemei előtt potyogott bele minden golyó a Mura vízébe.

A kanizsai őrsereg vígan élt a Mura parton. Minden istenáldott nap kocsisámra vitték utánuk az eledelt. A kocsik tele voltak batyuval, pinkedlivel és csutorákkal, melyekkel a húséges feleség vagy a szerető rokonok örvendeztették meg a vitézi kebleket. Így aztán nem csoda, ha egész napokon keresztül vigadtak, táncoltak, nótáztak és egy cseppet

se féltek. Lutris *Pollák Ferenc* még színelőadásokat is rendezett ott künn a táborban.

Ekkor csinálták a nemzetőrök unalmukban azt a nótát:

Kottorinál mély az árok
Ott vannak a serezsánok,
Perczel Móric katonája
A nadrágjukból kirázza,
No félj hát magyar!

De örökké semmi se tarthat, s így végének kellett szakadni a vidám vitézkedésnek is.

Dél felé jár az idő. Az őrsereg a bográcsokat tartja megszállva, melyekben vidáman rotyog az ebédre készített *menázs*i. Egyszerre nagy füstöt látnak az égre tolni *Molnári* táján. Valaki elkiáltja magát: „*Pola* ég! Átjöttek a rácok!”

Iszonyú riadalom támad a kanizsaiak között. Erőszakkal kell őket visszatartani, hogy ne rohanjanak haza. A kapitány „kivezényli” az egyetlen lovas-nemzetőrt a történetek kipuhatolására. Benczik József elvágat és Molnáriban kérdőre vonja a falu bíróját. „A rácok átjöttek a vizén, felgyújtották *Pola* községet és most mennek *Kanizsa* felé”, szól a fölvilágosítás. Benczik József irgalom nélkül belevágja paripájába a bámulatos sarkantyúkat, forgószél gyanánt visszavágat és *Kaán Károly*-nak „jelenti az esetet.”

A rettentő jelentést hallotta valamennyi nemzetőr, mert hadi fegyelmről vajmi kevés tudásuk vala. *Mihály* arkangyalnak kürtszava nem fog nagyobb rettegést okozni, mint ez a jelentés mekkora rémülésbe ejtette a kanizsaiakat, kik rögtön szétfutának és torony irányában hazafelé igyekvének. Kinek jutna most eszébe nézegetni, hogy a túlsó parton ott van-e még az ellenség vagy elvonult már?

„Vágjad fiam, vágjad!” – mondja *Kaán Károly* kétségbeesve *Benczik*-nek, miután látja, hogy hiába trombitáltatja seregének az összehívó jelt – „vágjad le fiam azokat, kik nem akarnak visszajönni!”

És *Benczik József* véghezviszi a lehetetlen dolgot. Egy cirkuszlovas ügyességével vágat a rohanó tömeg előtt keresztül-kasul, és visszatereli az őrsereget, sőt annyira felbátorítja őket, hogy az ebédet megeszik.

De már ebéd után nem lehetett többé visszatartani a nemzetőröket; nyílt lázadástól lehet tartani, fölhangzik tehát a vezér parancsszava visszavonulásra, és elindulnak hazafelé.

Később kitudódott, hogy valami pajtaféle égett Polában, de azt sem az ellenség gyújtotta meg.

Mikor pediglen a császári katonák nem láták maguk előtt az ijesztő huszár őrszemet, bátorságot vevének maguknak hidat verni. Átjöttek a Murán és Kanizsára marsoltanak.

Kanizsa városában olyan csöndesség vala, mintha temető lenne. Az ellenség nem talált aggodalomra okot. Táborát ütött tehát a berekben és körülvette magát ágyúkkal. Vezérük a várban *Karczag Béla* mostani lakásán foglalt el néhány szobát, s két század katonát állított be az udvarba, hogy személye biztonsága fölött őrködjének.

Nem is félt addig míg Somogy megyéből rá nem ijesztettek. T.i. ezen idők alatt a somogy megyei kormánybiztos *Noszlopy Gáspár* sem akart tetteken mások háta mögött maradni. Folyton tett, szervezett, lelkesített. Az ő általa felállított querilla csapatban volt tíz kiszolgált huszár. Ezeket Noszlopy kiválasztotta a többiek közül és igazi huszár uniformisba öltöztette őket Somogy vármegye költségére. Kardon kívül egyéb fegyvert nem kaptak ugyan, hanem annál szebb volt ruházatuk: huszár mondur, széles csákóval és cifra tarsollyal.

E tíz darabból álló huszár csapatnak vezére volt *Blazsincsecs Ferenc*, egy obsittal elbocsájtott huszárstrázsamester.

Blazsincsecs kanizsai fiú volt, s meglehetősen ügyes, tanult ember, mert Kanizsán gimnasialis osztályokat végzett. A sudártermetű, napsütött arcú, barna strázsamester hazard firma volt. Mikor meghallotta, hogy szülővárosából milyen könnyen kikergették Nugent seregét, elhatározta miképp ő is csinál valami huszár bravúrt.

Sáncban – Kanizsától 10 percnyire fekvő községben – iddogált a korcsmában Blazsincsecs huszárjaival. Blazsincsecs szavaitól és a magukba szedett sok bortól feltüzelve lovaikra kaptak a huszárok és bevágtattak Kanizsára nagy robogással, folytonos kiabálás között.

Kanizsa végén a „Szélmalom” korcsmánál mintegy 30 főnyi rác előrs állott, kik úgy megriadtak a huszároktól, hogy ész nélkül szétszaladtak a *Rózsa utca* felőli kertekbe, hol nagy részüket a föld népe agyonverte.

A huszárok egyenest a Korona elé vágtattak, s ott Blazsincsics kardja markolatával döngetni kezdte a kaput iszonyú káromkodások között. A kapun belül levő ellenséges csapat rettentően megijedett, mert azt hitte, hogy egy egész sereg magyar lepte meg.

A huszárcsapat éktelenül kiabált az utcán: „Üssük az illírt! Verjétek félre a harangokat! Annyi magyar jön, mint a fűszál!”

A kanizsaiak kitódultak az utcákra. Hirtelen megnőtt a népség. *Pressburger* doktor egy régi flintával szaladgál az utcán, készen az ellenséggel szembeszállani.

Előkerítik *Czupit*, a harangozót (igazi neve Munkácsy János volt,) de hiába követelik tőle, hogy félreverje a harangokat vagy adja a templom kulcsait a néptömegnek. A harangozó hajthatlan. Akasztófavali fenyegetés mellett megtiltotta neki a harangok félreverését Albanich városbíró.

Gyerünk hát a városbíróhoz! Csakhogy Albanich Flórián rendíthetetlenül megmarad előbbi parancsa mellett. Higgadtan elmondja, hogy nincsenek katonáink, tehát meg nem engedheti a harangozást és népfölkelést, mert bizonyos romlásába nem taszíthatja Kanizsát, hisz az ellenség rendes katonaságból áll és minden kétségen felül szétver bennünket.

De ki hallgatna ilyenkor az ész hideg szavára? A fölizgatott tömeg elől kényszerül menekülni a városbíró és elszökik a kerteken keresztül, mert másképp agyonütnék. Dühében megtámadja Albanich házát a botor népség, (e ház most néhai Pfaff József testvéreieé) összetöri a boltban levő állványokat, kihajigálja az utcára az összes kifliket és zsemlyekészletet. (A városbíró pékmester volt.)

Egyszerre az ellenség puskáinak ropogása hallatszik. A sortűz zajára félbeszakad a rombolás munkája.

Ezalatt ugyanis a várban levő ellenség parancsnoka az emeleti lakás zsaluja között óvatosan kikandikálván, meglepetve látja, hogy nem jön több katona a néhány huszár után, kik folyton a kaput döngetik. Erre a vezér azonnal felállítja az ott levő két század katonát az udvarban, maga fölkap sűrű paripájára, kinyitatta a kaput, sortűz mellett kirohan egész csapatával és fut *Német utcán* keresztül ki a berekbe seregéhez.

A sortűzzel két civil egyént agyonlőttek: *Dedovics* szücsmestert és egy boltos legényt.

A sortűz elől elvágtatnak a huszárok, de mivel az ellenség vélt rohama nem következett, megállanak a piaristákon túl a Benczik-ház előtt, és tanakodnak a további teendők felett. Itt vették észre, hogy egyik paripa gazda nélkül van, tehát egy huszár hiányzik. Bizonyosan agyonlőtték.

A huszárok látására Benczik Józsefet elfogja a dicsőség vágya: könyörög a házuk előtt veszteglő huszároknak, hogy vegyék be huszár-társnak arra a gazdátlanul maradt lóra. „No hát gyere velünk öcsém!” szól Blazsincsics, mire az új huszár nagy örömmel lóra pattan és társai-val ellovagol a Szélmalom korcsmához.

Azonban az egész dicsőség csak rövid ideig tart. Egyszer csak a holt-nak tartott huszár baktat végig a Sopron utcán. Nem halt meg, hanem lova megriadt az ellenség lövöldözésétől és ledobta a *Szép Károly* patikája előtt levő híd mellé. A paripa pedig visszavágtatott a többi huszárlóval.

A huszár megjötté után Benczik Józsefet leszállították a paripáról és ezzel vége lőn huszárságának.

Eközben az ellenség támadáshoz készült. A várost ágyúzni kezdik, s hallására rémület száll a lakosokra.

Az ágyúdörgésre Blazsincsics huszárjai visszanyargaltak a Szélmalomtól Somogy vármegyébe, itt hagyván Kanizsa lakosait az iszonyatos veszedelemben. A veszedelemből nyolczezer forint sarcnak lefizetése árán menekült meg a város. Az ellenség vezére eredetileg 50 ezer forintot követelt és mindenáron fölakasztatni akart néhány kanizsai embert; Albanichnak sok könyörgés után sikerült csak a parancsnokot megengesztelni.

– Ilyen aprólékos érdekes esemény még sok történt Kanizsán a forradalom alatt, de ezeket (ha lehetővé teszed publikum!) majd megírom esztendőre, mikor gyöngye szemeimet nem fogja bántani a gyertya remegő fénye, hanem gyönyörű villamvilágítás mellett irogathatok.

Azonban még érdekesebbnek találom a megemlékezésre, hogy Barcs ispán, – ki Lőrinczyvel megmentette a főpapokat – elutazott Veszprémbe Ranolder püspökhöz az ötvenes évek elején, és tőle segedelmet kért, mert rossz agyagi viszonyok közé jutott. Ranolder állítólag a mentéskor megígérte az ispánnak, hogy fejedelmi módon meg fogja jutalmazni, most pedig azt kiáltotta neki: „Köszönd, hogy föl nem jelentettelek és a többi kutyával téged is föl nem akasztottak!”

A másik szabadítóra, Lőrinczy Pálra még rosszabb idők jöttek a forradalom leveretése után. Bujdosott. Űzött vadként kóborolt az erdőkben és csak nagy ritkán szökhett haza övéi körébe.

Kanizsán az 1850. évben, „mikor püspökbot és katonakard uralkodott”, báró Kulmer ezredes lőn parancsnok, kinek szigorú, nyers modora nemesen érző szívet rejtgetett. Élet-halál ura volt, de azért egész nap-hosszat káromkodott, ha egy rebelist el kellett fognia, vagy mikor kénytelen volt a feljelentőnek (*spiclinek*) vérdíjat kiadatni a rendelkezési alapból.

Az elnyomatás idején virágzott javában a spiclikedés.

Egyik kanizsai magyar (ki a forradalom alatt egyike volt a legszájasabb hazafiaknak) egyszer éjfél tájban beosont Kulmer lakásába és elárulta, hogy Lőrinczy Pál itthon van Sopron utcai házában. Az ezredes fogait csikorgatta mérgében. „No várj te gazember, majd megkapod, amit megérdemeltél!” kiabált a feljelentő felé olyan dühösen, hogy ha bizonyosan nem tudta volna a nyomorult spicli, miképp Lőrinczynek szól ez a fenyegetés, hát magára vehette volna.

Kötelességéhez képest a parancsnok rögtön intézkedett, hogy Lőrinczyt elfogathassa. Alarmot fúvatott és katonáit hangos kiabálás között Lőrinczy lakása elé vezette. Itt azonban tévedés történt. Az ezredes ahelyett, hogy Lőrinczy házába nyomult volna, a szomszédos házba vezényelte a katonaságot szuronyszegezve. A katonák betörték a kaput olyan lármával, hogy az egész Sopron utca felijedett éjszakai szendergéséből, s beletelt jó félóra, míg kiderült, hogy nem jó helyen járnak a katonák. Ezalatt Lőrinczy Pál egy ingben-gatyában menekült a kerteken keresztül. Elrejtőzött a gimnázium előtt levő bokrok közé, hol szándéka volt addig meghúzódni, míg valakitől ruhát kérhet ideiglenes használatra, s aztán még az éjjel nekivág a világnak.

Még az ezredes javában mérgelődött kudarcra fölött, mikor ismét megsúgta az a jó hazafi, hogy Lőrinczy hova rejtőzött. Kulmer sietett elfoglalni a bokrokat; mégpedig teljesen a harcászati szabályai szerint, nehogy a szökevény elmenekülhessen. T.i. lőtávolságon kívül szépen sorba állította katonáit és nagy figyelemmel, lassan megközelítette a bokrokat, folyton azt kiabálva : „Wo ist der Pali?”

Pali persze nem volt bolond, hogy bevárja őket, hanem elszelelt és meg sem állott a Förhénci szőlőhegyig, hol az egyik pince zsúpját

kibontván, az otlevő sarjában meghúzta magát heteken keresztül. Ezalatt egy szegény eszelős ember, valami *Szerdahelyi* József nevű táplálta őt összekoldult kenyérdarabokkal.

Azonban az egész dolognak koronája az volt, mikor a spicli jelentkezett az ezredesnél az árulás díjáért és az ezredes dühösen káromkodva kidobta szobájából „mert feljelentése hazug volt.”

Novak Mihály a *Zalavármegye az 1848–49. évi szabadságharcban* című munkája 1906-os második, bővített kiadásában oldalakon át idézi Cser ezen cikksorozatát. Előfordul, hogy úgy idézi a szerzőt (Csert), hogy a nevét meg sem említi, csak a cikksorozat egyik-másik részére hivatkozik, a szerző azonosításával azonban nem foglalkozik.

Az 1929-ben megjelent Nagykanizsa monográfiában Barbarits Lajos szerkesztő és a *Nagykanizsa a szabadságharcban* című fejezet szerzője a 45. oldal lábjegyzetében megjegyzi – ekkor hivatkozik először Cser cikksorozatának egyik darabjára –, hogy „Cser József a 48-as időkben városi őrmester volt”.

Ez az elgondolás magából a cikksorozat szövegéből következhetett. Az írásban ugyanis többször szerepel a Cser József név.

Cser József szücs – olvashatjuk *A nagy- és kiskanizsai választók névsorában*. A veszprémi levéltárban több dokumentumot őriznek egy Cser (Tser) József nevű kanizsai szücsről. Vajon van-e kapcsolat ezen források, a választói névsorban felsorolt szücs, valamint az őrmester között?

A *Kanizsai önkéntesek* felsorolásában is találunk egy Cser nevűt, Cser Ferencet, rá még visszatérünk.

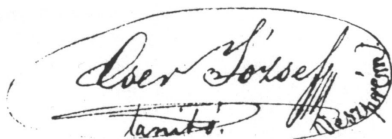
A horvátok Magyarországra törnek című részben bukkan fel az őrmester Cser József neve, mégpedig a következő szövegkörnyezetben: Ezen viharos napokban az erélyes Albanich Flórián bíró, Turkovich György és Búvári János esküdtek, Vajay Lajos szállásmester és Cser József őrmester folyton a városháznál tartózkodtak. (Ezt a mondatot a cikksorozatból Barbarits is idézi monográfiája 53. oldalán.) Barbarits tehát innen vehette állítását, ezzel indult el a városi őrmester és a cikksorozat szerzőjének azonosítása.

Barbarits *A nagykanizsai hivatalok története* című fejezet rendőrségről szóló részében (174. oldal) a következőt közli az olvasóval: A város utolsó strázsamestere Cser József volt, akit 1868-ban nyugdíjaztak. A Zala-Somogyi Közlöny 1868. szeptember 19-i száma 4. oldalán található hirdetés szerint pedig: „Ház eladás. Elhalt Cser József után maradt Nagykanizsán, a Pécsi utcában (ma ez a Teleki utca) fekvő 393. sz. ház eladó. Értekezni lehet a házban lakó örökösökkel.” A nyugdíjazás évében talán a strázsamester meg is halt? Az 1848-as őrmester

és az 1868-ban nyugdíjazott strázsamester talán lehetett ugyanaz az személy, de az nem valószínű, hogy az emlékezései 1894-95-ben – halála után csaknem három évtizeddel – látnak napvilágot.

Könczöl Imre *Nagykanizsa a szabadságharc idején – Cser József tanító naplója* címmel teszi közzé a kötetünkben fakszimilében közölt napló szövegét (Honismeret 1988. évi 2. szám, 29–31. oldalak). Ő a következőt írja a szerzőről: *Cser József Nagykanizsa szabadságharc alatti történetének legnevezetesebb eseményeit jegyezte fel. Nem annyira folyamatosak, részletekbe menő eseményleírások ezek, hanem inkább emlékeztető feljegyzések, támpontok egy esetleg majd megírandó bővebb emlékirathoz. Szerzőjükről semmi közelebbit nem tudunk. Mint naplójából kiderül, őrmesteri rendfokozata volt és tevékeny részt vett Kanizsa szabadságharc alatti közigazgatásának a szervezésében és irányításában.*

A naptár bejegyzőjéről a szövegben olvasható, a szerző más ránk maradt dokumentumában is megtalálható, jellegzetes aláírásból tudjuk, hogy tanító volt.

A meglepő az a megállapításában, hogy sem a Zalai Közlöny cikksorozatát, sem Novak Mihály munkáját, sőt Barbarits közkézen forgó monográfiáját sem idézi, pedig azokból kiderülhetett volna, hogy volt egy Cser József nevű szerző, aki egy „bővebb emlékiratot” tett közzé. Ő tehát a tanítót azonosította a naplóban említett őrmesterrel. Idézzük a napló idevonatkozó részét, mely csaknem azonos szövegezésű a cikksorozat idézett passzusával: Kijutott a rosszból mindenkinek. Különösen a városházánál, akik voltak, mint Albanics Flórián bíró, Turkovich György és Buvári János tanácsosok, Vajay Lajos szállásmester és Cser József őrmester, állták ki a bajok elejét.

Sajnos csak részben hasznosul az emlékirat tartalma a *Nagykanizsa és környéke 1848–1849-ben* című 2000-ben megjelent okmánytárban,

mert ott is csak két, Novak Mihály által idézett részletről olvashatunk a lábjegyzetekben.

Ezt a fordulatot – tanító, őrmester – használja a 2006-ban megjelent Nagykanizsa – városi monográfia is a névmutatójában. A vonatkozó fejezet szerzője, Hermann Róbert sokszor idézi Cser Józsefet. Idézi a Könczöl publikációjában ismertetett szöveg szerzőjét és a Novak kötetében idézett emlékezőt. A most közzétett cikksorozatra nem tesz utalást.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy az emlékezés közzététele óta – 1894–95 – nagyon sokat tudunk már a nagykanizsai eseményekről, de a kötetünkben közölt emlékiratok szerzőjét nem sikerült hitelt érdemlően azonosítanunk.

Felvetődött egy, az emlékirattól függetlennek látszó munka (a naptár) kapcsán egy újabb szerző személye is, akinek a témája és a neve is azonos a cikksorozat szerzőjével. Ennek ellenére eddig senki sem próbálta tisztázni a kapcsolatukat. A Nagykanizsa monográfia 2006-os, második kötete a Könczöl közölte napló szerzőjét és a Novak által idézett emlékezés szerzőjét kimondatlanul is ugyanannak a személynek gondolja és azt állítja róla, hogy: tanító, őrmester.

A szöveget újraolvasva számunkra másfajta kép alakult ki Cserről.

A szerző arról beszél, hogy tényező nem lehetett 1848-ban. Ebből arra következtettünk, hogy fiatal lehetett a forradalom és szabadságharc idején.

Az 1848. július 16-i eseményeket taglaló (Zalai Közlöny 1895. szeptember 28. 2. oldal) részben találjuk a következőket: Maga a bíró a sötétség oltalma alatt a városházhoz menekült, ahol családjuk körében, könnyezve töltötte az éjszakát.

A családjuk körében fordulatot természetesen írhatta volna a városházán szolgáló és ezek szerint családjával ott is élő őrmester, de inkább gondolnám olyasvalakiről, aki ekkor még gyermek volt.

Arra is gondoltam a szöveg alapján, hogy az a személy, aki 1894–95-ben – csaknem fél évszázaddal az események után – teszi közzé emlé-

keit, régtől nem élhetett városunkban. Ezért fordulhat elő, hogy csillagozással jelöli szövegében a közelben fekvő szőlőhegyeket, településeket, ami számomra meglepő egy Nagykanizsán megjelenő lapban.

A gondolkodásomban innentől két Cser József létezett, csak éppen bizonyítani nem tudtam, hogy két személyről van szó.

*

Az internetet hívtam segítségül. Ráleltem egy 1848–49-es ereklyéket gyűjtő tanítóra. A honlaptartalom készítőjétől kaptam egy dokumentumot is, mely egy Veszprémben tevékenykedő tanítóról tudósít, aki ebben az időszakban a tanítók közéletében részt vesz, sőt a millenniumra társai közt „kezdeményezést” tesz.

Ekkor már tudtam, hogy érdemes lesz megtudni minél többet erről a tanítóról. A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtártól kaptam egy életrajzot és egy cikket is Cser Józsefről:

CSER József (Nagykanizsa, 1840 körül–Vp., 1912?) tanító. A veszprémi katolikus elemi iskolában 1859-től 1898-ig tanított. Kezdetben az I–II. osztályban, 1868 után az V. és VI. osztályokban dolgozott. Földrajz-tankönyve két kiadásban (1869-ben Pesten, és 1875-ben, Veszprémben) jelent meg. M.: Veszprém város és Veszprémmegye rövid leírása a veszprémmegyei néptanodák számára. Pesten, 1869. – Ne higgy (!) magyar a németnek! (v.) Bp., én. I.: TÖLGYESI József: 1848–1849 emlékei Cser József veszprémi tanító gyűjteményében. = Bakony–balatoni kalendárium 1998. Vp., 1997.

A cikk az életrajzban hivatkozott Tölgyesi tanulmány volt.

Ezekből megtudtam, hogy az 1848–1849 emlékeit gyűjtő Cser József tanító Nagykanizsán született, ill. kisfiú volt Kanizsán 48-ban. Később az ezt bizonyító dokumentumot nem csupán idézve láthattuk, hanem egy kutató kirándulás eredményeként a megyei könyvtárban meg is tekinthettük és a fontos adat képét is közölhetjük.

Budapesti hírlap. 208 sz. 1895

508. — (Nagy idők tanuja.) Révffy Endre címzetes kanonok, egyházaskalvai plébános, mint Sopronból jelentik, 78 éves korában elhunyt. Révffy 50 évet töltött a papi pályán, melyet a piaristák rendjében kezdett meg. A szabadságharc kitörésekor több paptársával szintén kardot ragadott, fölcsapott vadásznak és vitézségével számos ütközetben kitűnt. Révffy újra pap lett és egyideig Simor győri püspök udvari papja is volt. *juli. 26na 1895*

Révffy Endre, kedves, jó tanárom, aki
1847/8. diki iskola évben, Nagy-Kanizsán
a nemzeti tanoda — norma 3. osztályában
szeretettel oktattál bennünket, a jó
Isten adjon csendes nyugalmat és lelkednek
az Örökvilágosság fényeskedjék! Amen.
Cser József
nyugalm. tanító

Révffy Endre, kedves, jó tanárom, aki 1847/8-diki iskolaévben
Nagy-Kanizsán a nemzeti tanoda norma 3. osztályában
szeretettel oktattál bennünket, a jó Isten adjon csendes
nyugalmat és lelkednek az Örök világosság fényeskedjék!
Amen.

Cser József nyugalm. tanító. Veszprém

A mi zalai Cserünk azonos lehet a veszprémiek Cser Józsefével? Mindkét helyen helytörténeti fontosságú alak, de Zalában nem tartottunk nyilván egy Veszprémben dolgozó, de a megye története szempontjából fontos művet publikáló szerzőt, Veszprémben pedig nem tudtak erről a fontos cikksorozatról, bár ők azonosították és folyamatosan bővülő helytörténet életrajzi gyűjteményükben meg is örökítették Cser általuk ismert tevékenységét.

Megtudhattuk azt is, hogy Cser mindent gyűjtött, ami a forradalom és szabadságharchoz kötődött. Ezek meg is maradtak. Erről két publikáció is szólt. Az egyik a Tölgyesi munkája, a másik Rainer Pál: Az 1848/49-es szabadságharc honvédegyalogságának a rendszeresítettől eltérő, tábori sapkára való sapkarózsái a veszprémi múzeumban címmel jelent meg a Turul 1995-ös évfolyama 3–4. számának 82–83. oldalain.

Tehát szinte biztos, hogy a naptárba írt napló és a cikksorozat az ő műve, hiszen 1848–49-ről van szó minden esetben. Az aláírás sajátos formája bizonyítja a naptárba bejegyzést író és a dokumentumgyűjtő azonos. A naptárba írtak és a cikksorozat tartalmi azonossága pedig bizonyítja, ahogy Könczöl sejtette, a naptárba írt szöveg egy nagyobb emlékezés, mégpedig a Zalai Közlönyben közzétett és most újra közölt emlékezés vázlat.

Ezt az azonosságot használtuk ki a kötetben, amikor a cikkek szövege közé illesztettük a naptárban található kéziratos szöveget és annak gépelt változatát.

A tanító tehát az emlékező cikksorozatunk szerzője.

Ki lehet az őrmester? Ő az emlékező apja, akit a fia a nagykanizsai 1848–49-es események fontos alakjaként örökít meg. Talán ő volt az 1868-ban nyugállományba vonuló strázsamester is, akinek a házat kívánták eladni még abban az évben.

A kanizsai önkéntesek között felsorolt Cser Ferenc pedig az őrmester fia, a tanító idősebb testvére, aki katonaként harcolt 1848/49-ben és a világsi fegyverletételkor már hadnagy volt, aki megőrzött egy darabot csapata zászlajából, melyet a mi hősrünk, Cser József később egy közgyűjteménynek adományozott. Testvéréről, Cser Ferencről az *Emlékek a múltból* című kivágatgyűjteményében található névsorban

is megemlékezik: *Cser Ferenc, egy ideig zászlótartó, utóbb hadnagy (†) 1882. 62 éves (Nagy)Bajom.* (18 évvel lehetett idősebb tehát az öccsénél, aki talán az ő példája nyomán is vált 1848–49 szerelmesévé.) A veszprémi múzeumba adott tárgyak jegyzéke pedig a következőt tartalmazza: *Ezt a bátyám, Cser Ferenc zászlótartó, s kinevezett hadnagy vágta le Világosnál.*

Talán ez az összefoglaló hitelt érdemlően tisztázza a személyek kilétét. Ha mégis lenne benne valamennyi tévedés, akkor is bizonyosnak látszik, hogy egy olyan kanizsai családról van szó, amelyiktől mindannyian példát vehetünk, az apa, az idősebb testvér tevőlegesen, a kisebb testvér pedig az emlékek megőrzésében vitézkedett.

Cser József tanító ügyelt arra, hogy munkái, gyűjtései ne vesszenek kárba. A naptárba írt feljegyzései Budapestre, kivágtatgyűjteménye a Veszprém megyei könyvtárba, más emlékei a veszprémi múzeumba kerültek. Nagykanizsára is került a gyűjteményéből.

Egy Kerecsényi Edit által idézett gimnáziumi értesítő szerint a gimnázium régiséggyűjteményének 1898–99-es év szerzeményei között van Cser József nyug. tanító úr adománya is, köztük 7 Kossuth-bankó. („Cser József nyug. tanító úr adománya: 2 drb. aranypénz, 33 drb. ezüstpénz, 222 drb. rézpénz, 7 drb. Kossuth-bankó, 1 drb. okmány”) Szinte biztos, hogy a mi Cser Józsefünkről van szó, hiszen gyűjtő volt, az adományozás ideje pedig közel esik a cikksorozat megjelenéséhez. A fontos, hogy ekkor már nyugalmazott tanítóként említik. (A Nagykanizsai Thúry György Múzeum jubileumi emlékkönyve 1919–1969 60. oldal.) Sajnos a kanizsai adományok ma már azonosíthatatlanok.

Az emlékezéseit is sikerült megjelentetnie, mégpedig annak a közönségnek, amelyik leginkább érdeklődött iránta, a nagykanizsai, zalai közönségnek. Több mint száz év elmúltával pedig újra olvashatja az érdeklődő közönség ebben a 2009. március 15-re megjelent kötetben.

Cser József naplójának és cikksorozatának értékét az adja, hogy a történeti munkák forrásaitól elütően – ahol inkább hivatalos megfogalmazások láttak napvilágot (pl. Hermann-Molnár okmánytára) –, ezekben

viszont hús-vér alakokat látunk, pontos és sejthető motivációkkal. Megnevezettek a szereplők, átélhetők a sorsok.

Ugyanez az értéke Halis István 1848–49-et idéző munkájának is, ezért közöljük. Ő azonban – hiszen majd 15 évvel fiatalabb volt Csernél, a tanítónál – nem volt jelen az eseményeknél és sok esetben a rá jellemző ironikus szűrőn át láttatja a történeteket, melyek nyilvánvalóan élénken éltek családjában és a környezete emlékezetében. Halis 1893-ban ugyan utal arra, hogy használta Novak Mihály munkáját, de ez csak az 1889-es első kiadás lehetett. Abban még nem található idézeteket Csertől, hiszen az ő sorozata 1894–95-ben jelent meg, így Novak is csak az 1906-os második, bővített kiadásában idézhette Csert. Mindezek ellenére Cser és Halis nagyon hasonlóan adja elő a történeteket, mely azt is jelzi, hogy jól működött még a családi lengendárium, hiszen ugyanazok a fontos történetek maradtak fenn.

Cser munkájának további nagy értéke a sok-sok név közlése. Igazi kincs a választók több százas névsora a szakmájuk megnevezésével. A korabeli propagandaanyagok közzététele jól illusztrálja azt, hogy milyenféle benyomások érhatték az események sodrásában eligazodni vágyókat. A falragaszok szövegét ellenőrizve állapíthatjuk meg, hogy Cser József mennyire pontos volt. Ezt az ellenőrzést kötetünkben azzal is segíteni tudjuk, hogy több korabeli dokumentum fényképmásolatát is közöljük. Ha minden adata csak közel olyan pontos a szövegben, mint ezeké falragaszoké, akkor hihetünk a cikksorozatban olvashatóknak.

Cser József gondolkodásáról is sok mindent tudhatunk már. A millenniumi javaslatáról már tettem említést. Most a javaslat tartalmát is idézem, mert fontos az ő jellemzéséhez. Az javasolta a Veszpréme gyházmegyei tanügyi értesítő szerint, a Veszprém-egyházmegyei r. kath. tanító-egyesület központi bizottságának 1895. évi március 28-án tartott ülésén, hogy a honfoglalás 1000 éves évfordulóját a nem magyar hangzású nevet viselő tanítók nevük magyarításával ünnepeljék.

A dr. Csiszár Miklósné szerkesztette Múltidéző című elektronikus dokumentum (mek.oszk.hu/02100/02180/02180.rtf), mely Veszprém múltját idézi, így említi szerzőnket a 25. oldalon: a hazafias Cser József,

aki maga a becsületes pedanteria s már 1867 óta folyton zsinóros magyar ruhában jár.

Maga Cser pedig a következőképpen vall gyűjteményei elé kézzel írott „tájékoztatóiban”.

Tájékoztató
(Cser József Emlékek a múltból)

Nem tudom: mások is, kik az időben éltek, úgy vannak-e a szabadságharcban átélt időkkel, mint én? Bármilyen arra vonatkozó eseményt, dalt vagy költeményt halljak, vagy tárgyat lássak, az nekem mindig kedves.

Az 1848/49 gyermekkorom két mozgalmas éve, kellemes és kellemetlen idők változó emléke.

Szülőföldem Nagy-Kanizsa, ahol a Jellasics vezette betörés pusztító csapás volt, az idők folyamán sok és változatos esemény színhelyéül szolgált.

Hallottam az egetverő lelkes éjleneket. Máskor a kétségbeesés szomorú hangjai riasztották föl a csöndöt.

Láttam a magyar huszár vakmerő bátorságát és az ellenség gyáva futását, a fölbőszült nők hősi tettét, amint az ellenség katonáit megtámadva lefegyverezték, és a hencegő ellenség egyeseinek gyászos halálát. Mindezek, mint gyermekkori emlékek, följúlnak lelkemben, s a velök rokon 48/9-diki események iránt is érdeket gerjesztenek keblemben.

Évekkel ezelőtt kezdtem a gyűjtést, s apránként szaporodott a gyűjtemény, mert összeszedtem mindazt, amit lehetett, s az akkori tüneményes időkre vonatkozik, vagy ezekkel rokon tartalmú volt.

Akiknek még a haza, a nemzet és hazaszeretet drága kincs, s akik ezek olvasásában örömet találnak: forgassák minél többször, hogy belőle hazaszeretetet és lelkesedést merítsenek.

Veszprém, augusztus 1-én, 1905.

Cser József nyugalm. Tanító

Tájékoztató.

Nem tudom: mások is, kik az időben éltek, ugy vannak-e a szabadság harcban átélte időkkel, mint én? Dármí arra vonatkozó eseményt, dalt, vagy költeményt halljak; vagy tárgyát lásak; az nekem mindig igen kedves.

Az 1848⁹⁹ gyermekkorom két mozgalmas éve, kellemes-és kellemetlen idők változó emléke.

Szüülőföldem Nagy Kanizsa, ahol a Sellaics vexette batorságát pusztító csapás volt, az idők folyamán sok is változtatás esemény színhelyéül szolgált.

Hallottam az eggyverő lelkes elfenékét. Mással a kétségbeesés szomorú hangjai riasztották föl a csendet.

Láttam a magyar huzár vakmerő batorságát és az ellenség gyára futását; a fölbőszült nők hősi tettet, amint az ellenség hatónát megátamátva lefoggyverestek és a hengegő ellenség egyesinek gyáva halálát. Mindezek, mint gyermekkorom emlékei, folyóulnak lelkeemben, s a velők rokon 48-diki események iránt is érdeket gerjesztenek keblemben.

Ezekkel exelött kezdtem a gyűjtést, s apránként szaporodott a gyűjtemény, mert összedtem mindadt, amit lehetett, s az akkori tüntetéses időkre vonatkozóik, vagy ezekkel rokon tartalmu volt.

Akikre még a hazaz a nemzet-és hazaszeretet drága kincs, s akik ezek olvasásában örömet találhatnak; forgassák minél többön, hogy belőle hazaszeretet-és lelkesedést merítsenek.

Teozprém, áugusztus 1-én, 1903.

Loer Börsch
magyalom tanító

A második kötetbe – amelynek jelmondata: Ne higgy (!) magyar a németnek! – főképpen 48-as verseket gyűjtött. E második kötetéhez az alábbi „Tájékoztató-t” írta:

A haza múltjának szép emlékeire mindig kegyelettel gondol az el nem korszosult ivadék, csak hitvány, törpe utód, ki máskép tesz!

Ilyen kegyeletre méltó emlékek az 1848/9-diki események, melyek hazánk ezredéves történetében fénypontot jelelnek.

Van-e olyan honfi, kinek keblét nem hevítené ama dicső napok eseményei? Van-e kinek meg ne dobbanna szíve a hős fiúk tetteit olvasva? Kik éltöket, véröket áldozták a hazáért?

Csak romlott szív és elme kicsinyli a haza múltjának emlékeit! Ragyogó példák e tettek, fénylő csillagok, melyeket nekünk is követni kell, ha veszélyben van a haza! Ami dicső példákat összegyűjtöttem a múltak emlékeiből, azt azért tettem, hogy a későbbi utódok is ismerjék meg eme nagy napok eseményeit, és kegyelettel gondoljanak a múltra, a nagy idők embereire, kik a hazáért éltek, haltak.

Veszprém, július 10. 1912.

Cser József nyugalmazott tanító

Csajkörtató

A hara multjának szép emlékeire, mindig kegyelettel gondol az el nem korcsosult iradek, csak hitvány, törpe utód, ki más köpi tesz!

Ilyen kegyeletre méltó emlékek az 1848-diki események, melyek haránk erredéves történetében fénypontot jelölnek.

Van-e olyan honfi, kinek keblét nem heverték ama dicső napok eseményei? Van-e kinek meg ne doblanna szíve, a hős fiúk tetteit olvassa? Kik is élték, vöröket áldozták a hamiért?

Esaki romlott szív és elme kicsinyfi a hara multjának emlékeit! Nagyó példák e tettek, fénylő csillagok, melyeket nekünk is követni kell, ha veszélyben van a hara! Ami dicső példákot összegyűjtöttem a multak emlékeiből, azt azért tettem, hogy a későbbi utódok is ismerjék meg ama nagy napok eseményeit és kegyelettel gondoljanak a multra, s a nagy idők embereire, kik a hardétt éltek, haltak.

Veszprém, július 10^{ik}, 1912.

Cser József
nyugalmasít tanár

Köszönetnyilvánítás

A kötet szerkesztője köszöni az alábbi intézmények segítségét:

Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeum

Eötvös Károly Megyei Könyvtár

Halis István Városi Könyvtár

HM HIM Hadtörténeti Múzeum

Thúry György Múzeum

Veszprém Megyei Levéltár

Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság

Külön köszöni

Babucsné Tóth Orsolya

Balogh László

Gy. Lovassy Klára

Hohl Zoltán

Dr. Holló József Ferenc altábornagy

Kunics Zsuzsa

Molnár András

Szabóné Vörös Györgyi

Tarnóczy Attila

Varga Béla

Varga Mária

személyes segítségét.

Tartalom

Előszó	5
Március 15-ének ünnepe	6
Taródy Laci halála	7
Március 15-dike után	8
A honvédelem szervezése	12
Kanizsai nemzetőrök	13
Követválasztás június 15-én és 27-én	14
A nagy- és kiskanizsai választók névsora 1848-ban	16
Nemzetőrök vonulása a Drávához	22
A horvátok Magyarországra törnek	28
Túrmezeiek – Turopolya	41
Kanizsai önkéntesek	42
A horvátokat Kanizsáról elűzik	44
Sándor huszárok	52
Perczel Muraközben csatáz	53
Az öreg Nuzsán Kanizsára jő	56
Windischgrätz királyi biztosa	61
Kossuth kiáltványa	63
Árts az ellenségnek, ahogy tudsz	66
Egy kisfiút ápr. 10 én agyonlőnek	67
A horvátok segítséget kapnak	68
Áldozó csütörtök	70
Az ellenség elszökik	71
Az utolsó örömnapok	72
Népfölkelés – Az ellenség visszajő	77
Rémes éj július 16-án	78
Az utolsó riadalom aug. 13-án	83
A szomorú idők kezdete	84
Titkos iratok	88
Fájdalmas napok	89
Lőrinczy Pál	90
A magyar bankót elégetik	91

Halis István: Színes mozaik Nagykanizsa történetéből (részlet)	
<i>A forradalom alatt (1848.)</i>	93
Czupi Gyula: Mit tudunk Cser Józsefről és családjáról?	119

A borítón Nagykanizsa város által egy honvéd alakulatnak adományozott zászló egyik oldalának kivágott középrésze látható Magyarország babérkoszorús, koronás ráfestett kiscímerével. A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság tulajdonában levő zászlólap töredéket 1909-ben Cser József adományozta a múzeumnak.

Nem tudom: mások is, kik az időben éltek, ugy vannak-e a szabadság harcban átelt időkhel, mint én? Bármi arra vonatkozó eseményt, dalt, vagy költeményt halljatek, vagy tárgyát lássak, az nekem mindig igen kedves.

Az 1848⁸⁹ gyermekkorom két mozgalmas éve, kellemes-és kellemetlen idők változó emléke.

Szüülőföldem Nagy Kanizsa, ahol a Hellasias vezette betörés puotitói csapás volt, az idők folyamán sok és változatos esemény színhelyéül szolgált.

Hallottam az egetverő lelkes éljeneket. Műskor a kétségbeesés szomorú hangjai riasztották föl a csöndöt.

Láttam: a magyar huzár vakmerő bátorságát és az ellenség gyáva futását; a fölbőszült nők hősi tettét, amint az ellenség határát megtámadva lefegyverezték- és a hengegő ellenség egyesének gyászos halálát. Mindezek, mint gyermekkori emlékek, fölújulnak keblemben, s a velők rokon 48-diki események iránt is érdeket gerjesztenek keblemben.

Ezekkel exelőtt kezdtem a gyűjtést, s apránként szaporodott a gyűjtemény, mert összerzedtem mindazt, amit lehetett, s az akkori tünteményes időkre vonatkozó, vagy ezekkel rokon tartalmu volt.

Ahikretek még a hazas, a nemzet-és hazaszeretet drága kincs, s ahik ezek olvasásában örömet találhatnak: forgassák minél többször, hogy belőle hazaszeretet-és lelkesedést merítsenek.

1905.

Lser Löwsef
mozgalmas évek